

Vildt arter og jagttider

Red. Thomas Bregnballe

Gads Forlag

Thomas Bregnballe er seniorforsker ved Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. Han er ph.d. i bestandsøkologi hos vandfugle. Han arbejder med genopretning af vådområder, bestandsøkologi hos skarver og med forstyrrelser fra jagt.

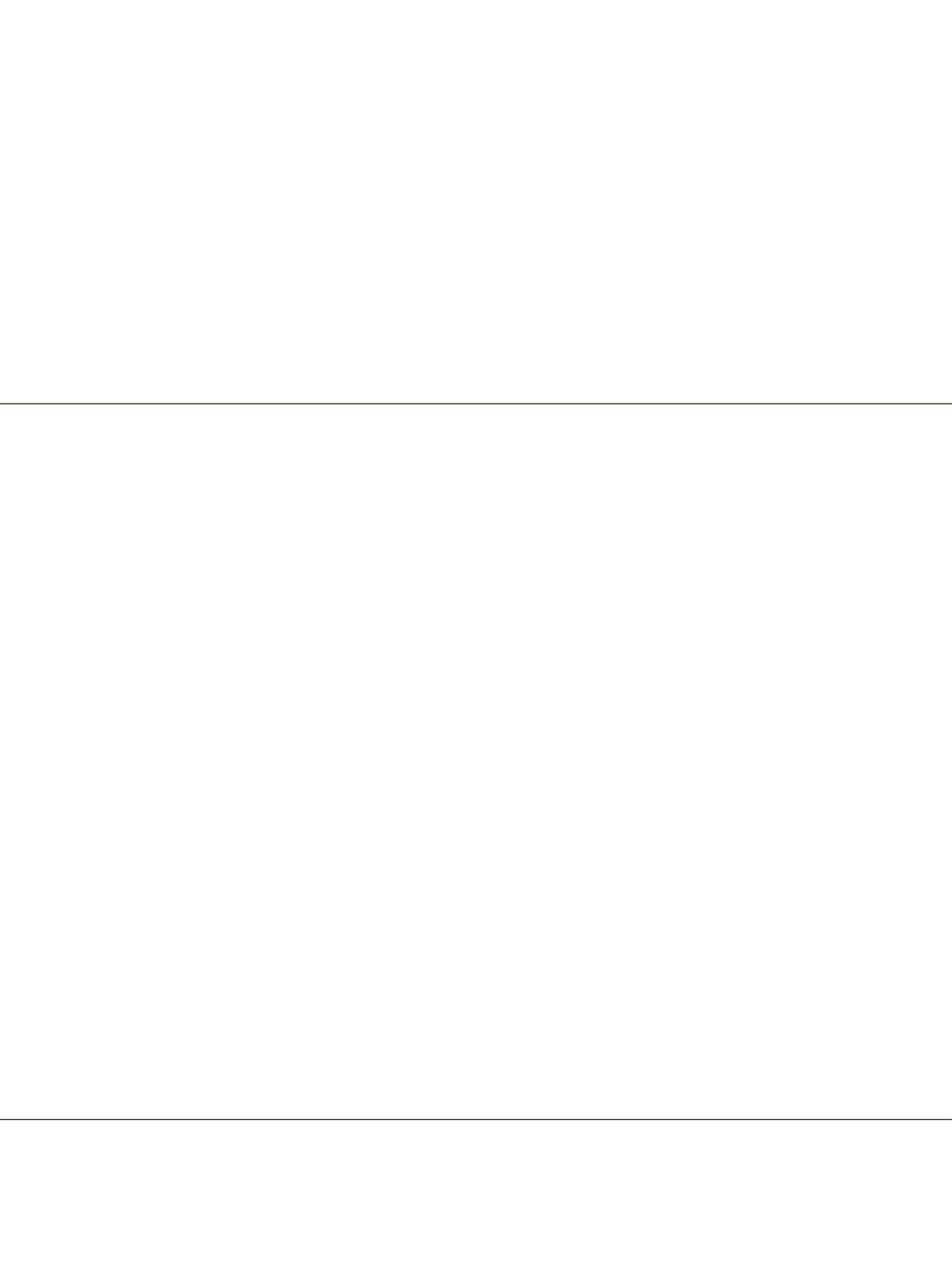
Tommy Asferg er seniorbiolog ved Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. Står for den danske vildt-udbyttestatistik og arbejder med danske pattedyr og deres forvaltning.

Thomas Kjær Christensen er forsker ved Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. De seneste 10 år har han arbejdet med sygdomme, jagtlig udnyttelse og bestandsudvikling hos ederfugle, samt med effekter af større broer og havbaserede vindmøller på fugle.

Ib Clausager er seniorrådgiver ved Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. Han er lic. agro. i skovbrugets driftsteknik og driftsøkonomi. Har gennem 20 år stået for Kaløs vingeundersøgelser og for undersøgelser af vindmøllers påvirkning af fugle.

Preben Clausen er seniorforsker ved Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Kalø. Han er ph.d. i fødeøkologi hos planteædende vandfugle. Han arbejder med gæs, modeller og med betydningen af reservater for trækkende vandfugle.

Vildtarter og jagttider

Redigeret af:

Thomas Bregnballe

Med bidrag af:

Tommy Asferg

Thomas Bregnballe

Thomas Kjær Christensen

Ib Clausager

Preben Clausen

Vildarter og jagttider

Redigeret af
Thomas Bregnballe

Med bidrag af
Tommy Asferg, Thomas Bregnballe, Thomas Kjær Christensen,
Ib Clausager og Preben Clausen

© 2003 Danmarks Miljøundersøgelser, forfatterne
og G.E.C.Gads Forlag. Aktieselskabet af 1994, København

Alle rettigheder forbeholdes.

Ingen del af denne bog må gengives, lagres i et søgesystem eller transmitteres i nogen form eller med nogen midler grafisk, elektronisk, mekanisk, fotografisk, indspillet på plade eller bånd, overført til databanker eller på anden måde, uden forlagets skriftlige tilladelse.

Enhver kopiering fra denne bog må kun ske efter reglerne i lov om ophavsret af 14. juni 1995 med senere ændringer.
Det er tilladt at citere med kildeangivelse i anmeldelser.

Forlagsredaktion: Ole Jørgensen

Illustrationer og montage: Tinna Christensen og Kathe Møgelvang
Grafisk værksted, Danmarks Miljøundersøgelser.
Omslag: Grafisk værksted, Danmarks Miljøundersøgelser.
Omslagsfotos: Mark Desholm
Scanning og tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Damm's Forlagsbinderi ApS, Randers

Denne bog er trykt på 130g Cyclus Print
Overskydende papir og pap er genbrugt.

ISBN 87-12- 04021-5

1. udgave, 1. oplag 2003

Gads Forlag
Klosterstræde 9
1157 København K
Tlf: 33 15 05 58
Fax: 33 11 08 00
www.gads-forlag.dk
E-mail: sekr@gads-forlag.dk

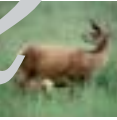
Indledning 7

1

Jagt 9

2

Bæredygtig jagt 15

3

Jagttider 27

4

Jagt er ikke bare jagt 35

5

Status for danske vildtarter 45

6

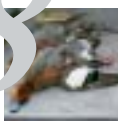
Pattedyr 53

7

Gæs 67

8

Svømmeænder 77

9

Dykænder 91

10

Hønsfugle, duer og kragefugle 111

11

Vadefugle, måger og blichøne 121

Litteratur 132

Ordliste 134

Stikordsregister 135

Indledning

Jagt er populær. Det er der mange gode grunde til, for jagt kan byde på uforglemmelige oplevelser i naturen, få tankerne væk fra en travl hverdag og give spænding og hyggeligt samvær.

Danmark byder på gode jagtmuligheder, men interessen for at drive jagt kan både lokalt og nationalt nå et niveau, hvor det bliver nødvendigt at justere rammerne, så hensynet til vildtet og de andre naturbrugere sikres. I Danmark er rammerne for jagten fastlagt i Lov om jagt og vildtforvaltning. Når rammerne skal udvides eller indsnævres, sker det via bekendtgørelser eller en ny jagtlov, hvis indhold kan være præget af de holdninger og politiske interesser, der til enhver tid dominerer i samfundet. Kommende bekendtgørelser og jagtlove vil dog utvivlsomt også fremover lægge størst vægt på de enkelte vildtarters trivsel. Mens nogle dyrearter trives med forandringerne i landskabet og måske endda kan bære en stigende jagtlig interesse, kan der være andre, som går tilbage og dårligere og dårligere kan klare en jagtlig udnyttelse.

I denne bog gør vi status over, hvor mange stykker vildt de danske jægere nedlægger (se eksempel i tabel 1-1), og hvordan vildtarternes bestande udvikler sig. Ved at sammenholde disse oplysninger vurderer vi, om jagten på de enkelte arter er bæredygtig.

Desuden fortæller vi om nogle af de hensyn, som må tages, når jagt udøves i et moderne samfund, hvor man vil følge principperne om bæredygtighed og tage hensyn til andre naturinteresser.

Bogens første fire kapitler belyser, hvordan man via forvaltning arbejder sig frem mod en stadigt mere bæredygtig jagt. Her kommer vi bl.a. ind på spørgsmål om, hvad der egentlig menes med begrebet bæredygtighed i forhold til jagt, og hvad der gøres for at sikre, at jagten udøves forsvarligt.

De sidste syv kapitler indeholder beskrivelser af bestandsforholdene og jagtudbyttets udvikling for de 45 vildtarter, der i dag har en jagttid i Danmark. For de enkelte arter giver vi også et billede af, hvor i landet og hvornår på året vildtet nedlægges. Med baggrund i viden om jagten på hver art har vi forsøgt at vurdere jagtens indflydelse på bestandene, og om der er behov for at ændre på jagttiderne.

Tabel 1-1
Udbytte i jagtsæsonen
2001/02 for de væsentligste
vildtarter og grupper af
vildtarter, som har en jagttid
i Danmark.

Art / artsgruppe	Antal individer
Kronvildt	3.400
Dåvildt	3.200
Sika	400
Råvildt	103.600
Hare	76.800
Kanin	3.800
Ræv	39.400
Husmår	4.300
Agerhøne	42.600
Fasan	697.600
Ringdue	317.600
Tyrkerdue	7.600
Gråand	591.300
Andre svømmeænder	129.400
Ederfugl	77.400
Andre dykænder	32.400
Gæs	22.100
Måger	29.000
Blishøne	17.400
Skovsneppe	38.900
Bekkasiner	21.300
Krage	77.900
Husskade	39.800

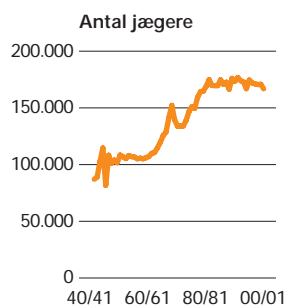

Jagt

1

Jagt er en udbredt fritidsaktivitet i Danmark. Det er også en aktivitet, som løbende forandrer sig, fordi jægerens antal, interesser og muligheder skifter. De skiftende vilkår skyldes både vildtets naturlige og menneskeskabte bestandssvingninger, befolkningens ændrede naturforbrug og ændrede politiske holdninger.

Foto: Niels Søndergaard.

Figur 1-1
Antal jagttegslødere i
Danmark i jagtsæsonerne
1941/42-2000/01.

Jagt er en udbredt fritidsaktivitet i Danmark.

Foto: Niels Søndergaard.

Jagten forandrer sig

Antallet af jægere er steget fra 105.000 i 1958 til omkring 170.000 i dag (se figur 1-1), og mens nogle jagtformer er blevet mere og mere populære, udøves andre, førhen populære former, nu kun af forholdsvis få jægere.

Dette er forandringer, som har haft konsekvenser for, hvilke arter af vildt der i særlig grad udsættes for jagt. Over de senere år er interessen for jagt på flere af landvildtarterne (f.eks. rådyr og kronkødder) f.eks. steget, og flere og flere jægere betaler nu ganske store beløb for at kunne drive den type jagt på privatejede arealer. Derimod er antallet af jægere, som driver jagt fra pram og båd, faldet siden midten af 1980'erne. Interessen for denne jagtform aftog tilsyneladende pga. nye restriktioner og faldende interesse blandt yngre jægere. Det har bevirket, at det årlige antal nedlagte dykænder, f.eks. arter som ederfugl, sortand, trolldand og hvinand, er faldet med ca. 150.000 fra begyndelsen af 1970'erne til i dag (figur 1-2).

Ændringer i jægerens interesser og muligheder afspejler sig også i udviklingen i udbyttet af f.eks. fasan, gråand, agerhøne og hare. For fasan fordoblede det årlige antal nedlagte dyr fra midt i 1950'erne til begyndelsen af 1990'erne (se figur 1-2). For gråand skete der en fordobling i det årlige udbytte inden for blot 11 år (figur 1-2). For disse to arter forøgede jægerne

Jagt fra pram var førhen populært.

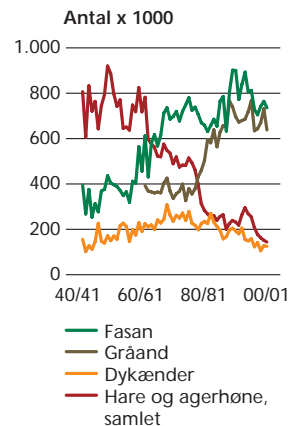
Foto: Ebbe Bøgebjerg.

selv jagtmulighederne ved at udsætte opdrættede fugle. Den stigende interesse for jagt på fasan og gråand har betydet, at disse to arter nu udgør ca. 60% af det samlede vildtudbytte i Danmark mod 30% i begyndelsen af 1970'erne.

I modsætning til fasan og gråand er udbyttet af agerhøne og hare faldet støt siden begyndelsen af 1960'erne (figur 1-2). I 1950'erne blev der årligt nedlagt omkring 800.000 agerhøns og harer, mens der i dag kun nedlægges omkring 150.000. Disse to arters andel af det samlede udbytte er faldet fra 31% i 1950 til 6% i dag. De fald skyldes, at de to arters bestande er gået markant tilbage som følge af stigende industrialisering af landbruget.

Udviklingen i udbyttet af fasan, gråand, hare og agerhøne er eksempler på, at det antal, som nedlægges, ikke alene afhænger af jægerens interesser, men også af deres muligheder, som bl.a. påvirkes af udsætninger og vildtbestandenes udvikling.

De fleste vildtbestande kan hurtigt gå tilbage, hvis der er udbrudt sygdom, eller der har været strenge vintre. De fleste større frem- eller tilbagegange sker dog som regel, fordi vildtets vilkår på levestederne ændrer sig (figur 1-3). For mange vildtarter har der op igennem 1900-tallet været tale om forringelser, således at bestandene er gået tilbage. Forringelserne skyldes først og fremmest det stadigt mere intensive landbrug, der har givet mindre plads til vildtet, men også den moderne færdsel med dens tusindvis af dræbte dyr og fugle hvert år har været medvirkende. Desuden betyder den øgede

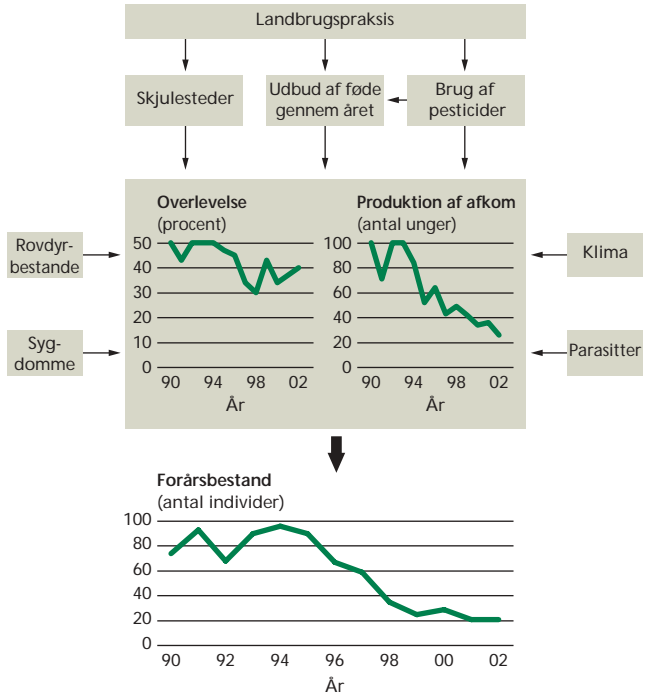
Figur 1-2
Det årlige udbytte af udvalgte vildtarter, 1941/42-2000/01.

Udbyttet af harer er gået stødt ned siden begyndelsen af 1960'erne.

Foto: Niels Søndergaard.

Faktorer der kan påvirke udviklingen i en bestand af standvildt.

Figur 1-3

Tilbagegang i en bestand af standvildt kan hurtigt indtræffe, hvis en ændring i landbrugspraksis f.eks. resulterer i færre skjulesteder (f.eks. fordi læhegn fjernes) og et markant fald i fødeudbudet (f.eks. fordi brugen af pesticider forøges). Men også andre faktorer som f.eks. klima vil indvirke på dyrenes eller fuglenes overlevelse og produktion af afkom.

fritidsbrug af naturen, at vildtet udsættes for et stigende tryk i form af forstyrrelser. Menneskets samlede indflydelse på vildtbestandene er større i dag end nogensinde tidligere, og behovet for en passende regulering af jagten af hensyn til bestandene er dermed blevet stadigt større.

Jægere og andre naturbrugere

Vi er et af de lande, der har flest jægere i forhold til befolkningstallet og i forhold til landets størrelse. Men selv om antallet af jægere er vokset (figur 1-1), udgør de stadig en

begrænset andel af den samlede befolkning, omkring 3%. Da interessen for natur ikke kun er voksende blandt jægere, men i befolkningen som helhed, må jægerne i dag "dele" naturen med befolkningsgrupper, der har andre interesser, og som ikke nødvendigvis er tilhængere af jagt.

Det stigende pres på naturen, og den stigende interesse for den, betyder, at den politiske velvilje over for jagt i høj grad afhænger af, om jægerne udøver jagten på forsvarlig vis. Jægerne skal så at sige bevise, at de ikke overudnytter bestandene, at de ikke forstyrrer vildtet unødigt, og at de ikke påfører vildtet lidelser, som kunne være undgået.

Et af de centrale politiske krav er, at jagten skal udøves i overensstemmelse med principperne om bæredygtighed. De principper indebærer bl.a., at bestandene ikke må gå tilbage som følge af den jagtlige udnyttelse, og at de jagtlige forstyrrelser ikke fortrænger vildtet fra dets levesteder. I næste kapitel forklares begrebet bæredygtighed og dets forbindelse med jagt nærmere.

Indtil begyndelsen af 1960'erne blev der årligt nedlagt 300.000-400.000 agerhøns i Danmark, hvorefter udbyttet er faldet til 50.000 i begyndelsen af 1980'erne.

Foto: Mark Desholm.

Rådyret er en af de vildtarter, der trives i det moderne landbrugslandskab.

Foto: Peter Lassen.

Bæredygtig jagt

Dette kapitel handler især om den indflydelse, jagt har på en vildtbestand. Ved jagt fjernes en del dyr, men det betyder ikke nødvendigvis, at bestanden i det lange løb går ned – virkningen afhænger af flere forskellige faktorer, som der bliver gjort nærmere rede for. Jagt kan også påvirke bestanden indirekte ved bare at forstyrre dyrene. Også denne side af jagten belyses nærmere i kapitlet.

Foto: Horst Arndt.

Hvad er bæredygtig jagt?

Et af jagtlovens vigtige formål er at sikre, at vildtet udnyttes på en bæredygtig måde (se boks 2-1). Men hvad betyder bæredygtighed egentlig?

Det findes der ikke noget enkelt svar på, og det debateres internationalt, hvordan bæredygtighed overhovedet skal defineres, når der er tale om jagt. Man har f.eks. forsøgt sig med følgende tre definitioner:

1. Den jagtlige udnyttelse må ikke i markant grad påvirke bestandene.
2. Den jagtlige udnyttelse må ikke overstige bestandens produktion af nye individer.
3. Den jagtlige udnyttelse må ikke overstige den "maksimale bæredygtige udnyttelse". Den maksimale bæredygtige udnyttelse af en bestand vil kunne finde sted, når bestandens årlige produktion af nye individer er på sit højeste. Og denne højeste produktion vil som regel indtræffe, når bestandsstørrelsen er så lille i forhold til ressourcerne, at de enkelte dyr ikke i væsentlig grad konkurrerer med hinanden.

Boks 2-1

Jagtloven og dens formål

I Danmark forvaltes jagten efter en jagtlov, der er vedtaget af Folketinget. Som et supplement til loven udstedes der med års mellemrum bekendtgørelser. Tilsammen betyder det, at reglerne for jagt i Danmark har været revideret med 10-15 års mellemrum inden for de sidste 50 år. De aktuelt gældende regler er fastsat i "Lov om jagt og vildtforvaltning", som trådte i kraft i 1994, samt en række efterfølgende bekendtgørelser.

Uddrag fra kapitel 1 i "Lov om jagt og vildtforvaltning":

Formål m.v.

§1. Lovens formål er at sikre arts- og individrige vildtbestande og skabe grundlag for en bæredygtig forvaltning heraf ved:

1. at beskytte vildtet, særligt i yngletiden,
2. at sikre kvantiteten og kvaliteten af vildtets levesteder gennem oprettelse af vildtreservater og ved på anden måde at etablere, retablere og beskytte vildtets levesteder og
3. at regulere jagten således, at den sker efter økologiske og etiske principper og under varetagelse af hensynet til beskyttelse af vildtet.

Stk. 2. Ved lovens administration skal hensynet til befolkningens rekreative behov afvejes over for hensynet til beskyttelse af vildtet.

Tilbagegangen i ederfuglebestanden har ført til en indskrænkning i jagttiden på ederfuglehunner.

Foto: John Frikke.

Blandt de tre nævnte definitioner er det den første – at udnyttelsen ikke i markant grad må påvirke bestandene – som i praksis er mest anvendelig. Det skyldes bl.a., at det er vanskeligt at bestemme en bestands maksimale bæredygtige udnyttelse (definition 3). Det skyldes også, at det er nemmere at overvåge og forvalte efter en bestands størrelse end at overvåge og forvalte efter dens årlige produktion af afkom (definition 2). I Nordamerika bruger man dog svømmeændernes ynglesucces til at afgøre, hvor mange ænder der årligt må nedlægges, men denne fremgangsmåde kræver store ressourcer til overvågning.

I praksis vil jagt på en bestand kunne siges at være bæredygtig, hvis bestandens størrelse er stabil eller voksende. Den jagtlige udnyttelse kan derfor godt være bæredygtig, selvom jagten medfører, at bestanden vokser langsommere – eller svinger omkring en lavere gennemsnitlig størrelse – end den ville uden jagt.

Et vanskeligt spørgsmål er, om jagt også kan være bæredygtig, hvis en bestand er i tilbagegang. Under visse omstændigheder kan det faktisk godt være tilfældet. Blandt disse omstændigheder er, at bestanden bliver ved med at være stor, og at jagtens bidrag til tilbagegangen er lille i forhold

Skarvbestanden gik frem, efter at arten blev fredet over det meste af Europa.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

til betydningen af de andre faktorer, som har forårsaget tilbagegangen. Ofte vil der være tale om, at en bestand aftager i størrelse, fordi levestederne forsvinder. Da vil en ophævelse af jagten givetvis føre til, at tilbagegangen sker langsommere end ellers. Men den størrelse, bestanden ender med at have efter dens "tilpasning" til de indskrænkede levesteder, vil ofte kun i mindre grad være påvirket af, om den udsættes for jagt. Virkningerne vil dog afhænge af, hvor omfattende jagten er, og om de enkelte dyr i bestanden konkurrerer om føden og/eller ynglestederne.

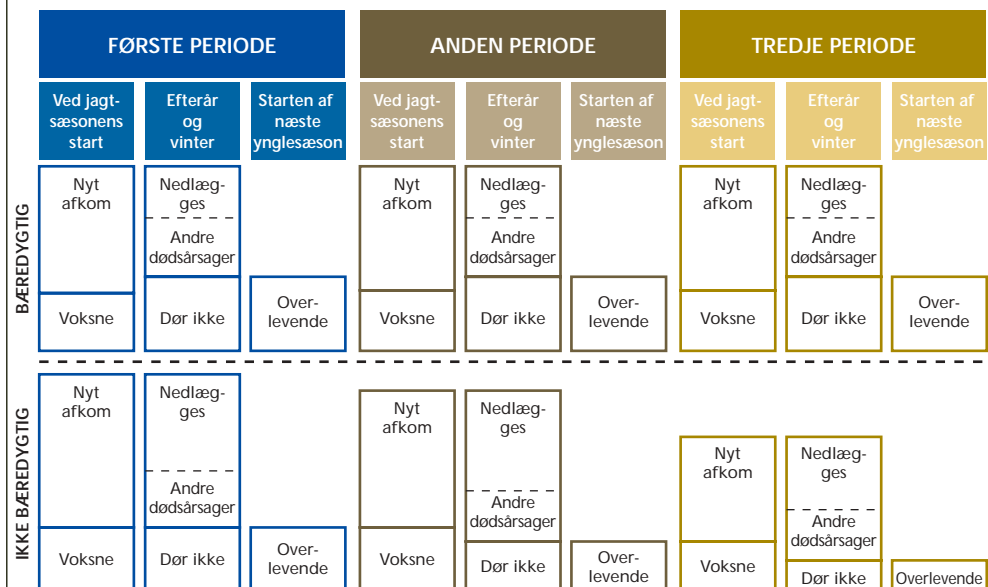
Figur 2-1

Ved en bæredygtig jagt vil det antal individer, som nedlægges af jægerne, ikke være så stort, at der sker et fald i det antal voksne individer, som er klar til at yngle ved starten af næste ynglesæson (øverste række). Ved en ikke-bæredygtig jagt vil antallet af nedlagte individer være så højt, at der over årene sker et fald i antallet af voksne individer, som kan yngle (nederste række).

I tilfælde, hvor det er sandsynligt, at jagt er årsagen – eller i hvert fald en væsentlig, medvirkende årsag – til en bestands tilbagegang, vil jagten ikke længere være bæredygtig. Derfor bør man i de tilfælde, hvor en ellers stor bestand fortsætter med at gå tilbage, belyse jagtens betydning, så behovet for fredning eller afkortelse af jagttiden kan afklares.

Jagtens indflydelse på vildtbestandene

En meget begrænset jagtlig udnyttelse af en bestand har normalt ikke en måelig indflydelse på dens størrelse, mens en for stor afskydning omvendt vil have en direkte negativ indflydelse på bestanden. Desværre kan man kun i nogle få tilfælde afgøre, præcis hvor stor afskydningen kan være, før den får markant indflydelse på bestandsstørrelsen.

Igennem en længere årrække har mange jægere og vildtbiologer ment, at jagten "høstede" af et naturligt "overskud" i bestandene (se figur 2-1 og boks 2-2). Man forestillede sig, at en stor del af dette overskud under alle omstændigheder ville gå til grunde, uanset om bestanden blev jaget eller var overladt til en naturlig regulering. For mange arter og bestande har det imidlertid vist sig, at det er for simpelt at antage, at de nedlagte dyr ville gå til grunde af andre årsager, hvis de ikke forinden blev "høstet" af jægerne. I mange tilfælde vil fjernelse af ét individ nemlig ikke øge chancen for, at et andet individ overlever. Det har oftere vist sig, at den dødelighed, jagten påfører vildtbestanden, skal lægges til den øvrige dødelighed. Derfor vil jagt som regel medføre, at bestanden vil være mindre, end den ville have været uden jagt.

For mange bestande vil virkningen af jagt dog være beskeden i forhold til virkningen af de naturlige faktorer som dårlig ynglesæson, hård vinter og gradvis ændring af levestedernes udbredelse og kvalitet. Gennem forsøg har man påvist, at nogle bestande kan bære endog meget omfattende jagt uden at bestandene trues. Men der er også eksempler på, at vildtbestande er blevet bragt ned på størrelser langt under deres "naturlige" niveau pga. stor afskydning. Det gælder bl.a. spættet sæl, gråsæl, skarv, knopsvane, flere arter gæs og rovfugle. Karakteristisk for disse arter var, at deres bestande

Da knopsvanen var et yndet jagtobjekt, blev bestanden overudnyttet.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Boks 2-2

Hvor meget kan der "høstes" i bestande af standvildt?

Standvildt er vildtarter, som forbliver i det samme område året rundt. Standvildt omfatter dermed arter som rådyr, ræv, hare, agerhøne og fasan.

Har man retten til at drive jagt i et område, hvor standvildtarter forekommer hele året, kan man betragte vildtbestanden som en fornybar ressource, der kan høstes af, hvis vildtet har gode levevilkår. Jægeren vil typisk være interesseret i, at ungeproduktionen er god, så det sikres, at der er et stort antal individer, når jagten går ind. Jægeren vil ofte kunne påvirke ungeproduktionen ved at sikre et godt fødeudbud, få rovdyr og en ikke alt for stor vildtbestand (egentlig bestandstæthed, dvs. antal dyr i forhold til arealet). I praksis er det ofte vanskeligt at finde ud af, hvor stor bestanden og afskydningen skal være for at have maksimal ungeproduktion.

Flere undersøgelser har påvist, at standvildt under gode forhold kan bære en høj årlig afskydning. Her følger to eksempler:

1. I en engelsk bestand af agerhøns kunne der skydes 30-45 % af fuglene hvert efterår. Denne høje afskydning var kun mulig, fordi a) fødeudbudet var højt, b) der var en intensiv regulering af ræve og rovfugle, og c) man sikrede, at antallet af agerhøns blev holdt på et niveau, så fuglene kun i beskednen udstrækning konkurrerede med hinanden.
2. I en bestand af vagtler i USA kunne jægerne nedlægge 55% af fuglene om efteråret, uden at bestanden gik tilbage. Denne afskydning var mulig, hvis bestanden blev holdt på 72% af det niveau, den ville have haft, hvis dens størrelse var bestemt af konkurrencen imellem individerne.

I Danmark har man gennem en længere årrække bevæget sig væk fra at regulere rovdyr for at sikre en høj ungeproduktion og en høj overlevelse hos standvildtet. I stedet har man prioriteret tiltag, som giver vildtet adgang til gode leve- og skjulesteder. Ud over bedre fødeforhold kan forbedring af levestederne også medvirke til at mindske tabet af æg, unger og voksne til rovdyr. I England har man eksempelvis fundet, at agerhønernes overlevelse og ynglesucces blev forøget væsentligt efter plantning af læhegn. Den positive virkning opstod primært, fordi læhegnene gav en "overflod" af skjulesteder, som gjorde det vanskeligt for rævene at finde de rugende hunner og rederne med æg.

To hyppigt nedlagte landvildtarter – fasan og rådyr.

Foto: Niels Søndergaard.

Læhegn giver rugende agerhøns beskyttelse mod ræve.

Foto: Niels Søndergaard.

gik markant frem efter fredning. Bestandene var altså bragt så langt ned, at blot et beskedent omfang af jagt var tilstrækkeligt til at forhindre en fremgang.

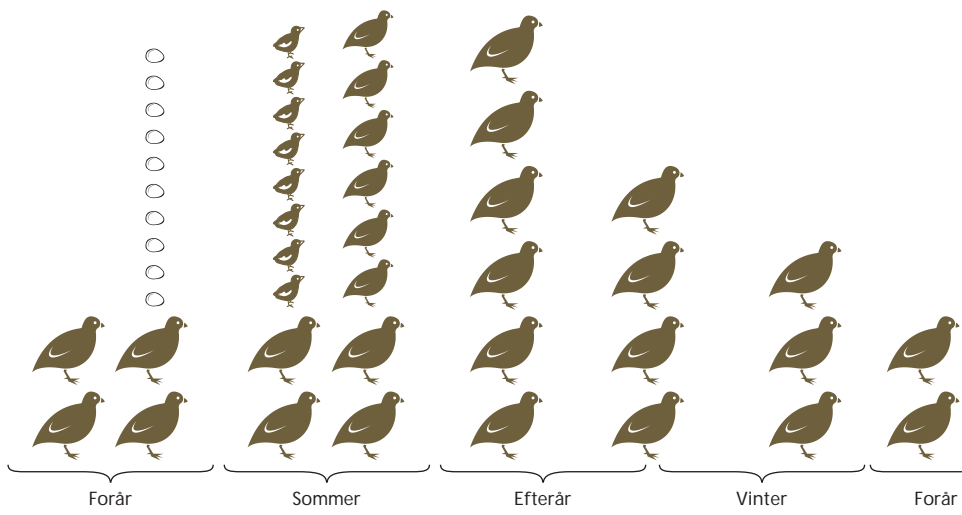
Jagt og ynglebestandsstørrelse

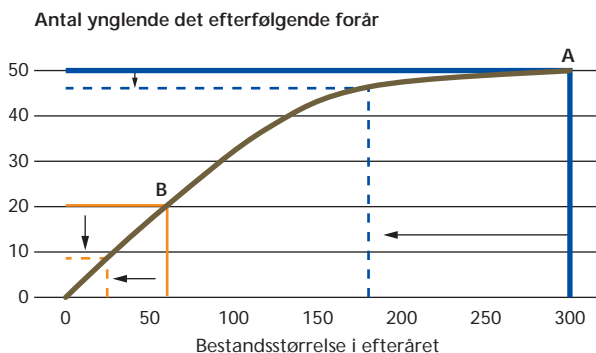
Hvert år vil en bestands størrelse være på sit højeste ved slutningen af ynglesæsonen, for derefter at falde til sit laveste niveau ved starten på den næste ynglesæson (figur 2-2). Spørgsmålet er nu, hvilken sammenhæng der er mellem antal individer ved starten af jagtsæsonen, og antal individer, der yngler i den efterfølgende sæson.

Som det fremgår af figur 2-3 afhænger svaret af, hvor tæt bestanden er på at udnytte levestedernes ressourcer fuldt ud. Situationen kan bedst belyses med en art, der indfinder sig i et nyt og godt område. Her vil bestanden nemlig som regel i begyndelsen vokse hurtigt, fordi der er rigeligt af ressourcer. Efterhånden vil væksten tage af, fordi mængden af "frie" ressourcer tager af, og bestanden nærmer sig områdets bæreevne.

I den fase, hvor bestanden er i hastig vækst, vil en stor andel af de producerede unger overleve og yngle – her er der direkte sammenhæng mellem bestandens størrelse om efteråret og antallet af individer, der yngler det efterfølgende forår (figur 2-3). I denne fase vil bestanden derfor være følsom over for jagt.

Figur 2-2
Umiddelbart efter ynglesæsonen, hvor nyt afkom er kommet til, vil bestanden være på sit højeste. På grund af jagt, rovdyr, fødeknaphed og måske sygdom vil antallet af individer i bestanden aftage inden det atter bliver forår.

Figur 2-3

Et områdes bæreevne ligger på omkring 300 pr. 100 m² om efteråret. De to eksempler A og B viser, at jagtens betydning på antallet af ynglende fugle afhænger af, hvor tæt bestanden er på områdets bæreevne. (A) Bestandens størrelse er vist med fuldt optrukken blå linje. Størrelsen er nær områdets bæreevne, og hvis der sker en 40% reduktion i løbet af efteråret (dvs. bestandsstørrelsen rykker hen til lodret blå, stiplet linje), vil det kun medføre en reduktion i yngleantallet i den efterfølgende sæson på 8% (blå vandret, stiplet linje). (B) Her er bestandens størrelse (fuldt optrukne, orange linjer) langt fra områdets bæreevne, og her vil en 40% reduktion i efterårsbestanden (til lodret orange, stiplet linje) resultere i en 40% reduktion i yngleantallet det efterfølgende år. Omarbejdet fra Newton (1998).

Høj bestandstæthed kan virke negativt på dyrs og fugles overlevelse og formeringsevne.

Fotos: Leif Ahlmann Olesen.

Agerhøns. Det er bedst at "høste" af bestanden før vinteren.

Foto: Poul Hartmann.

Men i den fase, hvor bestandsstørrelsen nærmer sig områdets bæreevne, vil konkurrencen imellem individerne stige med det resultat, at nogle individer enten ikke får et territorium (et ynglested), og/eller at ungerne overlevelse til den yngledygtige alder aftager. I denne fase vil bestanden sandsynligvis kunne modstå jagt på efterårsbestanden, uden at der i den efterfølgende sæson sker en tilsvarende reduktion i det antal individer, som yngler. Alle territorier kan nemlig være optaget, så nogle individer må undlade at yngle og vente til et efterfølgende år.

Som konklusion kan man sige, at hvis der er konkurrence om ressourcerne, vil man under nogle forhold kunne "høste" af en bestand uden, at det får en nævneværdig virkning i det efterfølgende år. Det forudsætter dog, at man ikke nedlægger vildtet efter, men før eller i den periode af året, hvor dyrene eller fuglene konkurrerer om ressourcerne. Derfor er det som hovedregel mest hensigtsmæssigt at høste af bestanden før vinteren, og helst tidligt på efteråret, mens der er mange unge individer.

Jagtens betydning for hhv. standvildt og trækkende vildt

Under langt de fleste omstændigheder er det vanskeligt at opgøre, hvilken betydning jagt egentlig har for en bestands størrelse, men generelt set er det nemmere at vurdere jagtens betydning for standvildtarter, end for trækkende fuglearter (se boks 2-2). Men selv når der er tale om standvildt, kan erfaringer fra ét sted sjældent overføres til et andet, fordi levevilkårene varierer fra sted til sted, og levevilkårene det enkelte sted er afgørende for, hvilken grad af jagt bestanden kan bære.

Trækkende knortegæs.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Når der er tale om trækkende fuglevildt, er virkeligheden kompleks, fordi fuglene både påvirkes af forholdene i yngleområderne, på rasteplasser og i overvintringsområderne. Desuden er det kun få lande, som har en så pålidelig og detaljeret udbyttestatistik, at de ved, hvor mange fugle jægerne egentlig nedlægger af de enkelte arter. Så jagtens betydning er ofte meget vanskelig at opgøre, og det gælder altså især for trækfuglene.

Forstyrrelses indflydelse på vildtbestandene

Når der tales om jagtens bæredygtighed, er det vigtigt at være opmærksom på, at jagt også kan have indirekte virkninger via de forstyrrelser, den forårsager. I nogle tilfælde er forstyrrelsen beskeden og påvirkningerne begrænsede. I andre tilfælde medfører jagten så kraftige reaktioner, at dyrene ikke får tilstrækkeligt med fred til at indtage den føde, de behøver. Forstyrrelser kan også bevirke, at vildtet ophører med at benytte ellers oplagte hvile- og fødesøgningsområder. Det kan få betydning, hvis bestandens størrelse i forvejen er begrænset af udbudet af føde. Tvinges dyrene sammen på et mindre areal, kan det føre til øget konkurrence med konsekvenser for overlevelsen og/eller formeringen og dermed for bestandens størrelse.

Hyppigheden af jagt har betydning for, om fuglene fortsætter med at bruge området.

Foto: Poul Hartmann.

Et relevant spørgsmål er, hvornår jagt udøves bæredygtigt i forhold til de påførte forstyrrelser. Man kan sige, at jagten er bæredygtig:

- hvis dyrene forbliver i området og genoptager brugen af den forstyrrede del forholdsvis kort tid efter jagtens ophør,
- hvis dyrenes overlevelseschancer og ynglesucces ikke bliver mindre pga. den jagtlige forstyrrelse.

I praksis kan det være vanskeligt at opgøre virkningerne, men forlader vildtet et område på grund af jagt, og undlader det at vende tilbage i de efterfølgende dage eller uger, vil jagten ikke være bæredygtig.

Flere undersøgelser viser klart, at intensiv jagt over flere dage kan medføre, at f.eks. trækkende arter af fuglevildt forlader et ellers attraktivt område pga. jagtens forstyrrelser. I nogle tilfælde forlader fuglene området for at søge til fredeligere områder på trækruten, men i andre tilfælde søger fuglene blot til nærliggende, mere fredfyldte områder. Andre undersøgelser viser, at nogle arter kan tolerere f.eks. en ugentlig jagt, uden at de af den grund forlader området. Tolerancen afhænger især af, om fuglene er sikret adgang til passende refugier, hvor de kan søge hen under selve jagten.

Jagttider

3

Kun dyr, der har en jagttid, må jages. Samtidig er jagttidens længde og placering med til at sikre vildtbestandene mod overudnyttelse. Kapitlet indeholder en række eksempler på, hvordan dette hænger sammen. Bl.a. beskrives jagttidens placering i forhold til det "biologiske år".

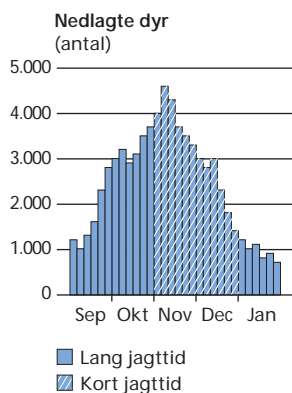
Foto: Kim Aaen, NatureEyes.

Boks 3-1

Hvilke arter kan få en jagttid?

I jagtloven er der skabt sikkerhed for, at sjældne eller truede arter ikke udsættes for jagt. Derudover skal man ifølge jagtloven beskytte de arter, der generelt eller lokalt har en utilfredsstillende lille bestand. Blandt de godt 50 pattedyrarter og mere end 300 fuglearter, som optræder i Danmark, er der i dag fastsat en jagttid for 10 pattedyrarter og 35 fuglearter. Herudover er der enkelte arter, som må reguleres – typisk fordi de er til gene for et erhverv (f.eks. må fiskehejrerer nedlægges ved dambrug og skarver må nedlægges ved bundgarn). Alle øvrige arter er totalfredede.

Det er miljøministeren, som afgør, om en art skal have en jagttid eller være fredet. Ministeren skal i sine beslutninger tage hensyn til EU's regler om jagt på fuglevildt. I det såkaldte "EF-fuglebeskyttelsesdirektiv" kan man se, hvilke fuglearter medlemslandene må indføre en jagttid for. I EU's liste over mulige jagtbare arter er kun medtaget dem, hvis bestandstørrelse, geografiske udbredelse og evne til at formere sig er tilstrækkelig stor til, at jagt kan udøves uden at sætte bestandene i fare for at gå væsentligt tilbage.

Figur 3-1

I dette eksempel betød en lang jagttid, at der blev nedlagt 73.000 individer af arten, mens den korte jagttid betød at kun 37.700 individer blev nedlagt i det pågældende år.

Regulering af arternes jagttid er et vigtigt redskab til sikring af bæredygtighed i jagten (se boks 3-1 og 3-2). Jagttidens start og sluttidspunkt har nemlig betydning for, hvor stor en del af bestanden, der bliver nedlagt (figur 3-1). Start- og sluttidspunktet har også betydning for, om det overvejende er unge eller voksne, som nedlægges. For trækfuglene kan jagttidspunktet ydermere være afgørende for, om der især høstes af bestande fra sydlige eller nordlige yngleområder.

I Danmark bliver jagttiderne taget op til revision hvert tredje år, og bliver jagttiderne for nogle arter ændret, sker det gennem bekendtgørelser og cirkulærer. Herved kan jagttiderne ændres, uden at selve jagtloven laves om. Når miljøministeren træffer beslutning om jagttiderne, sker det bl.a. på grundlag af anbefalinger fra Vildtforvaltningsrådet, der er et råd sammensat af repræsentanter fra relevante erhverv og en række organisationer med interesser i dansk natur. De jagttider, som har været gældende til og med jagsæsonen 2003/04, er vist i tabel 3-1.

Følsomme perioder

Der kan være biologiske og etiske grunde til at forbyde jagt i bestemte perioder af året, hvor vildtet er særlig følsomt. Yngleperioden er selvsagt en sådan periode, men også andre dele af "det biologiske år" skal med, når man overvejer jagttider. De andre følsomme perioder findes under svingfjersfældning (gælder kun vandfugle), i vinterperioden og i forårstræktiden. Se også boks 3-3.

Boks 3-2**Hvornår bruges korte jagttider?**

Størrelsen af jægernes udbytte vil ofte kunne reguleres ved hjælp af jagttidens længde, idet denne har betydning for, hvor mange stykker vildt jægerne når at nedlægge gennem sæsonen (eksempel i figur 3-1). Både hare og agerhøne er eksempler på arter af standvildt, som er trængt pga. det ændrede landbrug, og derfor vil man gerne undgå, at jægerne skyder for mange. Jagttiden for disse arter er derfor forholdsvis kort – 3 måneder for hare og 2½ måned for agerhøne. I 2003 foreslog Vildforvaltningsrådet en yderligere indskrænkning af jagttiden til 2½ måned for hare og 1½ måned for agerhøne.

For at sikre eller op hjælpe lokale bestande er der desuden på en række danske øer og i flere landområder indført endnu kortere jagttider eller fredninger for f.eks. rådyr, hare, agerhøne og/eller fasan.

Hare er fredet på mange danske øer.

Foto: Lelf Ahlmann Olesen.

Boks 3-3**Kan jagtstart på gæs og ænder rykkes frem til begyndelsen af august?**

For nogle arter af gæs og svømmeænder ville en tidligere start på jagtsæsonen ikke resultere i konflikter med yngleperioden. Men jagt på disse arter i kyst- og havområder i august ville forstyrre på et tidspunkt, hvor nogle af dem er i fuld gang med at fælde, mens andre arter, som er forholdsvis følsomme over for jagtlig forstyrrelse, er midt i efterårstrækket. Grågås er imidlertid en art, hvor jagtstart godt kunne rykkes frem uden at skabe forstyrrelse af vandfuglene ved kysterne. Eksempelvis kunne man begrænse jagten i august til landbrugsarealer beliggende mere end 500 m fra kyster og større vådområder.

I august er vadefugle på træk ikke forstyrret af jagt.

Foto: John Frikke.

Yngleperioden

Ét af jagtlovens principper er at sikre vildtet fred i yngletiden. Derfor bør der ikke drives jagt i perioden fra 1. februar til 31. august. Det samme princip gælder i EU's bestemmelser om jagt på fuglevildt. Her siges det, at for den enkelte fugleart starter yngleperioden, når den indfinder sig på ynglelokaliteten eller starter på redebygning i det pågældende land. Så i sydlige lande som Frankrig, hvor fuglene begynder at yngle tidligere end herhjemme, bør arternes jagttid være afsluttet tidligere på sæsonen end herhjemme. Yngleperioden regnes for afsluttet, når ungerne er blevet uafhængige af forældrene, og det sker som regel i ugerne efter, at de er blevet flyvedygtige.

Tabel 3-1

De generelle jagttider som er gældende i Danmark til og med jagtsæsonen 2003/04.

Kloddyr		Dykænder	
Kronhjort	01.09-31.01	Taffeland	01.10-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01	Troldand	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01	Bjergand	01.10-31.01
Då og kalv	01.10-31.01	Hvinand	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01	Havlit*	01.10-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01	Ederfugl*	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07/ 01.10-15.01	Ederfugl på fiskeriterritoriet uden for fuglebeskyttelsesområderne desuden	01.02-29.02
Rå og lam	01.10-15.01	Sortand*	01.10-31.01
Muflonvædder	01.09-31.01	Fløjsand*	01.10-31.01
Muflonfår og lam	01.10-31.01	Stor skallesluger	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01	Toppet skallesluger	01.10-31.01
Vildsvin, so og grise	01-10-31.01		
		Hønsfugle	
Rovdyr		Agerhøne*	16.09-30.11
Ræv	01.09-31.01	Fasanhane	01.10-15.01
Husmår	01.09-31.01	Fasanhøne	16.10-31.12
		Vandhøns	
Hare og vildkanin		Blishøne	01.09-31.01
Hare*	01.10-31.12		
Vildkanin	01.09-31.01		
		Vadefugle	
Gæs		Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Grågås	01.09-31.12	Enkeltbekkasin**	01.09-31.12
Blisgås	01.09-31.12	Skovsneppe*	01.10-31.12
Sædgås	01.09-31.12		
Kortnæbbet gås	01.09-31.12	Mågefugle	
Ovenstående gæs på fisketerritoriet desuden	01.01-15.12	Sildemåge	01.09-31.01
Canadagås*	01.09-31.12	Sølvmåge	01.09-31.01
Canadagås på fiskeriterritoriet desuden	01.01-31.01	Svartbag	01.09-31.01
		Duer	
Svømmeænder		Ringdue	01.09-31.01
Gråand	01.09-31.12	Tyrkerdue	01.10-31.12
Atlingand	01.09-31.12		
Krikand	01.09-31.12	Kragefugle	
Spidsand	01.09-31.12	Krage	01.09-31.01
Pibeand	01.09-31.12	Husskade	01.09-31.01
Skeand	01.09-31.12		
Knarand	01.09-31.12		
Ovenstående ænder og gæs på fiskeri- territoriet desuden	01.01-15.01		

*Artens jagttid ændres fra og med 2004/05 – se de enkelte arter. **Arten fredes fra og med 2004/05.

I modsætning til fuglene er der for pattedyrene ikke taget nogen beslutning om, hvordan udstrækningen af yngleperioden bør defineres, hverken i EU's regler eller i den danske jagtlov.

Det generelle princip om, at jagt først må begynde 1. september, bevirker, at alle vildtarter er friholdt for jagtlige forstyrrelser gennem foråret, sommeren og sensommeren. Eneste undtagelse herfra er råbuk, der må jages fra 16. maj til 15. juli, men denne jagt udøves overvejende på en måde, som giver få forstyrrelser.

Svingfjersfældningen

Nogle arter, f.eks. måger, udskifter deres svingfjer gradvist over en periode på flere uger, og de kan flyve i hele fældperioden. Andre arter som gæs og ænder fælder alle deres svingfjer inden for en kort periode med det resultat, at de bliver ude af stand til at flyve i typisk 4-6 uger. Det gør dem ekstremt sky under fældningen.

I Danmark fælder grågæs fra begyndelsen af juni til midten af juli, og svømmeænder fra sidste uge af juni til midten af august. For dykænder er fældningsperioden længere og strækker sig fra begyndelsen eller slutningen af juli (afhængig af art) til slutningen af september eller midten af oktober. For ændernes vedkommende, hvor hannerne ikke deltager i udrugningen af æggene, fælder hannerne først og hunnerne sidst.

Da fældningen for hunner af dykænder ligger i august-september og strækker sig ind i begyndelsen af oktober, er der gode grunde til, at jagtsæsonen for disse arter først indledes 1. oktober. Ved den aktuelle jagtstart på dykænder er der dog stadig enkelte hunner, der ikke har fuldført deres svingfjersfældning og dermed ikke er flyvedygtige. Selvom dette sandsynligvis ikke har nogen bestandsmæssige virkninger, kan det overvejes, om man af etiske grunde skulle tage større hensyn til dem.

Vinterperioden

Vinterperioden er en biologisk "flaskehals" for mange arter, fordi de har vanskeligt ved at skaffe den nødvendige mængde føde. F.eks. søger gæs, en del af svømmeænderne og de tre arter vadefugle, som må jages (dobbeltbekkasin, enkeltbekkasin og skovsneppe), føde på landjorden eller i sumpe, hvor deres føderessourcer generelt er på lavpunktet i vinterperioden. Gæssene kan desuden, i modsætning til f.eks. de fleste ænder og vadefugle, kun søge føde i døgnets lyse timer, og den korte dagslængde om vinteren gør dem derfor ekstra sårbare over for forstyrrelser. Arternes betingelser for fødesøg-

Grågås. Vildtarterne udsættes ikke for jagt før ynglesæsonen er afsluttet.

Foto: Niels Erik Franzmann.

Då med kalv. Hvornår er ynglesæsonen for hjortevildt afsluttet?

Foto: Mark Desholm, Skandinavisk Dyrepark.

Ænder og gæs (her blisgås) taber alle svingfjerene under fældning. Her er nye svingfjer på vej.

Foto: Tony Fox.

Rådyr. Snevejr gør fødesøgning vanskelig for landvildtarterne.

Foto: Horst Arndt.

ning begrænses yderligere, hvis det bliver frost- eller snevejr. For mange landvildtarter er vinterperioden også præget af fødeknaphed.

Ved fastsættelsen af jagttiderne for de enkelte vildtarter har man forsøgt at tage højde for dette, og i tilfælde af isvintre kan miljøministeren afkorte jagtsæsonen for vandfugle. Afslutningen af jagtsæsonen er valgt til 31. december for gæs, svømmeændere og vadefugle. Ved kysterne og på havet (dvs. på fiskeriterritoriet) må gæs og svømmeændere dog jages indtil 15. januar (canadagæs indtil 31. januar).

Forårstrækperioden

Sidst på vinteren og først på foråret er dagene stadig korte, og i nogle år vil fuglene være afmagrede, hvis der har været fødeknaphed gennem vinteren. For især de trækkende fugle kan perioden sidst på vinteren og først på foråret være kritisk, fordi de på kort tid skal genopbygge fedtdepoter, der gør det muligt for dem at trække til nordlige yngleområder. Når fuglene stopper undervejs for at tanke op, vil de kunne spare tid

og energi, hvis de kan undgå forstyrrelser fra jagt. Derfor har EU henstillet til, at landene ikke driver jagt på fugle, der er på vej mod ynglekvartererne.

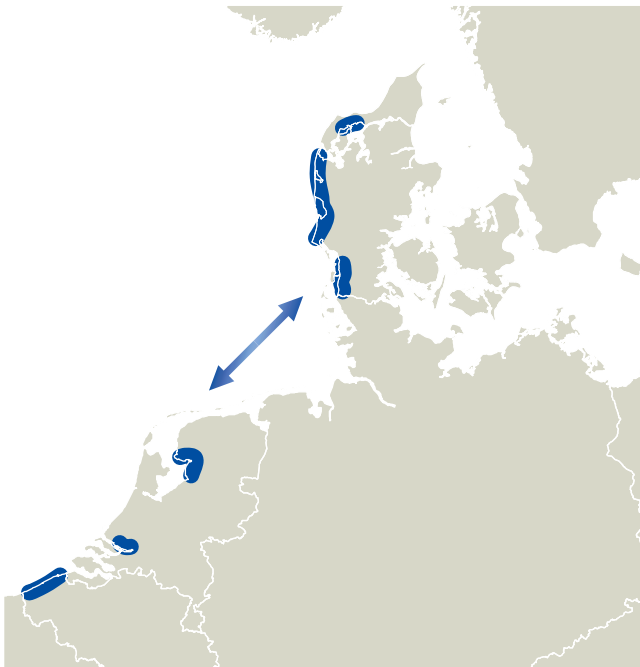
For raste- og yngleområder har man valgt at sige, at en arts forårstræk begynder på det tidspunkt, hvor de første individer dukker op. Er der tale om et overvintringsområde, begynder forårstrækket, når de første individer forlader det. For nogle arter er det vanskeligt at finde ud af, hvornår forårstrækket egentlig begynder, enten fordi de flytter en del rundt i vinterperioden (gæs kan f.eks. om vinteren flytte fra Holland til Danmark og tilbage igen inden for én eller nogle få uger, se figur 3-2), eller fordi de har daglige trækbevægelser.

Den nuværende viden tyder på, at de aktuelle danske jagttider ikke eller kun for få arter overlapper med et begyndende forårstræk. Et eksempel er ederfugl, som må jages fra oktober til og med februar, og i februar er der ederfugle, som flytter fra overvintringsområder i den hollandske og tyske del af Vadehavet til overvintringsområder i de indre danske farvande, hvorfra de senere på foråret trækker til yngleområder i den nordlige og østlige del af Østersøen. Ederfugl er en art, hvor det diskuteres, om jagttiden bør ændres.

Troldænder.
I tilfælde af isvintre kan
ministeren afkorte jagttiden
på bl.a. vandfugle.

Foto: Niels Erik Franzmann.

Figur 3-2
Om vinteren kan store dele
af bestanden af kortnæb-
bet gås flytte fra Holland/
Belgien til Danmark og
tilbage igen inden for blot
et par uger afhængigt af
snedækket.

Jagt er ikke bare jagt

Det har vist sig, at nogle former for jagt kan virke så forstyrrende, at vildtet ikke får tilstrækkeligt med ro nok til at æde eller hvile. Men det er ikke kun forstyrrelsen, der påvirker vildtet, det gør også de hagl, som rammer uden at dræbe. Dette kapitel handler om disse gener og om, hvad man gør for at mindske dem.

Foto: Peter Lassen.

Indenfor øerne i det danske Vadehav kunne jagt førhen udøves frit fra skydepram, båd og sandbanker.

Foto: John Frikke.

Jagt i det danske Vadehav er nu begrænset til områderne vest for øerne. Se figur 4-3.

Foto: Mark Desholm.

En bæredygtig jagt handler som allerede nævnt i kapitel 2 ikke kun om at undgå overudnyttelse af bestandene. Bæredygtig jagt handler også om at udøve jagten på en sådan måde, at vildtet ikke generes så meget, at det ikke kan søge føde og hvile, eller at det holder sig borte fra gode fødesøgningsområder.

Behovet for sikring imod forstyrrelser er særlig stort i de danske kystområder. Det skyldes, at områdernes vigtighed for trækfugle (boks 4-1) falder sammen med, at jagten er fri på havet. I Danmark har der altid været stærke traditioner for jagt langs kysterne og på havet, ikke kun fordi jagtretten her er fri, men også fordi der forekommer mange fugle i Danmark i træktiden og om vinteren. Den frie jagtret har betydet, at enhver jæger har kunnet gå på jagt fra skydepram eller båd stort set hvor som helst uden at skulle betale jagtleje.

Omfattende jagt i lavvandede områder kan medføre, at mange fugle trækker videre uden at udnytte føderessourcerne. Derfor kan en regulering af jagten være nødvendig, så jægerne ikke jager vandfuglene bort fra alle de gode fødesøgningssteder.

Vildtreservater

Da den nugældende jagtlov fra 1993 skulle udarbejdes, var jægere og ornitologer enige om, at et netværk af reservater i Danmark ville være et stort skridt mod bedre vilkår for vand-

Boks 4-1

Internationale forpligtigelser

Danmark og de danske farvande udgør nogle af Nordeuropas vigtigste overvintringsområder for en række vandfuglearter. Det skyldes, at Danmark ligger centralt på fuglenes trækruter, at der er store lavvandede områder med enorme fødemængder i form af planter og bunddyr, og at farvandene er isfrie i de fleste vintre.

Danmark og dets farvande er derfor af international betydning som raste-, overvintrings- og fældningsområde for vandfuglene, og ikke mindre end 28 arter har status som nationale ansvarsarter, hvilket vil sige, at 20 % eller mere af den samlede bestand (den såkaldte "trækvejsbestand") på bestemte tidspunkter af året befinder sig på dansk område. Af disse 28 arter har 13 en jagttid. Det er derfor ikke uden grund, at der er international opmærksomhed på Danmarks forvaltning af vandfugle.

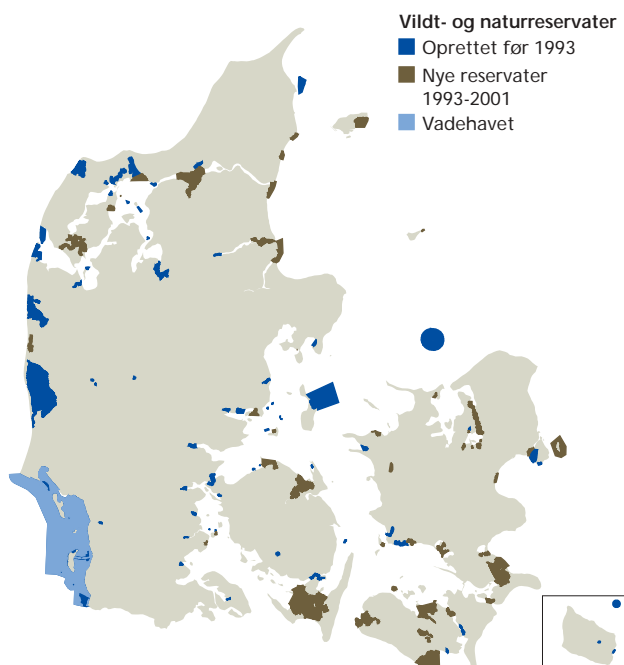

Danmark er et vigtigt overvintringsområde for især dykænder, her ederfugl.

Foto: John Frikke.

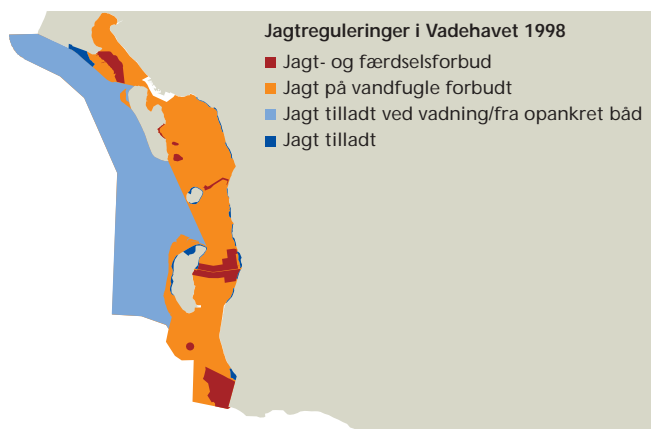
Figur 4-1
De to overordnede hovedru-
ter i Danmark, der benyttes
af gæs og ænder, når de
om efteråret ankommer
til landet på træk. Nogle
bestande flyver over
Nordjylland/Limfjorden, og
langs den jyske vestkyst til
Vadehavet (især fugle fra
Fennoskandien og Nord-
vestrusland), mens andre
ankommer til SØ-Danmark
og trækker over landets
sydlige del (især fugle fra
Nordøstrusland og Sibirien).

Figur 4-2
Reservater i Danmark udpe-
get af hensyn til trækkende
vandfugle. Der er skelnet
mellem reservater, der eksis-
terede i 1992, og reservater
der er oprettet/udvidet i
perioden 1993-2001. For
Vadehavet gælder særlige
bestemmelser, som man kan
se på figur 4-3.

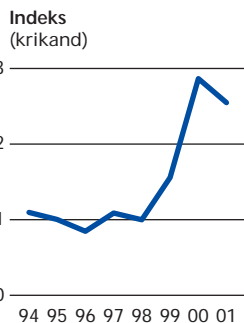
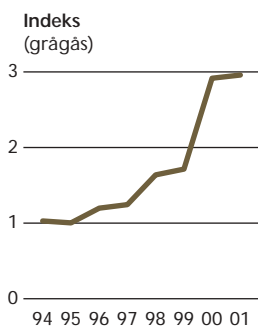
Figur 4-3

De regler for jagtudøvelsen i Vadehavet, som har været gældende siden 1998.

Figur 4-4

Udviklinger i antallet af rastende grågæs og krikænder optalt i tilknytning til en række reservater i Danmark, efterårene 1994-2001. Udviklingen er beregnet efter en særlig metode (Underhill's indexmetode): Det antal, der blev optalt i 1995, er sat til 1, og de følgende års antal er så divideret med 1995-tallet. Var der eksempelvis 150 i 1995 og 300 i 1999, så får 1995 værdien 1 og 1999 værdien 2.

fuglene under deres ophold i Danmark. Det var forventet, at netværket ville give de trækkende og overvintrende vandfugle bedre muligheder for at raste og fouragere uforstyrret.

Siden 1993 er otte allerede eksisterende reservater blevet udvidet, og der er oprettet 36 nye. I reservaterne er der forbud mod jagt på vandfugle – dog har visse mindre forstyrrende former for jagt kunnet videreføres i enkelte reservater. Ud over at oprette reservater er der i tre områder indført forbud mod jagt fra motorbåd.

Efterårstrækket af gæs og svømmeænder er i Danmark koncentreret på to trækveje, hhv. over Nordjylland/Vestjylland og over Sydøstdanmark (figur 4-1). De fleste nye reservater (også kendt som "de jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder") er søgt placeret netop på disse trækveje, og i regioner, hvor der hidtil kun havde været ganske få og små reservater (figur 4-2).

I ét område, Vadehavet, er der sket en særlig markant indskrænkning i mulighederne for at drive jagt. Det skyldes bl.a. en aftale med Tyskland og Holland om at mindske omfanget af jagt i det samlede Vadehav i alle tre lande. Indtil 1998 var jagt tilladt i mere end halvdelen af det danske Vadehav, men derefter blev jagt på vandfugle stort set forbudt. Jagt forblev dog tilladt på enkelte landområder samt i et større område vest for de danske Vadehavsøer (figur 4-3).

Vildtreservaternes virkninger

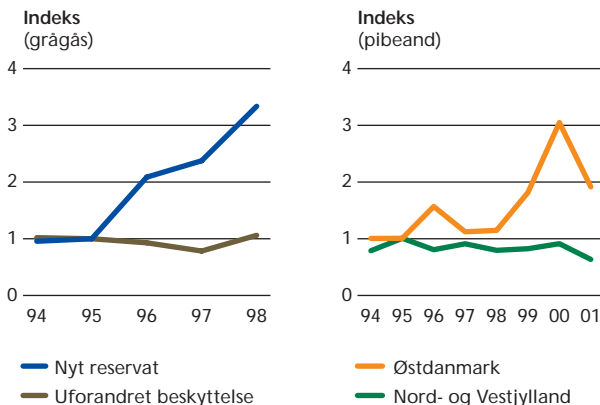
Med oprettelsen af de nye vildtreservater er der siden 1993 sket en fremgang i antallet af efterårsrastende vandfugle i Danmark. I de områder, hvor vildtreservaterne blev oprettet, er der registreret en tredobling i antallet af grågæs og

krikænder (figur 4-4). Det kunne selvfølgelig skyldes en generelt voksende bestand af disse arter, men for i hvert fald grågås ved man, at det ikke er årsagen. For grågås gælder det nemlig, at den er gået frem, hvor der er oprettet vildtreservater, men ikke på andre undersøgte lokaliteter (figur 4-5).

Nogle af de nye reservater fremviser høje forekomster af ellers mindre talrige arter som spidsand og skeand. Men for en art som pibeand er der ikke konstateret nogen samlet fremgang. Det skyldes sandsynligvis, at pibeanden havde seks dårlige ynglesæsoner i somrene 1994-1999, og at ét af dens vigtigste fødeemner, ålegræsset, næsten forsvandt på flere vigtige lokaliteter i Limfjorden. I Østdanmark, hvor der ikke har været nogen nedgang i fødeudbudet, er der imidlertid fra 1994/98 til 1999/01 registreret en fordobling i antallet af pibeænder i de områder, hvor der er blevet oprettet reservater (figur 4-6). Disse forskelle illustrerer, at reservaterne for nogle arter kun har værdi, hvis de ud over rastemuligheder også tilbyder fødemuligheder.

Vildtreservaternes oprettelse har ganske vist medført en begrænsning i jægernes jagtmuligheder, men i nogle områder har de nye reservater tilsyneladende også haft positiv indvirkning på jagten. Det skyldes dels, at der opholder sig flere fugle i de nye reservater, dels at fuglene nu bliver i områderne til senere på efteråret. Den positive virkning for jægerne opstår, fordi en del af fuglene om aftenen trækker ud til omgivende fødesøgningsområder, hvor jagt er tilladt.

Oprettelsen af reservater har generelt betydet, at de trækende vandfugle nu i større udstrækning end tidligere kan udnytte de mange føderessourcer, som findes i Danmark.

Figur 4-5 (til venstre)
Udviklinger i antallet af rastende grågås i efterårene 1994-1998. Der er skelnet mellem fugle optalt hhv. i en række nyetablerede reservatområder (nyt reservat) og i en række områder, hvor der frem til 1998 ikke var sket en forandring i beskyttelsesstatus (uforandret beskyttelse). Se figur 4-4 vedr. metode.

Figur 4-6 (til højre)
Udviklingen i antallet af rastende pibeænder optalt i tilknytning til en række reservater i efterårene 1994-2001. Der er skelnet mellem reservater beliggende i hhv. Nord- og Vestjylland samt i Østdanmark (Sjælland, Lolland-Falster og Møn). Se figur 4-4 vedr. metode.

Anskydning af vildt

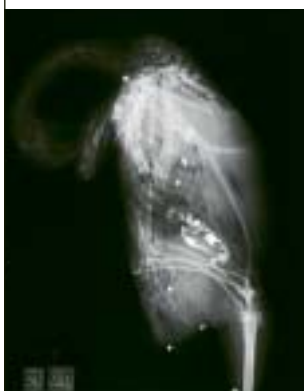
Ræv.

Foto: Horst Arndt.

De fleste ænder dør når de rammes, men andre lever videre med hagl i kroppen.

Foto: Michael Sand.

Haglene, som denne fasan har levet med i kroppen, ses som hvide prikker.

I principperne om bæredygtig udnyttelse kan der indgå etiske overvejelser, og i jagtlovens retningslinjer er der lagt vægt på, at den enkelte jæger skal tage etiske hensyn. I de såkaldte jagtetiske regler står der bl.a., at jagtudøvelse skal ske på en dyreværnsmæssigt forsvarlig måde, så også anskydninger i videst mulig udstrækning undgås.

Ved jagt er der imidlertid altid risiko for, at det ramte bytte ikke dræbes, men overlever, undslipper og lever videre med hagl i kroppen. Danske undersøgelser i perioden 1988-1996 viste, at blandt kortnæbbede gæs havde 36% af de ældre fugle og 25% af førsteårs-fuglene hagl, der var skudt ind i kroppen. Blandt ederfugl havde 34% af de voksne hunner hagl i kroppen. Det betyder, at der for hver gang en fugl blev nedlagt, også var en, som blev ramt, men overlevede, selvom den fik hagl i kroppen. For de kortnæbbede gæs viste det sig desuden, at de fugle, som fik hagl i kroppen, men levede videre, havde en ringere overlevelse end dem, som ikke havde hagl i kroppen. Andre arter af vandfugle viste også forholdsvis høje procenter med indskudte hagl (se tabel 4-1).

Med undtagelse af ræv er der blandt landvildtarterne færre individer med indskudte hagl, end det er tilfældet for fuglene (tabel 4-1).

Samlet viste undersøgelsen, at jagten på især gæs, ederfugl og ræv ikke levede op til jagtloven. Efter at disse resultater er kommet frem, har både Danmarks Jægerforbund og Miljøministeriet gjort en stor indsats for at fortælle de danske jægere, hvordan risikoen for anskydninger kan reduceres.

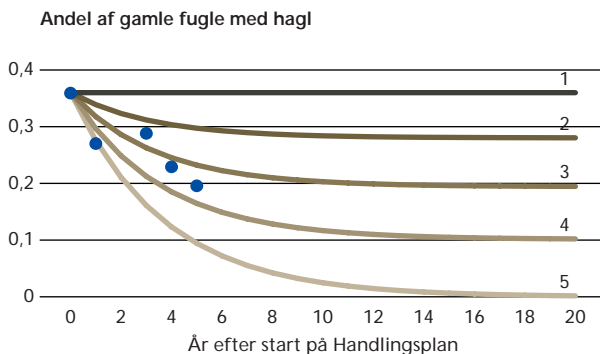
Art	Procent med hagl i kroppen	
	1988-1996	1997-2003
Vandfugle		
Kortnæbbet gås (voksne)	36	21-29
Kortnæbbet gås (unge)	25	10-11
Grågås (voksne)		32
Grågås (unge)		7
Gråand		13-20
Hvinand (voksne)	14	
Ederfugl (voksne)	34	26
Landvildt		
Råbuk		6
Hare		8
Ræv		18-25
Fasan		6
Ringdue		3

Tabel 4-1
Forekomst af anskydninger blandt 10 vildarter i Danmark. Nogle arter blev undersøgt både før og efter, der blev indført en handlingsplan rettet mod at nedbringe omfanget af anskydninger, mens der for andre arter kun haves oplysninger fra perioden før eller efter, der blev sat fokus på anskydninger.

Opfølgende undersøgelser viser da også færre anskydninger af kortnæbbet gås: I marts 2002 var andelen af gamle fugle med hagl således faldet fra de oprindelige 35% til omkring 20% (figur 4-7). Da gæs lever længe, vil procenten falde gradvist over en årrække, og det kan beregnes, at selv om den kortnæbbede gås blev fredet i både Danmark og Norge, ville andelen af gamle gæs med hagl i kroppen efter 5 år stadig være næsten 10% (se figur 4-7). For ræv er der fortsat et behov for en ekstra indsats, for her er der ikke sket nogen nedgang i andelen med hagl (tabel 4-1).

De vigtigste årsager til anskydninger er:

1. for stor skudafstand
2. for dårlig træfsikkerhed
3. jagtform
4. den benyttede type våben og ammunition.

Figur 4-7
Cirklerne viser andelen af voksne kortnæbbede gæs med hagl i kroppen ved de fem undersøgelser, der foreløbig er lavet. De indlagte kurver viser den teoretiske udvikling i andelen af gæs med hagl i kroppen efter at Handlingsplanen trådte i kraft. 1) Ingen reduktion i antallet af anskydninger. 2) 25% reduktion. 3) 50% reduktion. 4) 75% reduktion. 5) 100% reduktion (ingen jagt).

Der er nu færre anskydninger af kortnæbbede gæs.

Foto: John Frikke.

Skudafstand

Undersøgelser har vist, at der er en klar sammenhæng mellem skudafstand og risiko for anskydning. Alle skytter, både gode og dårlige, rammer mindre sikkert, når skudafstanden øges. Generelt indebærer skud afgivet på afstande over 30 m en væsentlig større risiko for anskydning end skud afgivet på kortere hold. Den anbefalede maksimale skudafstand blev derfor i 1999 ændret fra 35 m til 30 m. Se også figur 4-8.

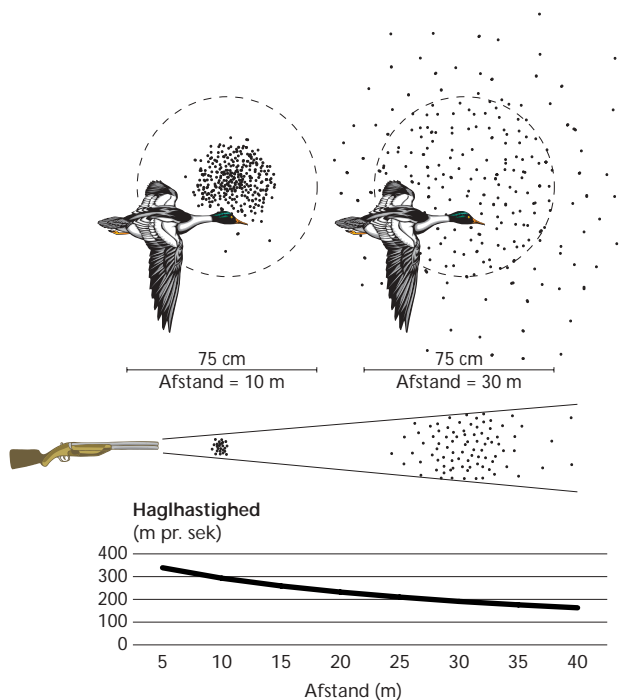
Træfsikkerhed

Det er vanskeligt at fastslå, hvilken betydning den enkelte jægers træfsikkerhed har for risikoen for anskydning. Men undersøgelser peger i retning af, at træfsikkerheden er en vigtig faktor ved skydning med haglgevær. Træfsikkerheden kan f.eks. udtrykkes ved det antal patroner, der bruges for hvert stykke nedlagt vildt. Ved skumringsjagt på svømmeænder har det vist sig, at jægere, der bruger mere end 3 patroner pr. stk. vildt, har en "for stor" hyppighed af anskydninger.

Den enkelte jæger kan bedst reducere forbruget af patroner pr. stk. nedlagt vildt ved at mindske skudafstanden og ved at træne bedre træfsikkerhed.

Figur 4-8

Eksempel på hvor spredte haglene vil være, når der skydes til vildt på hhv. 10 og 30 m's afstand. Af kurven nederst i figuren ses, at på 10 m's afstand vil haglene have en høj hastighed, når de rammer vildtet sammenlignet med en afstand på f.eks. 30 m. Det har betydning for, hvor langt ind i kroppen haglene kommer. Eksemplet er for stålhagl med en diameter på 3,1 mm.

Jagtform

Jagtformen er også af betydning for anskydningsrisikoen. Ved nogle jagtformer er det vanskeligere at vurdere afstanden til vildtet end ved andre. Eksempelvis er afstandsvurdering særlig vanskelig over åbent vand, og når der er tale om skud til overflyvende fugle, op mod himlen. Tendensen er i begge tilfælde, at afstanden undervurderes – specielt når der er tale om større fugle. Omvendt forholder det sig ved løbende vildt. Her kan jægeren, hvis han er sat på en post, forlods bedømme eller skridte afstande til ting i omgivelserne (træer, buske, vejspor mv.) og på den måde holde sig inden for de anbefalede skudafstande.

Ammunition og våben

Valget af ammunition kan være vigtigt, bl.a. fordi risikoen for anskydning afhænger af haglenes udgangshastighed (for lette hagltyper bør man f.eks. vælge patroner, hvor udgangshastigheden er på mindst 400 m pr. sek.).

Et andet eksempel er, at man ved jagt på "skudstærke" arter som ederfugl kan nedbringe risikoen for anskydning ved at anvende store hagl. De fleste jægere benytter deres haglgevær til jagt på både små og store vildtarter. Men er man på andejagt med et haglgevær af kaliber 20 vil risikoen for, at man forårsager anskydninger være større, end hvis man anvender et gevær af kaliber 12.

Nedlagte grågæs.

Foto: Michael Sand.

Status for danske vildtarter

Kapitlet viser, at det ikke altid er lige let at finde ud af, hvor mange individer en vildtbestand egentlig rummer. Desuden indeholder det en forklaring af de forskellige fagudtryk, der i de følgende kapitler bruges til at beskrive en bestands status og udvikling.

Foto: John Frikke.

Oplysninger om jagtudbyttet

Oplysninger om udbyttet af vildt i Danmark, den såkaldte vildtudbyttestatistik, er baseret på de oplysninger, som hver enkelt jæger har pligt til at indsende efter jagtsæsonen (figur 5-1). Det betyder, at der kan gå 1½ år, før en given sæsons udbytter kan offentliggøres – og det er grunden til, at tallene i denne bog slutter ved 2001.

I jagtsæsonerne 1996/97-2000/01 var der i gennemsnit 170.300 jagttegnsløbere pr. sæson, og 78,3% af dem indleverede oplysninger om nedlagt vildt. Fra denne årrække mangler der således oplysninger fra godt hver femte jæger.

Den andel af jægerne, der ikke indleverer oplysninger, har været stigende gennem de seneste 30 år, idet indberetningsprocenten indtil midten af 1980'erne var over 90. Ved udarbejdelsen af statistikken er der korrigeret for de manglende indberetninger ved at antage, at de jægere, der ikke indleverer oplysninger, har samme gennemsnitlige jagtudbytte som dem, der afleverer oplysninger.

Figur 5-1

Et eksempel på et udfyldt vildtudbytteskema. Alle jægere skal indsende et udfyldt skema én gang om året.

Art nr.	Husk artant. nr. (Se omvendte side)	Ant	Ant	Ant	Ant
1	Krovildt	9			
2	Dåvildt				
3	Sikvildt				
4	Råvildt	1			
5	Hare	1			
6	Kaniner				
7	Ræve	1			
8	Edede 1)				
9	Edede 2)				
10	Husmårer				
11	Agalhorn				
12	Fasaner	12			
13	Ringluer				
14	Tyrkødder				
15	Gårde	3			
16	A. svømmende 2)				
17	Ederlugle				
18	A. dyvende 4)				
19	Gæs				
20	Milger				
21	Blåhans				
22	Fiskerjager 1)				
23	Skovsnapper	1			
24	Bokkasiner				
25	Kriger	4			
26	Huske	2			
27	Råger 1)				
28	Skarv 1)				
29	Stær 1)				
	I alt	25			

00000826731
Per M. Larsen
indfald

Oplysning om arter fra artsgrupper

I den officielle vildtudbyttestatistik er en række fuglearter (f.eks. ænder og gæs) slået sammen i grupper. Det betyder, at man kun får kendskab til det samlede udbytte af gruppens arter, men ikke til hvor mange individer der er nedlagt af de enkelte arter. Disse artsgrupper omfatter "Andre svømmeænder" (seks arter), "Andre dykænder" (ni arter), "Gæs" (fem arter), "Bekkasiner" (to arter) og "Måger" (tre arter).

For alligevel at kunne opgøre udbyttet for de enkelte arter opfordres de danske jægere til årligt at indsende vingerne fra de vandfugle, de nedlægger. Herudfra kan det f.eks. for "Bekkasiner" opgøres, hvor mange dobbeltbekkasiner jægerne nedlægger, for hver gang én enkeltbekkasin er blevet nedlagt. Ud fra den amtsmæssige artssammensætning af de indsendte vinger og ud fra viden om udbyttet for hver gruppe, kan udbyttet af de enkelte arter så beregnes. Det forudsættes, at de indsendte vinger er en repræsentativ stikprøve.

Ved vingeundersøgelserne får man ikke alene viden om udbyttet af de enkelte arter. Man får også noget at vide om udbyttets geografiske og tidsmæssige fordeling samt detaljerede oplysninger om arternes ynglesucces og jagtudbyttets alders- og kønsmæssige sammensætning gennem jagtsæsonen samt hvilke jagtformer, jægerne anvender.

Ifølge vildtudbyttestatistikken nedlægger omkring 75.000 jægere én eller flere individer af de arter, der indgår i vingeundersøgelsen. Men kun 400-500 jægere, dvs. under 1%, sender vinger ind. For de mere fåtallige arter er vingematerialet derfor ofte så begrænset, at det ikke er muligt at vurdere andelen af ungfugle i bestanden (og dermed om det var en god eller dårlig ynglesæson) eller belyse udbyttets geografiske og tidsmæssige fordeling. For jagtsæsonen 2001/02 modtog Danmarks Miljøundersøgelser færre end 100 vinger fra 19 af de 29 arter, som indgår i vingeundersøgelsen.

Viden om bestandsudvikling

Man vurderer de enkelte arters bevaringsstatus (se nedenfor) og jagtens bæredygtighed ud fra viden om deres bestandsudvikling.

For pattedyrene har man primært denne viden fra vildtudbyttestatistikken. For standfuglene benytter man både vildtudbyttestatistikken og Dansk Ornitologisk Forenings årlige punkttællinger (siden 1776) samt atlas-undersøgelserne over danske ynglefugle (udført i begyndelsen af 1970'erne og i midten af 1990'erne).

Vinge af en krikand han (øverst) og hun (nederst).

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

For de trækkende vandfugle hidrører vores viden om bestandsudviklingen først og fremmest fra koordinerede vandfugletællinger, der foretages hvert år i midten af januar på størstedelen af de vigtige rastepladser i Europa. Optællingerne samles i nationale databaser, der videresendes til Wetlands International, som samler og behandler de indsendte data. Dette netværk har fungeret siden 1967 og giver for mange arter en solid basis for at vurdere bestandenes udvikling.

Artsbeskrivelserne

I de følgende kapitler gennemgås de 45 arter, som i øjeblikket har en jagttid. For hver art gives en nærmere beskrivelse af følgende emner:

Forekomst

En kort præsentation af artens forekomst som ynglende og/eller som trækgæst.

Bestandsudvikling

En oversigt over den nuværende bestands størrelse og udvikling inden for de seneste par årtier (kortere eller længere periode afhængigt af datagrundlaget). For standvildt angives udviklingen i den danske bestand. For fugle, der yngler i Danmark, gives en beskrivelse af udviklingen i antallet af ungepar i Danmark. For trækfuglene vurderes udviklingen for den samlede trækvejsbestand, som trækfuglene i Danmark tilhører (en trækvejsbestand kan f.eks. udgøres af alle de ederfugle, der yngler i det baltiske område samt i Danmark, Tyskland og Holland, idet fuglene i denne region blandes uden for yngletiden, mens de såvel i som uden for ynglesæsonen er geografisk adskilt fra andre bestande i Europa). Hvor intet andet er anført, refereres der til antal individer af arten.

I en oversigtstabel til hver art (undtaget er mufflon og vildsvin) angives bestandsudviklingen enten som stabil, stigende, aftagende eller en kombination af disse. I de tilfælde, hvor udviklingen i bestanden har ændret sig inden for de seneste par årtier, er ændringen angivet, f.eks. beskriver betegnelsen "Aftagende-stabil", at bestanden først var aftagende, og derefter har stabiliseret sig. For arter, hvor vores viden er utilstrækkelig, markeres den angivne udvikling med "?".

Bevaringsstatus

I tabellen angives artens bevaringsstatus, der er en kombineret vurdering af udviklingstendenser i artens bestande

og disse bestandenes mulighed for at overleve på langt sigt. De generelle principper for vurdering af bevaringsstatus er hentet fra EF-habitatdirektivet. For standvildarterne er status angivet for den danske bestand. For de trækkende fuglearter vurderes status på grundlag af den samlede trækvejsbestand.

For fuglene er der udarbejdet retningslinier og opstillet kriterier for, hvordan bevaringsstatus skal opgøres. Disse er:

Gunstig: Bestandens størrelse er stabil eller voksende og stor nok til at sikre dens overlevelse. Bestandens udbredelse er stabil eller voksende.

Usikker: Den eksisterende viden er ikke tilstrækkelig til at bedømme bevaringsstatus, eller oplysninger fra forskellige områder tyder på modsatrettet udvikling.

Ugunstig: Bestanden er enten så lille, at der kan være en risiko for, at den forsvinder, eller bestandens størrelse og/eller dens udbredelse er aftagende og har været det gennem en vis periode. Ugunstig bevaringsstatus kan underopdeles i f.eks. "ugunstig-tiltagende" og "ugunstig-aftagende".

Trods tilbagegang i de senere år er jagt på ederfugl vurderet til at være bæredygtig, fordi bestanden fortsat er stor.

Foto: John Frikke.

Reservater kan også være til gavn for jagten i omgivende områder.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Vildtudbyttet i Danmark er blevet fulgt siden 1941.

Foto: John Frikke.

For at undgå at en i øvrigt stor og sund bestand tillægges bedømmelsen “ugunstig bevaringsstatus”, er der anvendt den regel, at en stor bestand i svag tilbagegang skal have været i tilbagegang i en vis årrække (10-20 år), inden bevaringsstatus kan ændres fra gunstig til ugunstig. Hvis tilbagegangen er kraftigere, vil bevaringsstatus kunne ændres fra gunstig til ugunstig efter en kortere periode (se ederfugl).

For arter, hvor der ikke foreligger tilstrækkelig gode informationer, er den angivne bevaringsstatus efterfulgt af et “?”.

Jagttid

Angiver den jagttid, som var gældende for arten i Danmark i jagtsæsonen 2002/03. For de fleste trækkende fuglearter er det angivet, i hvilke øvrige europæiske lande arten har en jagttid.

Jagtudbytte i Danmark

En oversigt over vildtudbyttet i Danmark og dets udvikling siden 1941 (for en række arter først senere) baseret på vildtudbyttestatistikken, spørgeskemaer og vingeindsamlinger. For svømmeænder og dykænder gives oplysninger om udbyttets fordeling hen over jagtsæsonen samt om køns- og alderssammensætningen af jagtudbyttet. Disse oplysninger baseres på et gennemsnit for jagtsæsonerne 1994/95-2001/02.

Jagtudbytte i andre lande

Hvor det er relevant, og der foreligger viden, angives de nyeste udbyttetal i andre europæiske lande. Det har ikke været muligt at tilvejebringe oplysninger om udbyttet i Rusland.

Jagtens indflydelse på bestanden

En vurdering af hvorvidt jagten påvirker bestandens størrelse eller udvikling. For trækfuglearterne gælder vurderingen ikke kun den danske jagts indflydelse, men den samlede jagtlige udnyttelse inden for det område, hvor fuglene tilhørende den relevante trækvejsbestand forekommer. Det vil så vidt muligt fremgå, hvor stor en andel af det samlede europæiske udbytte der tages ved jagt i Danmark.

I oversigtstabellen til hver art er indflydelsen af jagten i Danmark på bestanden vurderet med hensyn til jagtens bæredygtighed:

- Jagten i Danmark er vurderet bæredygtig, hvor den ikke menes at være årsag til tilbagegang i bestanden. Jagt kan derfor være bæredygtig, selvom bestanden går tilbage. Betegnelsen forudsætter, at bestanden fortsætter med at være stor trods den jagtlige udnyttelse (se side 17).
- Jagten er ikke bæredygtig, hvis den vurderes til at være en væsentlig medvirkende årsag til bestandstilbagegang.
- For enkelte arter er den eksisterende viden om bestandsforholdene og de faktorer, som indvirker på bestandsudviklingen, begrænsede. I sådanne tilfælde er angivelserne "sandsynligvis bæredygtig", "sandsynligvis ikke bæredygtig" eller "uvis" anvendt.

Pattedyr

Pattedyrene udgør kun ca. 10% af det samlede vildtudbytte i Danmark. Blandt fjervildtet er der flere arter, f.eks. ringduer, som antalmæssigt har større jagtlig betydning end alle pattedyr tilsammen. Det betyder dog ikke, at jagten på pattedyr er ubetydelig set fra jægerens synspunkt. Tværtimod er de fleste jagtbare pattedyr højt værdsatte jagtobjekter.

Foto: Peter Lassen.

Jagt på pattedyr

Antalsmæssigt har haren traditionelt været det vigtigste pattedyr for jægerne. Men den markante tilbagegang i harebestanden gennem de seneste fire årtier har – sammen med den stærke vækst i råvildtbestanden – bevirket, at der i de seneste jagtsæsoner er nedlagt flere rådyr end harer. Det årlige råvildtudbytte ligger nu over 100.000, mens hareudbyttet er faldet til under 100.000.

Det er således blevet meget "almindeligt" at nedlægge råvildt, idet ca. 40.000 jægere har denne oplevelse i løbet af en jagtsæson. Jagten på det øvrige hjortevildt er antalsmæssigt af langt mindre betydning. Selv om jagtopplevelsen ikke er ligefremt proportional med byttets størrelse, vil det at nedlægge et eksemplar af vort største landlevende pattedyr, kronhjorten, for de fleste jægere stå som en helt unik oplevelse.

Ræven er ligeledes et højt skattet jagtobjekt hos mange jægere, bl.a. fordi jagten ofte er spændende og udfordrende. Mange jægere vil derfor "hellere skyde én ræv end femogtyve fasaner". Jægerne ønsker også at begrænse rævebestanden gennem jagten, men kun de færreste ønsker – hvis det ellers var muligt – at bestanden helt forsvinder, så der ikke er mulighed for at få en skudchance til ræv på efterårets jagter.

Jagten på de øvrige jagtbare rovdyr, dvs. husmår, ilder og mink, som jægerne ønsker at kunne begrænse af hensyn til det øvrige vildt, drives efterhånden kun af ganske få "specialister". Grunden hertil er bl.a., at disse arter jages mest virkningsfuldt ved hjælp af fælder. Men dels er muligheden for at benytte fælder blevet stærkt reduceret gennem de seneste år, dels skal fælderne tilses morgen og aften. Da stadig flere jægere bor langt fra deres revir, er det derfor svært at drive fældefangst i praksis.

Krondyr

Forekomst: Krondyr forekom indtil midten af 1970'erne kun almindeligt i Øst-, Midt- og Vestjylland. Siden har arten bredt sig til Sønderjylland og Nordjylland. Den sønderjyske bestand er opstået ved naturlig spredning. Det gælder også for den nordjyske bestand, som dog siden er suppleret med udsatte dyr. Krondyr blev udryddet som fritlevende på Sjælland i 1854, men etablerede i 1971 igen en fritlevende bestand, startende med ni undslupne dyr og senere suppleret med udsatte dyr fra Jægersborg Dyrehave. I dag findes mindre bestande i Nordsjælland og på Midtsjælland.

Kronedyr.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

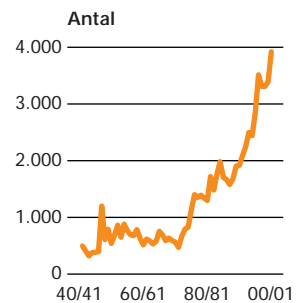
Bestandsudvikling: Det nøjagtige antal kronedyr i Danmark kendes ikke, men anslås groft til 12-15.000 dyr. Der skønnes dog at være levesteder til en væsentlig større bestand. Der er store regionale forskelle i tætheden af kronedyr. Den største lokale bestand findes i klitplantagerne i Oxbøl-området og menes at tælle omkring 1.200 dyr.

Jagttid: Hjorte må jages 1. september – 31. januar, hinder og kalve 1. oktober – 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte lå indtil begyndelsen af 1970'erne på 500-1.000 dyr (figur 6-1). Herefter steg det og nåede et niveau på omkring 3.500 i midten af 1990'erne. Over 90% af det totale krondyrudbytte nedlægges i Jylland. De største udbytter tages i Ribe og Ringkøbing amter samt i Københavns Amt (inkl. Jægersborg Dyrehave). Der er ikke tvivl om, at den store stigning i udbyttet efter 1970 afspejler en kraftig vækst i bestanden.

Jagtens indflydelse på bestanden: Væksten i den nuværende bestand er begrænset af jagten. Bestanden vil kunne øges kraftigt ved et formindsket jagttryk, ligesom spredning og etablering af nye bestande formentlig vil kunne reguleres gennem lokale aftaler om afskydningen. På grund af hårdt jagttryk på hjortene er der en skæv køns- og aldersfordeling med kun få gamle, veludviklede hjorte i bestandene.

Figur 6-1
Det årlige jagtudbytte af
kronedyr, 1941/42-2000/01.

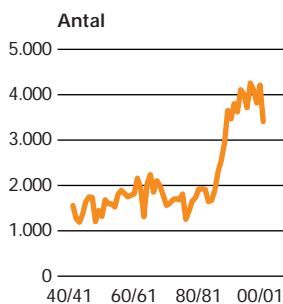
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Dådyr.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 6-2
Det årlige jagtudbytte af
dådyr, 1941/42-2000/01.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Dådyr

Forekomst: Dådyr er indført, antagelig i vikingetiden. Indtil slutningen af 1970'erne fandtes dådyr overvejende på Øerne og i det østlige Jylland. I 1980'erne blev der etableret et betydeligt antal hjortefarme, og herfra har undslupne dyr spredt sig. Dådyr findes i dag i små bestande i alle landsdele, også i Vest- og Nordjylland, hvor der dog synes at være ringere levevilkår for arten end andre steder i landet.

Bestandsudvikling: Bestanden er steget og menes nu at ligge på ca. 5.800 dyr, men set i forhold til den samlede afskydning må bestanden være større.

Jagttid: Hjorte må jages 1. september – 31. januar, daer og kalve 1. oktober – 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var indtil midten af 1980'erne i størrelsesordenen 1.500 dyr (figur 6-2). Derefter steg det kraftigt til omkring 4.000 i begyndelsen af 1990'erne, og det har siden holdt sig på dette niveau. Omkring 75 % af det totale udbytte bliver nedlagt på Øerne, flest i Storstrøms og Frederiksborg amter samt i Københavns Amt (inkl. Jægersborg Dyrehave). En stor del af stigningen i udbyttet skyldes formentlig væksten i den samlede bestand og en større udbredelse.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagten anses for at være en væsentlig begrænsende faktor for dådyrbestandens størrelse og udbredelse.

Sika

Forekomst: Sika er indført i år 1900 til Svendstrup på Sjælland og er ret sjældent forekommende i de fleste landsdele. De største bestande findes på Frijsenborg i Østjylland og i Gribskov. Derudover holdes sika i en række dyrehaver.

Bestandsudvikling: Den samlede bestand vurderes til ca. 500 dyr.

Jagttid: Hjorte må jages 1. september – 31. januar, hinder og kalve 1. oktober – 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har siden 1941 ligget mellem 200 og 500 (figur 6-3). Det registrerede udbytte på godt 700 dyr i sæsonerne 1996/97 og 1997/98 er formentlig for højt pga. usikkerhed i vildtudbyttestatistikken.

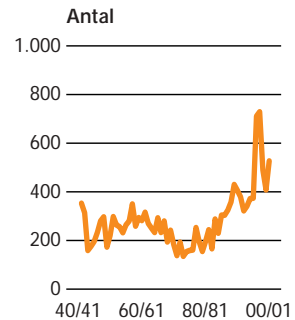
Jagtens indflydelse på bestanden: Jagten anses for at være en væsentlig begrænsende faktor for sikabestændens størrelse og udbredelse.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stigende?
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende?
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Sika.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

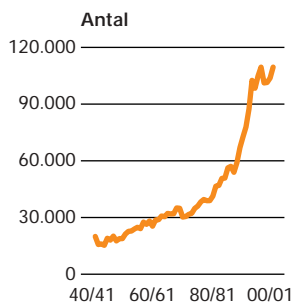
Figur 6-3
Det årlige jagtudbytte af sika, 1941/42-2000/01.

Rådyr

Forekomst: I slutningen af 1800-tallet var rådyret udryddet i mange egne af landet. Efter år 1900 begyndte arten igen at brede sig, men omkring 1940 var der stadigvæk landsdele, hvor rådyret ikke fandtes. I dag forekommer rådyret talstærkt over hele landet.

Bestandsudvikling: Bestanden af rådyr i Danmark har været i fremgang gennem hele 1900-tallet. Der har været en særlig kraftig stigning i rådyrbestanden efter 1970, og den har været ved indtil begyndelsen af 1990'erne. I sidste halvdel af 1990'erne er stigningen i udbyttekurven for flere amter fladet ud, og det tages som et tegn på, at bestandene er ved at nå områdernes bæreevne.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stigende-stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende-stabil
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 6-4

Det årlige jagtudbytte af rådyr, 1941/42-2000/01.

Fremgangen kan delvis forklares med et forbedret fødeudbud i kraft af det stigende areal med vintergrønne marker, en række milde vintre og mindre efterstræbelse fra rovdyr. Det sidste skyldes udbrud af ræveskab i Jylland og på Bornholm i midten af 1980'erne. De jyske rævebestande blev mærkbart reduceret i perioden 1985-1995, og den bornholmske bestand af ræve forsvandt – muligvis med undtagelse af nogle få dyr – efter 1990. Det har formentlig også spillet en væsentlig rolle for udviklingen i antallet af rådyr, at jægerne i stigende grad har udvist forståelse for, at jagtudbyttet ikke må overstige, hvad der er grundlag for i den årlige produktion af lam, og fordi der har været en generel tilbageholdenhed hos de fleste jægere med hensyn til at nedlægge voksne ræer.

Jagttid: Bukke må jages i perioden 16. maj – 15. juli, og bukke, ræer og lam i perioden 1. oktober – 15. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har været jævnt stigende fra ca. 20.000 i begyndelsen af 1940'erne til ca. 100.000 i dag (figur 6-4). Stigningen har været særlig kraftig efter 1970. Den gennemsnitlige, årlige vækstrate i udbyttet var f.eks. 15% i Ringkøbing Amt og 14% på Bornholm i perioden 1987-1993. Stigningen i udbyttet er forløbet parallelt på Øerne og i Jylland. Næsten 60% af det samlede udbytte nedlægges i Jylland. Udbyttet pr. ha er størst på Bornholm og Fyn samt i Roskilde og Vestsjællands amter og mindst i Nord- og Vestjyl-

Rådyr.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

land samt Københavns Amt. De geografiske forskelle i udbyttestørrelse afspejler formentlig forskelle i bestandsstørrelserne.

Omkring halvdelen af de nedlagte dyr er bukke, som især skydes i maj måned (figur 6-5). Alle sommerbukkene og en tredjedel af det samlede efterårsudbytte blev i sæsonen 1993/94 nedlagt med riffel, resten med haglgevær.

Jagtens indflydelse på bestanden: Gennem hele 1900-tallet har det generelle jagttryk ikke været så højt, at det har forhindret rådyrbestanden i vedvarende at gå frem. Bæreevnen vil formentlig snart være nået i alle amter, og derefter vil muligheden for at opretholde bestandsstørrelserne og dermed det høje jagtudbytte bl.a. afhænge af, at der bliver en bedre balance mellem køns- og aldersklasserne i jagtudbytte. Det kan opnås ved at skyde flere gamle råer end nu. Der findes dog stadig revirer, hvor jagten drives så hårdt, at opretholdelsen af den lokale bestand er afhængig af indvandring fra naborevirerne.

Muflon

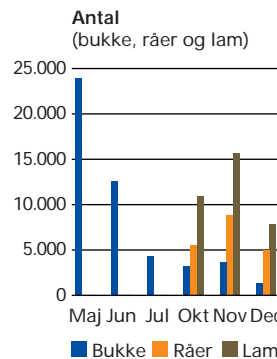
Forekomst: Muflon er indført omkring 1950 og har siden været holdt i en række dyrehaver samt på enkelte øer. De fleste bestande er skudt bort efter et som regel kortere åremål. Den eneste nuværende, større bestand (ca. 80 dyr) findes på Vejro ved Samsø. Herudover findes kun ganske få dyr på Æbelø og i enkelte dyrehaver.

Jagttid: Væddere må jages 1. september – 31. januar, får og lam 1. oktober – 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Der indsamles ikke oplysninger om jagtudbyttet af muflon.

Vildsvin

Forekomst: De sidste rester af den oprindelige, fritlevende vildsvinebestand blev udryddet i begyndelsen af 1800-tallet. Derefter har der næsten til stadighed været holdt vildsvin i dyrehaver. I dag findes de største bestande i dyrehaverne i Tofte Skov i Lille Vildmose, Frijsenborg og Stubberkloster (i alt 25-150 dyr). Det sker fra tid til anden, at enkelte vildsvin bryder ud af en indhegning, men antallet af fritlevende vildsvin er ganske lavt, og man forsøger at undgå, at de etablerer egentlige bestande. I 1996 udsendte Fødevaredirektoratet en opfordring til at lade vildsvin indhegne eller nedlægge, fordi man mente, at de kunne overføre smitsomme sygdomme til tamsvin. Under henvisning til denne opfordring har Skov- og Naturstyrelsen udstedt påbud om bortskydning af vildtlevende vildsvin. Der er formentlig hvert år vildsvin, som

Figur 6-5
Jagtudbyttet af bukke, råer og lam af rådyr i jagtsæsonen 1993/94 fordelt på måneder.

Muflon.

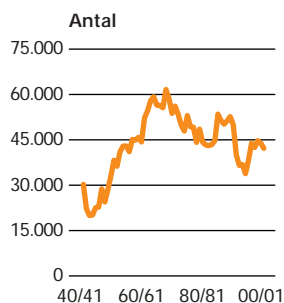
Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Vildsvin.

Foto: Niels Søndergaard.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stigende-stabil
Bevaringsstatus	Günstig
Jagttudbytte	Stabil
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 6-6

Det årlige jagttudbytte af ræv, 1941/42-2000/01.

forsøger at indvandre til Danmark fra Nordtyskland, og det er sandsynligt, at en egentlig bestand vil kunne etableres, hvis konsekvent bortskydning i Sønderjylland ophører.

Jagttid: Orner må jages 1. september – 31. januar, søer og grise 1. oktober – 31. januar.

Jagttudbytte i Danmark: Der indsamles ikke oplysninger om jagttudbyttet af vildsvin, men det årlige udbytte af vildtlivende vildsvin overstiger næppe 25 dyr.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det har hidtil gennem jagt og regulering været muligt at forhindre etablering af vildtlivende bestande i Danmark.

Ræv

Forekomst: Ræv er almindeligt forekommende over hele landet med undtagelse af enkelte mindre øer.

Bestandsudvikling: Set på landsbasis steg antallet af ræve fra begyndelsen af 1940'erne til omkring 1970, hvorefter det faldt. Gennem de seneste årtier er der såvel i Danmark som mange andre steder i Europa etableret rævebestande i bymæssige og bynære områder, herunder også i storbyer som Århus og København.

I forbindelse med udbrud af rabies blev der i årene 1964-1974 og 1978-1982 gennemført en bekæmpelse af ræve i Syd- og Sønderjylland for at begrænse risikoen for yderligere spredning af sygdommen. Selv om bestanden i bekæmpelsesområderne formentlig faldt til under 20% af niveauet før rabiesudbruddet, var den efter bekæmpelsens afslutning i stand til at genetablere sig i løbet af få år.

I efteråret 1984 blev der konstateret ræveskab i Sønderjylland og på Bornholm. På Bornholm blev rævebestanden i løbet af få år reduceret til ganske få dyr. I Jylland bredte skaben sig først til Vest- og Midtjylland, derefter til Nord- og Østjylland og sidst til Djursland. I de jyske amter er udbruddet af skab næsten overalt blevet fulgt af en mærkbar nedgang i rævebestandene. I de fleste amter begyndte antallet af ræve igen at vokse i første halvdel af 1990'erne, men i Nordjyllands Amt fortsatte nedgangen helt frem mod år 2000. De gennemsnitlige bestandsstørrelser i Jylland ligger i dag formentlig på omkring 75% af niveauet forud for det første udbrud af skab.

På Øerne har der tilsyneladende været en betydelig vækst i bestanden siden begyndelsen af 1980'erne. Årsagerne kendes ikke, men mindre intensiv rævejagt anses for at være en medvirkende faktor.

Jagttid: Ræv må jages 1. september – 31. januar.

Ræv.

Foto: Niels Søndergaard.

Jagtudbytte i Danmark: I sidste halvdel af 1980'erne lå udbyttet omkring 50.000 og faldt så til omkring 34.000 i 1994, men har efter 1995 ligget på godt 42.000 (figur 6-6). Svingningerne i jagtudbyttet afspejler formodentlig ændringer i rævebestandens størrelse. Jagtudbyttet er størst i Frederiksborg, Roskilde, Vestsjællands og Københavns amter og mindst i Århus Amt. De fleste ræve skydes enten på specielle rævejagter, især ved gravjagt i vintermånederne, eller under klap-, driv- og trykjagter i efterårsmånederne.

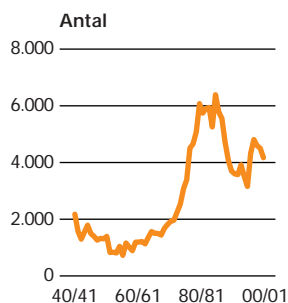
Jagtens indflydelse på bestanden: Der foreligger ikke undersøgelser af jagtens indflydelse på bestandsstørrelsen. Erfaringer fra rabieskampagnerne viser, at det kræver en særdeles intensiv indsats at reducere bestanden væsentligt gennem jagt, især pga. en høj formeringsevne og en god spredningsevne. Det er dog sandsynligt, at jagten på de fleste revirer har en vis bestandsbegrænsende virkning.

Husmår.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilit-faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 6-7

Det årlige jagtudbytte af husmår, 1941/42-2000/01.

Husmår

Forekomst: Husmår forekommer almindeligt over hele landet med undtagelse af Bornholm, Læsø, Anholt og Fanø samt de fleste mindre øer.

Bestandsudvikling: Husmårbestanden faldt i 1940'erne og i første halvdel af 1950'erne, formentlig på grund af en særdeles intensiv jagt. Derefter vendte udviklingen, og gennem 1960'erne og 1970'erne var der en stigning i bestanden. Husmåren bredte sig i denne periode fra sine traditionelle levesteder, dvs. skov og åbent land, til tæt bebyggede områder, især parcelhuskvarterer og sommerhusområder, men også til egentlig bymæssig bebyggelse.

Jagttid: Husmår må jages 1. september – 31. januar.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet steg jævnt gennem 1960'erne og kraftigt i 1970'erne. I første halvdel af 1980'erne lå udbyttet på ca. 6.000 dyr årligt, hvorefter der frem til 1995 skete et fald til 3.200, og derefter en stigning til godt 4.000 i sidste halvdel af 1990'erne (figur 6-7). Faldet i udbytte efter 1985 skyldes næppe en tilbagegang i bestanden, men nok snarere forbudet mod at bruge fælder til jagt. Jagtudbyttet er størst på Fyn og i Østjylland – i Vejle og Århus amter. Næsten 80% af udbyttet tages i fælder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Tilbagegangen i mårbestanden i 1940'erne og første halvdel af 1950'erne skyldes sandsynligvis en meget intensiv jagt. Indtil forbudet i 1967 blev der udlagt fosforæg til bekæmpelse af krager og skader. Det er uvist, i hvilket omfang husmåren tog disse æg, men forbudet og måske en aftagende udlægning af æg i perioden op mod forbudet kan have været medvirkende årsag til bestandsfremgangen og dermed til artens spredning til nye levesteder. Efter forbudet mod at bruge fælder til mårjagt ude i terrænet er det næppe muligt at drive husmårjagt i et omfang, der påvirker bestanden.

Hare

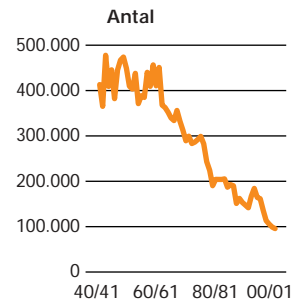
Forekomst: Hare er almindeligt forekommende over hele landet.

Bestandsudvikling: Antallet af harer i Danmark er gået stærkt tilbage siden 1960. Nedgangen skyldes forringede levevilkår i det åbne land, formentlig især på grund af landbrugets stigende mekanisering, stigende anvendelse af bekæmpelsesmidler og stigende markstørrelse samt brug af mere ensartede afgrøder. Lokalt kan en faktor som trafikdødelighed og stort jagttryk også have spillet en rolle. Harens ynglesucces er faldet betydeligt inden for den periode, hvor udbyttet er gået ned. Andelen af unge harer i jagtudbyttet

faldt fra 57% først i 1950'erne til 44% omkring 1990. Endvidere er der konstateret en lavere killingeproduktion og en større killingedødelighed i Danmark end i vore nabolande.

Jagttid: Hare må jages 1. oktober – 31. december. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. oktober – 15. december.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var omkring 430.000 fra begyndelsen af 1940'erne til slutningen af 1950'erne. Siden 1960 har udbyttet været jævnt faldende, og i 1999 og 2000 var det under 100.000, i alt en tilbagegang på ca. 75% i løbet af de seneste 40 år (figur 6-8). Frem til 1984 viste udviklingen i udbyttet samme tendens i de enkelte landsdele med undtagelse af Sønderjylland, hvor hareudbyt-

Figur 6-8
Det årlige jagtudbytte af hare, 1941/42-2000/01.

Hare.

Foto: Ebbe Bøgebjerg.

tet steg midlertidigt efter intensiv rævebekæmpelse på grund af rabies i årene 1964-1974 og 1978-1982. Efter 1984 steg hareudbyttet betydeligt på Bornholm, hvor rævebestanden blev reduceret til et minimum på grund af skab, og det ligger fortsat på mere end det dobbelte af niveauet forud for udbruddet af skab. I de jyske amter steg udbyttet i de første år efter udbruddet af skab, men siden begyndelsen af 1990'erne har der med en enkelt undtagelse (Nordjyllands Amt) været en faldende tendens i udbyttet. Det største udbytte pr. ha findes på Bornholm og i Storstrøms Amt, og udbyttet er generelt lavt i Jylland og mindst i Frederiksborg Amt.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Jagtens indflydelse på bestanden: Det vides ikke, om jagt har været en medvirkende årsag til nedgangen i bestanden siden 1960. Men en undersøgelse af danske harer i 1980'erne tyder på, at andre faktorer end jagt har spillet en afgørende rolle. I undersøgelsen konstaterede man en høj andel af ikke-ynglende hunharer (14-21%) og en stor sommerdødelighed (69-81%) hos killingerne. Jagttrykket er meget varierende fra revir til revir.

Vildkanin

Forekomst: Vildkanin forekommer talrigt i Sønderjylland og på en del mindre øer, bl.a. Fanø og Endelave samt lokalt på Lolland og Bornholm. De fleste ø-bestande stammer fra udsatte dyr, mens den sønderjyske bestand er etableret ved indvandring fra Tyskland i 1920'erne. I de første 30 år efter indvandringen bredte arten sig især i det østlige Sønderjylland. For at forhindre yderligere spredning blev der fra 1952 til 1962 foretaget en intensiv bekæmpelse her. Bekæmpelsen blev opgivet i 1964, og siden er der sket en vis spredning.

Bestandsudvikling: Sygdomme, vejrforhold, landbrugsaktiviteter og afgrødevalg er formentlig de mest afgørende bestandsregulerende faktorer for vildkanin. Bestanden er følsom over for strenge vintre og virussygdommen myxomatose. Myxomatosen rammer især, når tætheden i bestanden bliver høj, så op- og nedgange på de enkelte lokaliteter følges ikke nødvendigvis ad.

Jagttid: Vildkanin må jages 1. september – 31. januar.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	Uvis

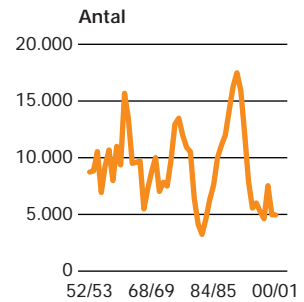
Vildkanin.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har gennem tiden varieret betydeligt, med 3.200 i 1981/82 som laveste værdi og 17.500 i 1990/91 som højeste (figur 6-9). Variationerne i jagtudbyttet afspejler de store, naturlige vejr- og sygdomsbedingede svingninger i bestandene. Det meste af udbyttet (57-95%) nedlægges i Sønderjylland samt på Fanø og Endelave beliggende i hhv. Ribe Amt og Vejle Amt.

Jagtens indflydelse på bestanden: En lokal bestand kan måske blive reduceret gennem intensiv jagt, men generelt spiller jagten næppe nogen rolle for etablerede bestande.

Figur 6-9
Det årlige jagtudbytte af
vildkanin, 1952/53-2000/01.

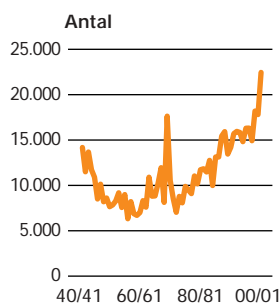

Gæs

I Danmark har vi syv gåsearter, og fem af dem må jages. Det gør et stigende antal jægere, således at der i 2000/01 blev nedlagt i alt 22.500 gæs. Dermed er udbyttet mere end tredoblet inden for de sidste 40 år, men samtidig er bestandene blevet så meget større, at jagten alligevel er bæredygtig.

Foto: Poul Hartmann.

Figur 7-1

Det årlige jagtudbytte af gæs (alle arter samlet) i Danmark, 1941/42-2000/01. Det ekceptionelt høje udbytte i 1969/70 skyldtes et særligt stort udbytte af knortegæs i denne jagtsæson.

Gæs og gåsejagt i Danmark

Danmark ligger centralt på flere gåsearters trækveje, og syv arter optræder regelmæssigt hos os om efteråret. De fleste gæs trækker videre mod syd og vest i løbet af oktober og især i november. Nogle gæs forbliver dog i landet, til det sætter ind med kulde, og da sker der ofte et tiltræk af især sædgæs og canadagæs fra Syd- og Vestsverige.

Siden 1972 har fem af de syv arter haft jagttid i Danmark. Alle fem forekommer i Danmark i stigende antal, og interessen for at udøve gåsejagt har været for opadgående blandt danske jægere gennem 1990'erne.

I vildtudbyttestatistikken er de fem jagtbare gåsearter slået sammen til én gruppe. Det samlede udbytte har været jævnt stigende siden 1972, og i jagtsæsonen 2000/01 blev det hidtil største udbytte på 22.500 fugle registreret (figur 7-1).

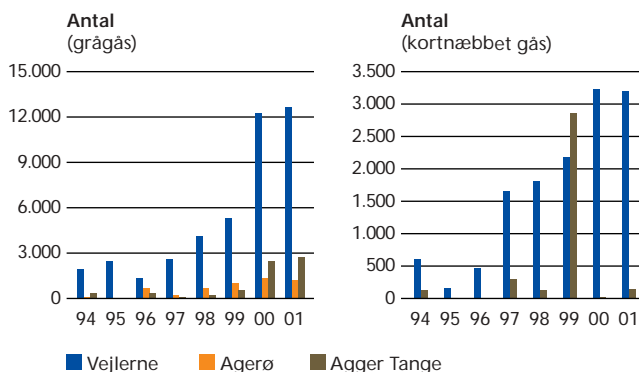
Fra perioden 1961/62-1966/67 til 1989/90-1993/94 er antallet af nedlagte grågæs næsten tredoblet, af kortnæbbede gæs og blisgæs næsten fordoblet og af canadagæs nidoblet, mens udbyttet af sædgæs er halveret. I jagtsæsonerne 1989/90-1993/94 var det gennemsnitlige udbytte 15.000 gæs pr. sæson, med grågæs som den dominerende art.

Udbyttet i Viborg og Sønderjyllands amter er fordoblet inden for de sidste 10 år. Stigningen i Viborg Amt skyldes en markant fremgang i antallet af efterårsrastende grågæs og kortnæbbede gæs (figur 7-2).

Gåsejagten er blevet mere bæredygtig end den var for 25 år siden. Udbyttet er ganske vist tredoblet siden 1960'erne, men bestandene af grågæs, kortnæbbet gæs og canadagæs er mangedoblede igennem de sidste 40 år.

Figur 7-2

Udviklingen i antallet af rastende grågæs og kortnæbbede gæs på tre lokaliteter i Viborg Amt. Søjlerne viser efterårsmaksimum for perioden 1994-2001 ved Agger Tange, Agerø og i Vejlerne.

Grågås

Forekomst: Grågås er en almindelig ynglefugl hos os. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand, som yngler i Skandinavien, Polen, Tyskland og Holland, og som overvintrer i Holland og Spanien. I august-oktober raster store flokke i Danmark. De udgøres af ynglefugle og unge fugle fra Danmark og Skandinavien.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er steget fra ca. 30.000 grågæs i begyndelsen af 1970'erne til ca. 200.000 i 1995, og denne bestandsudvikling er fortsat efter 1995, idet der ved midvinteroptællingen i januar 1999 blev optalt ca. 250.000 grågæs i Danmark, Nordvesttyskland, Holland, Belgien, Vestfrankrig og Spanien. Yngleantallet i Danmark er vokset fra ca. 3.000 par i midten af 1970'erne til mere end 4.500 par sidst i 1990'erne. Antallet af gæs på de danske rasteadsler om efteråret er steget fra 15.000 i 1970'erne til 95.000 i år 2000. I 1980'erne optrådte langt de fleste rastende grågæs i Sydøstdanmark. Siden er de dukket op i større antal over det meste af landet. Det skyldes bl.a. en markant frem-

Grågås.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

gang i ynglebestanden i Sverige. Siden slutningen af 1980'erne er der desuden sket en kraftig stigning i antallet af ynglende grågæs i Norge, og det har resulteret i en tilsvarende stigning i antallet i Vestjylland om efteråret.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Grågæs må jages i hele artens nordvesteuropæiske udbredelsesområde undtagen i Holland.

Jagtudbytte i Danmark: I 1960'erne var jagtudbyttet ca. 4.000 grågæs, mens det i begyndelsen af 1990'erne var steget til ca. 11.000, og det er siden da steget yderligere, men de præcise udbyttetotal kendes ikke. De fleste grågæs nedlægges i Storstrøms, Vestsjællands, Sønderjyllands, Ringkøbing og Viborg amter.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede jagtudbytte i de øvrige lande inden for trækvejsbestandens udbredelsesområde er 40.000-50.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det er muligt, at jagten i 1970'erne begrænsede størrelsen af den nordvesteuropæiske bestand, men i 1990'erne har jagten udelukkende virket dæmpende på vækstraten.

Blisgås.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Blisgås

Forekomst: Blisgås forekommer både på træk og som overvintrende i Danmark. Om efteråret trækker et stort antal gennem Østersø-området fra ynglepladserne i Rusland til overvintringsområderne i Tyskland, Holland og Belgien.

Bestandsudvikling: Det optalte antal blisgæs i Europa om vinteren er fordoblet fra 1960'erne til midten af 1990'erne, hvor det blev anslået til mindst 700.000. I den samme periode er der sket en omfordeling, så stadigt flere blisgæs overvintrer i Holland, Belgien og Tyskland, mens færre overvintrer på Balkan og i Tyrkiet. Det antal, der overvintrer på Fyn, er faldet fra ca. 1.000 i 1950'erne til under 100 i 1990'erne. Årsagen til denne tilbagegang er uvis, men den kan skyldes omlægning af landbrugsdriften. I de sidste år af 1990'erne og i 2000 blev der i januar registreret et stigende antal blisgæs i Storstrøms Amt (op til 800 fugle) og i Tøndermarsken (1.600 fugle).

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Undtaget herfra er Nordfyn, der rummer EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, hvor arten har været særfredet siden 1990. Særfredningen på Nordfyn er foretaget for at beskytte de der overvintrende blisgæs. Blisgås må jages i hele trækvejsbestandens udbredelsesområde.

Jagtudbytte i Danmark: I 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 300 blisgæs i Danmark, hvilket er ca. dobbelt så mange som i 1960'erne. De fleste blisgæs nedlægges i oktober på Bornholm og i Storstrøms og Sønderjyllands amter.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt, formentlig faldet markant på grund af fredning i Tyskland og Holland.

Jagtens indflydelse på bestanden: Fremgangen i den nordvesteuropæiske bestand siden 1960'erne tilskrives en forbedret overlevelse som følge af fredning i Rusland (delvis forårsfredning), nedre Rhin-område i Tyskland, Holland og Belgien og forbedrede fødebetingelser på overvintringspladserne. I dag, hvor bestanden er tiltaget kraftigt, er jagtrykket sandsynligvis faldet, og jagtens indflydelse på bestanden vurderes at være beskedent.

Sædgås

Forekomst: Sædgås forekommer på træk og som overvintrende i Danmark. Der forekommer to underarter i Europa:

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis* (også kaldet skovsædgås) yngler ved søer og tørvemoser beliggende i nåle- og birkeskove i Norge, Sverige, Finland og Rusland øst for Uralbjergene. Den Fennoskandiske yngleudbredelse dækker et større, samlet område i den nordligste del af Sverige, Finland og Norge; desuden findes der tre mindre, isolerede ynglebestande i Åsele Lapmark og Dalarne i Sverige og i Trøndelag i Norge (figur 7-3).

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus* yngler ved søer på tundraen i den europæiske del af Rusland.

Begge underarter trækker til overvintringsområder i Vest- og Mellemeuropa, men stort set alle de sædgæs, der ses i Danmark, er tajgasædgæs (figur 7-3).

Undersøgelser baseret på ringmærkning tyder på, at der forekommer mindst tre, delvist geografisk adskilte, bestande af tajgasædgæs:

- En stor østlig bestand, der trækker fra yngleområdet øst for Uralbjergene til Polen og den østligste del af Tyskland. Det formodes, at disse gæs ikke besøger Danmark.
- En stor finsk ynglebestand, der via Mellemsverige trækker til overvintringsområder i Skåne, Syd- og Vestsjælland, Lolland-Falster, Møn og Holland.
- En lille isoleret ynglebestand fra Åsele Lapmark i Sverige, der trækker til Nordvestjylland, især Thy. En del af gæssene trækker videre til et overvintringsområde i Yare Valley i Østengland, mens andre forbliver i Danmark vinteren igennem, hvis vejret tillader det.

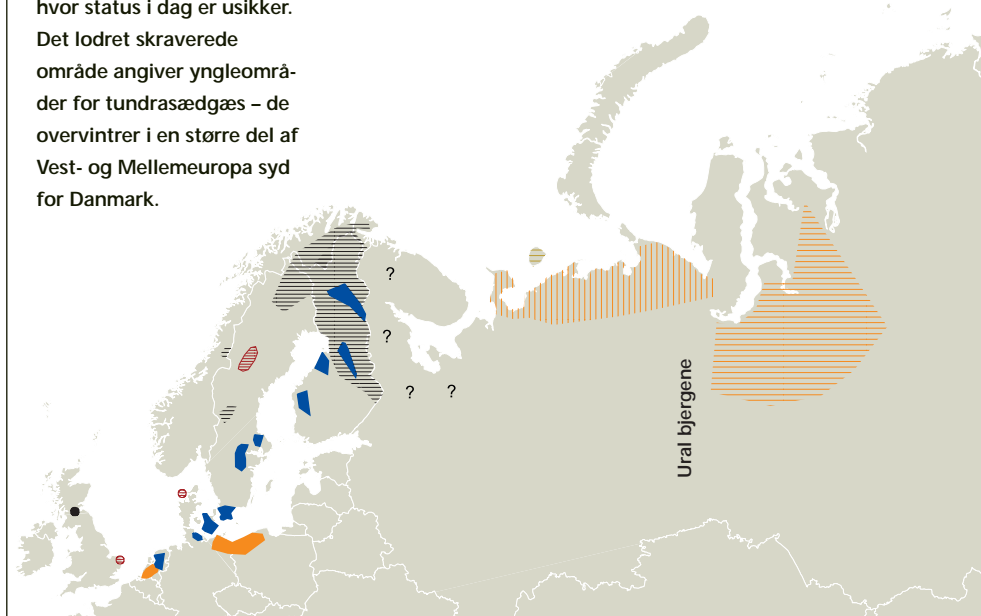
Bestands- og jagtforhold	Status
Bestande	
Finske bestand (Sydøst-danmark)	Stigende
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Faldende
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Stabilit-faldende?
Bevaringsstatus	
Finske bestand (Sydøst-danmark)	Gunstig
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Ugunstig-aftagende
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Usikker
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	
Finske bestand (Sydøst-danmark)	Bæredygtig
Åsele bestand (Nordvestjylland)	Særfredet
Ukendt bestand (Nordøstjylland)	Uvis

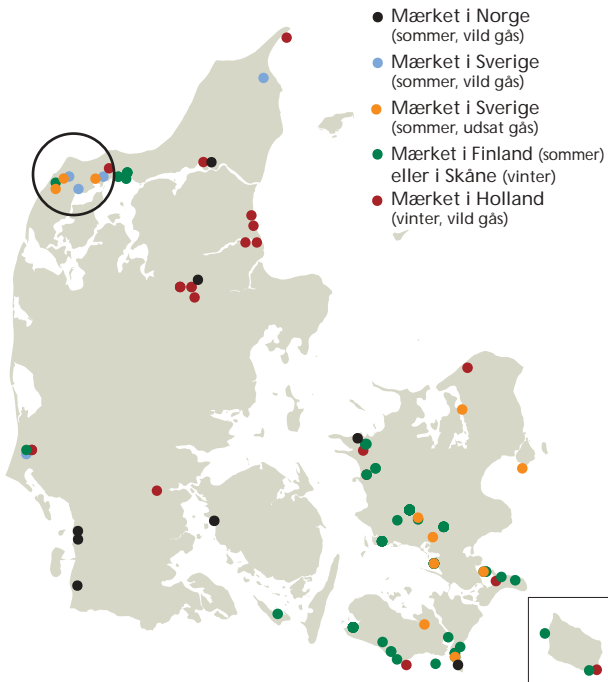
Figur 7-3

Oversigtskort, der viser yngle-, raste- og overvintringsområder for tajgasædgæs i Europa og dele af Rusland øst for Uralbjergene. Yngleområder er vist med hhv. sort, rød og orange vandret skravering. Yngle-, raste- og overvintringsområder for fugle mærket i Finland og Skåne er angivet med blå; for fugle mærket i svenske Åsele Lapmark er de mærket med rødt; og for fugle mærket i Holland er disse områder mærket med orange. Yngle- og overvintringsområder, hvis trækveje ikke kendes med sikkerhed, er angivet med sort. ? angiver områder hvor tajgasædgæs førhen ynglede, men hvor status i dag er usikker. Det lodret skraverede område angiver yngleområder for tundrasædgæs – de overvintrer i en større del af Vest- og Mellemeuropa syd for Danmark.

Størstedelen af de sædgæs, der forekommer i Sydøstdanmark, menes at tilhøre den finske ynglebestand (figur 7-4). Hovedparten af dem, der forekommer i Thy, ser ud til at tilhøre den isolerede ynglebestand i Åsele Lapmark. På trods af ringmærkning i Åsele Lapmark og det centrale Finland er der ikke genfund af disse sædgæs i område omkring Tjele ved Viborg og Lille Vildmose i det nordøstlige Jylland. Så de må komme fra et andet yngleområde, måske grænseregionen mellem Norge, Finland og Rusland eller områder øst for Uralbjergene.

Bestandsudvikling: Den samlede bestand af tajgasædgæs, der overvintrer i Sverige, Danmark, Tyskland og Holland, er steget fra ca. 20.000 i 1960'erne til ca. 70.000 i slutningen af 1980'erne og blev i midten af 1990'erne anslået til 100.000 individer. Antallet af sædgæs i Sydøstdanmark er meget varierende fra 5.000-7.000 i milde vintre til 20.000-30.000 i kolde vintre. Men den generelle bestandsfremgang afspejles ikke i de bestande, der gæster Thy, Tjele og Lille Vildmose.

Figur 7-4
Fordelingen af genmeldte ringmærkede sædgæs i Danmark. Farverne angiver fugle mærket i forskellige områder i enten yngletiden eller om vinteren. Cirklen i Thy omkranser området, hvorfra 29 gæs mærket i Åseke Lapmark i Sverige er aflæst. Bemærk at fuglene mærket om sommeren i Sverige er delt op i vilde gæs og fugle fra et udsætningsprogram, hvor der benyttes canadagæs som fosterforældre. Sidstnævntes trækmonstre er afvigende fra de vilde fugles, fordi gæslingerne følger "forældrefuglene" til vinterkvarteret.

Udviklingen i både den norske og svenske ynglebestand er dårlig kendt, men meget tyder på tilbagegang i de mindre, sydlige bestande og fremgang i de større nordlige bestande. De finske og russiske ynglebestande har med stor sikkerhed været i vækst i 1970'erne og 1980'erne. Siden da har bestanden formentlig været stabil.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. I Thy, Hanherred og Vendsyssel har arten været særfredet siden 1994. Sædgæs må jages i Finland, Sverige og Tyskland.

Jagtudbytte i Danmark: I begyndelsen af 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 500 sædgæs i Danmark, hvilket er et fald i forhold til 1960'erne, hvor der blev nedlagt omkring 1.100. Siden særfredningen i Thy, Hanherred og Vendsyssel blev indført i 1994, er udbyttet sandsynligvis faldet yderligere.

Jagtudbytte i andre lande: Kendes ikke med sikkerhed.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestandene kendes ikke.

Sædgås.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Kortnæbbet gås.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Kortnæbbet Gås

Forekomst: De kortnæbbede gæs, som optæder i Danmark, yngler på Svalbard. Om efteråret forekommer arten i Vestjylland koncentreret på ganske få rasteplasser. Om foråret er bestanden fordelt på en række områder langs den jyske vestkyst. I milde vintre kan hovedparten af bestanden overvintrere i Danmark, mens en stor del af bestanden i koldere vintre trækker videre til Holland og Belgien.

Bestandsudvikling: Bestanden steg fra 15.000-18.000 individer i 1960'erne til 21.000-27.000 i 1970'erne. I 1980'erne varierede bestanden mellem 23.000 og 30.000, og i 1990'erne voksede bestanden yderligere og tæller nu ca. 40.000 individer.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Arten har endvidere jagttid i Norge, inklusiv Svalbard.

Jagtudbytte i Danmark: I begyndelsen af 1990'erne blev der nedlagt omkring 2.000 kortnæbbede gæs i Danmark. Udbyttet må formodes at være steget yderligere i løbet af 1990'erne, men det eksakte antal kendes ikke. Næsten alle kortnæbbede gæs bliver nedlagt i Ringkøbing, Ribe, Sønderjyllands og Viborg amter. De fleste nedlægges i oktober og december.

Jagtudbytte i andre lande: I Norge og på Svalbard nedlægges mindre end 1.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Frem til 1950'erne og 1960'erne begrænsede jagten sandsynligvis bestandens størrelse, men den efterfølgende forårsfredning i Danmark og fredninger i overvintringsområdet syd for Danmark har medført en forbedret overlevelse og derigennem givet grundlag for en bestandsstigning. I 1980'erne og 1990'erne har jagtudbyttet ligget på et niveau, der har tilladt fortsat vækst i bestanden. Om efteråret bevirker jagtlig forstyrrelse, at bestanden er koncentreret på ganske få rasteplasser i Vestjylland. Her er føden de seneste år blevet ædt hurtigere end tidligere, fordi der også er kommet flere rastende grågæs til Vestjylland. I midten af 1990'erne forlod de kortnæbbede gæs Vestjylland i løbet af de første to uger af oktober, hvor de indtil midten af 1980'erne blev i området til november.

Canadagås

Forekomst: Canadagås blev i 1930'erne indført fra Nordamerika til Sverige, Norge og i mindre omfang til Danmark. Mange svenske og norske canadagæs overvintrer i Danmark og Nordtyskland. I Danmark overvintrer de fleste canadagæs

Canadagås.

Foto: Olav Thu.

øst for Storebælt, men stigende antal forekommer i det nordlige Jylland. I Danmark yngler 25-50 par, og arten forekommer hyppigt i bl.a. parker, hvorfra nogle forvildes.

Bestandsudvikling: I Sverige er antallet af canadagæs steget fra ca. 9.000 individer i 1970'erne til ca. 50.000 i midten af 1990'erne. I samme periode var der en fremgang i Norge, og sidst i 1990'erne optaltes mere end 10.000 fugle i Norge. Antallet af overvintrende fugle i Danmark er i den samme periode steget fra under 1.000 til 24.000 i vinteren 1999/2000.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 31. januar. Fra og med jagsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. september – 31. januar. Canadagæs må jages i Finland, Sverige, Norge, Tyskland, Storbritannien og Irland.

Jagtudbytte i Danmark: I 1990'erne blev der årligt nedlagt omkring 1.000-1.500 canadagæs, sammenlignet med ca. 100 i 1960'erne. I begyndelsen af 1990'erne blev de fleste canadagæs nedlagt på Sjælland, men dette har ændret sig igennem de seneste år, hvor der nedlægges flere og flere i Nord- og Vestjylland. De fleste canadagæs nedlægges i december.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt ca. 20.000-25.000 canadagæs, i Finland 3.000-4.000 og i Norge formodentlig et par tusinde.

Jagtens indflydelse på bestanden: Sammenholdes bestallet fra januar med den samlede afskydning fremgår det, at kun en del af canadagæssene bliver optalt under den internationale midvintertælling. Afskydningen har ikke været en hindring for, at bestanden er vokset.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Svømmeænder

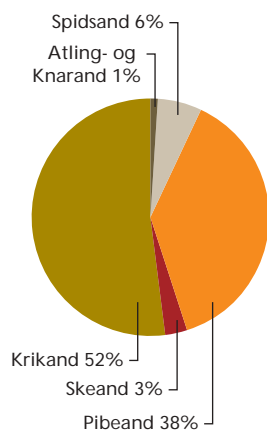

Blandt svømmeænderne er gråanden den mest populære jagtart. Der nedlægges ikke mindre end ca. 700.000 årligt, men en del af dem er udsatte, så det kan diskuteres, om jagten er bæredygtig. Det er jagten på de øvrige svømmeænder derimod, men her er det årlige udbytte heller ikke så stort.

Foto: Michael Sand.

Figur 8-1

Artssammensætning af jagtudbyttet af "Andre svømmeænder" i Danmark, udtrykt som et gennemsnit for jagtsæsonerne 1991/92-2000/01.

Svømmeænder og svømmeandejagt i Danmark

Danmark ligger centralt på svømmeændernes trækveje. I meget store antal passerer de Danmark forår og efterår på vej til og fra ynglepladserne. Danmark er også overvintringsområde for især gråand og pibeand, men i stærkt varierende antal afhængigt af vinterens streghed. Hovedparten af de svømmeænder, som forekommer i Danmark, kommer fra yngleområder i Skandinavien, Nordrusland og Sibirien.

I den danske vildtudbyttestatistik er gråand skilt ud i en selvstændig rubrik. Fra midten af 1970'erne til slutningen af 1980'erne er udbyttet af denne art steget fra ca. 400.000 til ca. 700.000 pr. sæson.

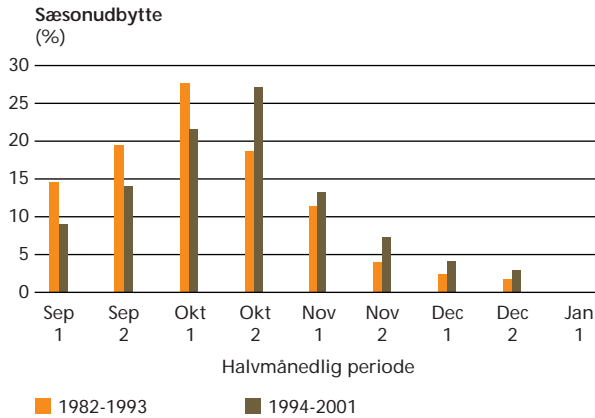
De øvrige svømmeandearter, der udgøres af pibeand, krikand, spidsand, skeand, knarand og atlingand, er samlet under betegnelsen "Andre svømmeænder". Det samlede udbytte af disse "Andre svømmeænder" har varieret mellem 100.000 og 160.000 fugle siden 1960'erne uden entydige frem- eller tilbagegange; krikand og pibeand er dominerende (se figur 8-1).

Bestandene af de arter af svømmeænder, der trækker gennem Danmark, har generelt været stabile eller i fremgang. De internationale midvintertællinger for perioden 1974-1996 viser en årlig vækst på 5% for pibeand, 2% for krikand, 2% for gråand og 9% for knarand.

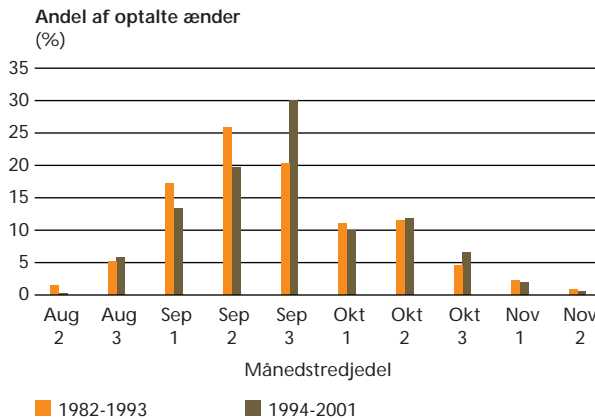
Svømmeænderne er på grund af deres flokadfærd og tilknytning til det kystnære område meget følsomme over for jagtlige forstyrrelser. Optællinger tyder da også på, at etableringen af nye reservater og udvidelsen af reservatet i Vadehavet har medført, at flere af svømmeænderne nu bliver i Danmark i længere tid om efteråret. Da udbyttet af "Andre svømmeænder" samtidig har været konstant, og bestandene har været stabile eller i vækst, må man sige, at bæredygtigheden af den danske jagt på disse svømmeandearter er blevet forbedret. Hvorvidt det samme gør sig gældende for gråand er svært at vurdere, da den eksakte fordeling mellem udsatte og vilde fugle ikke kendes.

For nogle arter er den tidsmæssige fordeling af udbyttet forskudt med ca. 14 dage inden for de sidste 20 år, så flere svømmeænder nu nedlægges senere på efteråret, end det førhen var tilfældet (se eksempel i figur 8-2).

Optællinger af trækkende svømmeænder ved Falsterbo viser i samme periode en tilsvarende forskydning (figur 8-3). Det tyder på, at svømmeænderne i dag generelt både ankommer og trækker videre senere end i 1980'erne. Årsagen kan være, at 1990'erne var præget af varme somre samt milde efterår og vintre.

Figur 8-2
Gennemsnitlig tidsmæssig fordeling af pipeband nedlagt i jagtsæsonerne 1982/83-1993/94 og 1994/95-2001/02 baseret på oplysninger fra indsendte vinger.

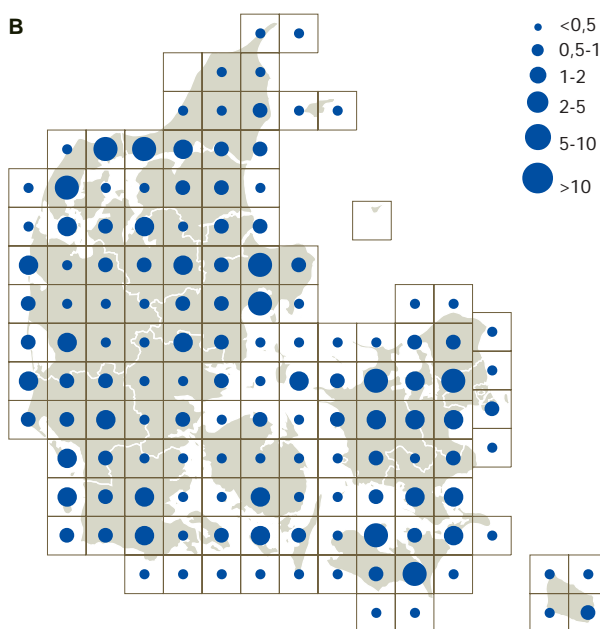
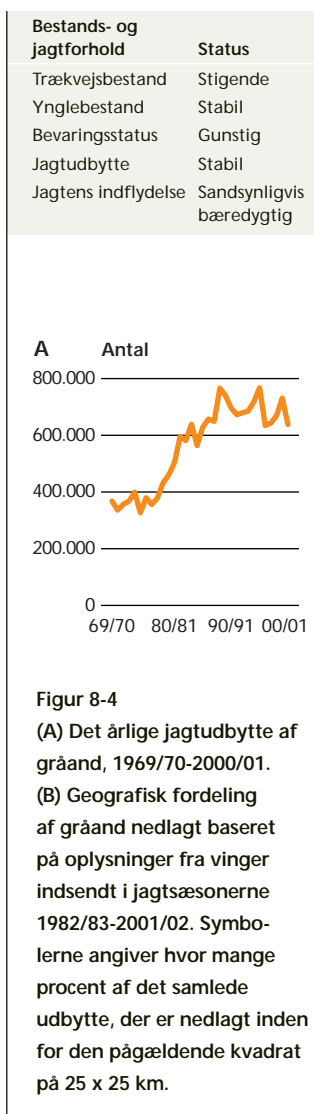

Figur 8-3
Trækfænologien for pipeband optalt ved systematiske tællinger ved Falsterbo i perioden 11. august – 20. november. Figuren viser den gennemsnitlige andel af efterårets totale antal optalt i månedstredjedele (dvs. dag 1-10, 11-20 og 21-30/31 i en måned) for efterårene 1982-1993 og 1994-2001 (undtagen årene 1999 og 2000).

Gråand

Forekomst: Gråand er en almindelig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle udgør en del af den nordvesteuropæiske bestand. Fugle fra Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordvestrusland forekommer talrigt på træk i februar-april og august-november samt som vintergæster.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand blev i 1996 anslået til 5 millioner fugle. Denne bestand var tilsyneladende stigende i perioden 1987/88-1994/95. I Danmark blev antallet af ynglefugle sidst i 1980'erne opgjort til 20.000 par, og det har været stabilt siden. Om vinteren kan bestanden komme helt op på omkring 200.000 individer. Jægere opdrætter og udsætter imidlertid mere end en halv million gråænder årligt med henblik på jagt, og det påvirker formentlig både det antal, der yngler, og det antal, der overvintret i landet.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december, på fiskeriterritoriet indtil 15. januar. Gråand må jages i alle europæiske lande.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte af gråand, der har været opgjort siden 1959, lå indtil slutningen af 1970'erne ret konstant omkring 400.000 fugle. Frem til slutningen af 1980'erne steg det gradvist til 700.000, hvor det har ligget indtil jagtsæsonen 1999/00 (figur 8-4A). Det vurderes, at halvdelen eller mere af udbyttet er udsatte fugle.

Den største stigning i udbytte er sket i Fyns Amt, hvor det siden 1959 er tredoblet, mens der i amterne øst for Storebælt er sket en fordobling. I Århus Amt er udbyttet mere end fordoblet siden 1959, mens fremgangen i de øvrige jyske amter har været mere moderat.

I begyndelsen af jagtsæsonen nedlægges hovedparten af de udsatte grænder ved, at de jages op fra det sted, hvor de er sat ud, og derpå nedlægges af omkringstående jægere. Senere i jagtsæsonen nedlægges en del grænder også på trækjagt.

Grænder nedlægges overalt i landet. Den amtsvise fordeling af udbyttet, inkl. udsatte fugle, viser, at halvdelen af grænderne nedlægges i Fyns, Vestsjællands og Storstrøms amter, mens færrest nedlægges i Københavns Amt og på Bornholm.

Gråand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Da de udsatte gråænder i væsentlig grad influerer på den geografiske fordeling af udbyttet, forsøger man at udelade disse i Danmarks Miljøundersøgelsers vingeundersøgelser. Det sker ved at anmode jægerne om ikke at indsende vinger fra gråænder skudt ved søer og damme, hvor der er foretaget udsætning. Fordelingen af udbyttet af vilde gråænder baseret på vingeundersøgelsen er vist i figur 8-4B.

Under forudsætning af at vingeundersøgelserne afspejler jagten på naturligt forekommende (ikke-udsatte) gråænder, så nedlægges en femtedel af de vilde gråænder i første halvdel af september. Medregnes de udsatte ænder, bliver septembers andel væsentlig større. Endnu i november og december nedlægges der mange gråænder. Ungfugle udgør 72% af udbyttet, og forholdet mellem hanner og hunner er for de gamle fugle 1,9:1 og for ungfuglene 1,1:1.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt, men stort. Består som i Danmark af både udsatte og vilde fugle.

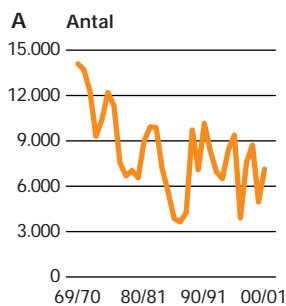
Jagtens indflydelse på bestanden: Det er vanskeligt at bedømme jagtens indflydelse på bestanden, fordi hverken det samlede udbytte eller antallet af udsatte fugle i Nordvesteuropa kendes. Jagten må imidlertid siges at være bæredygtig, fordi den nordvesteuropæiske bestand ser ud til at stige.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil?
Ynglebestand	Faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabil
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 8-5

(A) Det årlige jagtudbytte af spidsand, 1969/70-2000/01.

(B) Geografisk fordeling af spidsand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

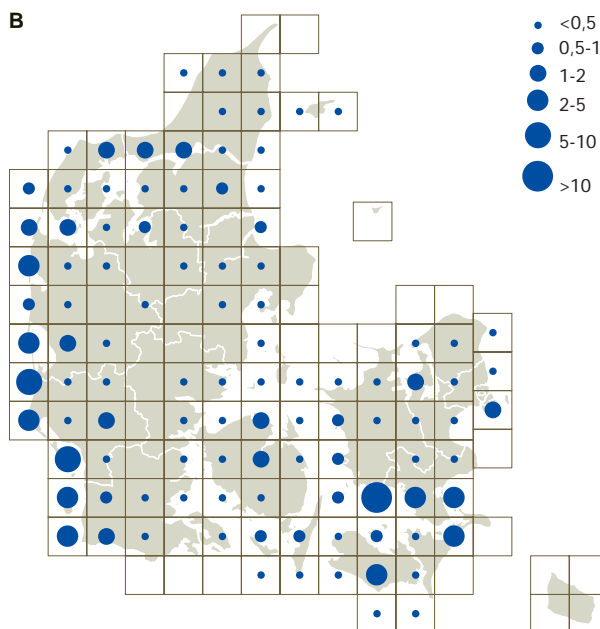
Spidsand

Forekomst: Spidsand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle tilhører den nordvesteuropæiske bestand bestående af ænder, der yngler i Skandinavien, Finland, Nordrusland og Vestsibirien og overvintrer i Nord- og Vesteuropa. Grænsen mellem denne bestand og en mere østlig bestand kendes ikke nærmere. Spidsand forekommer ret almindeligt på træk i marts-maj og august-november samt som overvintrende i milde vintre.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand tæller 60.000 fugle, den nordøsteuropæiske-vestafrikanske 1,2 millioner. Den førstnævnte bestand har i perioden 1974-1996 været stabil, mens den sidstnævnte har været i tilbagegang. Optællinger fra 1997 til 1999 tyder ikke på fornyet fremgang. Den danske yngleb Bestand, der i slutningen af 1990'erne var på 150-175 par, er gået tilbage.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Spidsand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke i Norge, Sverige, Holland, Belgien og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte udgjorde i begyndelsen af 1970'erne 12.000-14.000 fugle. Derefter faldt

det, og siden anden halvdel af 1970'erne har det svinget mellem 3.000 og 10.000 (figur 8-5A).

Spidsænderne nedlægges især i Limfjorden og de vestjyske fjorde, Vadehavet og omkring Smålandsfarvandet (figur 8-5B).

Efterårstrækket er i fuld gang, når jagten starter 1. september, og omkring 80 % nedlægges i september-oktober. Efter udgangen af november nedlægges der kun få spidsænder. Andelen af gamle hanner udgør 16% af udbyttet, gamle hunner 12% og ungfugle 72%.

Jagtudbyttet i andre lande: I Vesteuropa nedlægges der årligt mindst 50.000 spidsænder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Ukendt, bl.a. fordi der sker en udveksling af fugle mellem Nordvesteuropa, Middelhavsområdet og Afrika. Man mener ikke, at jagten i Danmark er årsag til tilbagegangen; derfor kan den danske jagt siges at være bæredygtig.

Pibeand

Forekomst: Pibeand er en sjælden og uregelmæssig ynglefugl i Danmark. Fugle fra den nordvesteuropæiske bestand, der har yngleområder i Skandinavien, Finland, det nordlige Rusland og Sibirien, forekommer talrigt på træk i marts-maj og august-november. Pibeand overvintrer i Nordvesteuropa, inklusiv Danmark, i milde vintre.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand tredobledes i perioden 1974-1996 og blev i 1996 opgjort til 1,5 millioner individer. I 1997-1999 blev der optalt 1,1-1,2 millioner fugle, hvilket tyder på en nedgang, som sandsynligvis var forårsaget af dårlig ynglesucces i årene 1994-1999. Antallet af efterårsrastende pibeænder i Danmark steg i begyndelsen af 1990'erne – dels som følge af reservatoprettelser, dels på grund af milde efterår. I perioden 1994-2001 har antallet af rastende fugle i reservaterne om efteråret været stabilt.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Pibeand må jages i næsten alle europæiske lande, men ikke i Holland.

Jagtudbytte i Danmark: Fra midt i 1980'erne til 1994/95 steg udbyttet fra ca. 40.000 til 65.000 fugle. De følgende år faldt det drastisk til 30.000-37.000 for så i 2000/01 atter at stige til 50.000 fugle (figur 8-6A).

Pibeænder nedlægges især i kystnære områder omkring Limfjorden, de vestjyske fjorde, Vadehavet, Sydfynske Øhav, Vest- og Sydsjælland samt Lolland-Falster (figur 8-6B).

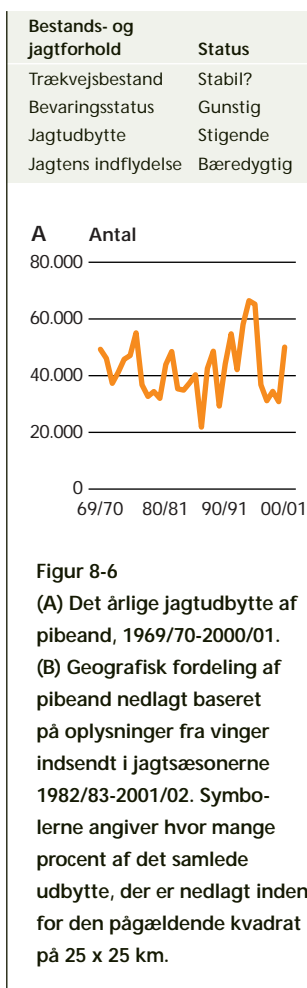
Spidsand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Pibeand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Udbyttet stiger gennem september med kulmination i sidste halvdel af oktober, hvorefter det falder gennem resten af jagtsæsonen. Gamle hanner og hunner udgør henholdsvis 22% og 13% af udbyttet, og de gamle fugles andel af udbyttet falder hen over jagtsæsonen. Forholdet mellem hanner og hunner er 1,7:1 for gamle fugle og 1,1:1 for unge fugle.

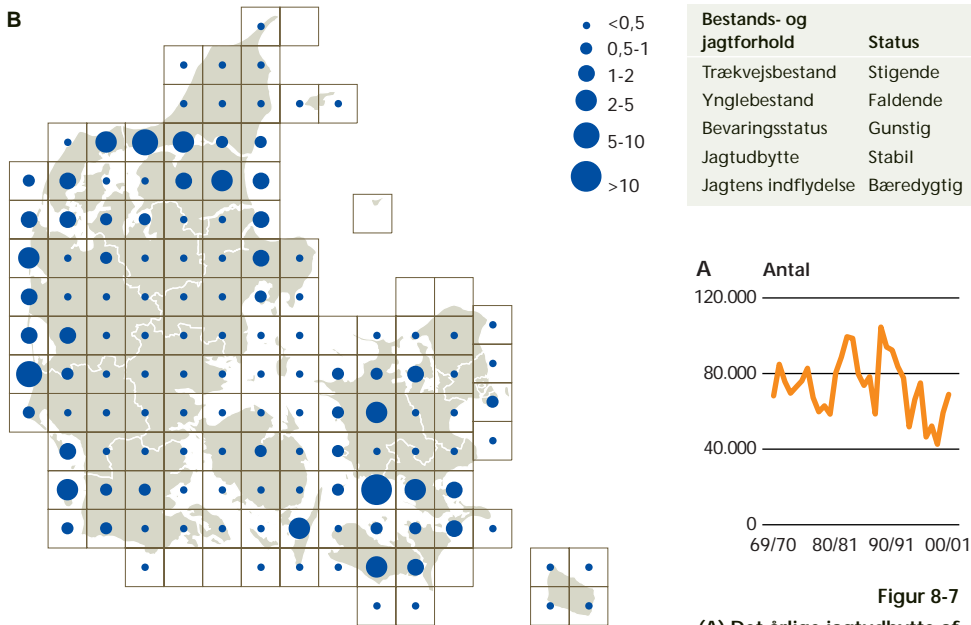
Jagtudbytte i andre lande: I midten af 1990'erne blev der årligt nedlagt ca. 200.000 pibeænder i Nordvesteuropa.

Jagtens indflydelse på bestanden: Trods jagtlig udnyttelse skete der en markant stigning i bestanden frem til midten af 1990'erne.

Krikand

Forekomst: Krikand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske fugle tilhører den nordvesteuropæiske bestand, der overvintrer i Vesteuropa. Fugle fra ynglepladser i Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordrusland forekommer talrigt som trækgæster i marts-maj og juli-november. Om vinteren forekommer arten fåtalligt.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand af krikænder blev i 1997 opgjort til 400.000 fugle. Bestanden har varieret meget i størrelse i perioden 1974-1996, men samlet set er den gået frem. Den danske ynglebestand på 300 par er gået

Figur 8-7
(A) Det årlige jagtudbytte af krikand, 1969/70-2000/01.
(B) Geografisk fordeling af krikand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

markant tilbage siden slutningen af 1970'erne, hvor den var 400-600 par.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Krikand må jages i næsten alle europæiske lande.

Jagtudbyttet i Danmark: Det årlige jagtudbytte, der er opgjort siden 1969, toppede i 1988 med 105.000 fugle. Derefter faldt udbyttet, og i sidste halvdel af 1990'erne har det ligget på omkring 50.000–60.000 fugle (figur 8-7A).

Krikænder nedlægges over hele landet, men flest nedlægges i kystnære områder langs Limfjorden, de vestjyske fjorde, Vadehavet, Langeland, Sydsjælland og Lolland-Falster (figur 8-7B).

Da krikandens efterårstræk ligger tidligt, nedlægges arten forholdsvis tidligt i jagtsæsonen, og efter udgangen af november skydes der kun få. De gamle hanner og hunner udgør henholdsvis 13% og 10% af udbyttet, ungfuglene 77%.

Jagtudbyttet i andre lande: I Nord- og Vesteuropa nedlægges der formodentlig i størrelsesordenen 800.000 krikænder årligt.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestanden kendes ikke. Men til trods for det store jagtudbytte er den i fremgang.

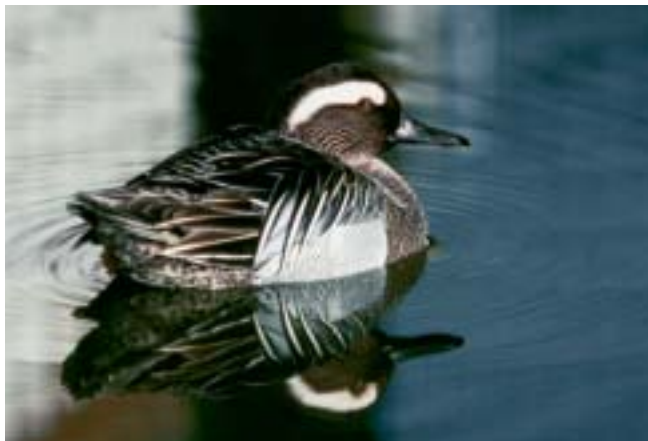
Krikand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

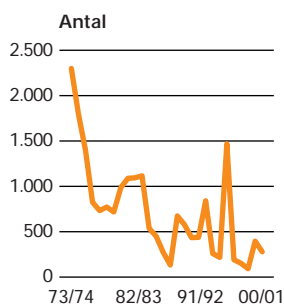

Atlingand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Faldende?
Ynglebestand	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 8-8

Det årlige jagtudbytte af atlingand, 1973/74-2000/01.

Atlingand

Forekomst: Atlingand er en fåtallig ynglefugl i Danmark, og arten forekommer desuden fåtalligt som trækfugl fra Sverige i marts-maj og juli-september. De sydsandinaviske atlingænder er en del af den samlede europæiske bestand, der fortrinsvis har ynglemråder i Østeuropa og overvintringsområder i Vestafrika.

Bestandsudvikling: Den europæiske-vestafrikanske bestand er i 1996 opgjort til 2 millioner fugle. Bestandsudviklingen kendes ikke særlig godt, men meget tyder på, at bestanden er i tilbagegang. I Danmark yngede der 260-300 par i midten af 1990'erne.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september - 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Atlingand må jages i bl.a. Finland, Tyskland, Frankrig, Italien, Grækenland, Spanien og Portugal.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet, der har været opgjort siden 1973, var indtil 1983 ca. 1.000 fugle om året (figur 8-8). Derefter faldt det til nogle få hundrede. Nedgangen i udbyttet må ses på baggrund af artens tidlige borttræk set i forhold til jagttidens begyndelse, der i 1983 blev udskudt til 1. september.

Jagtudbytte i andre lande: Ukendt. Ifølge oplysninger fra 1980'erne blev der i Frankrig årligt nedlagt 12.000 fugle og i Tyskland 2.000.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestanden kendes ikke, men da atlingænderne trækker tidligt til Afrika, hvor jagttrykket er lavt, har jagten formodentlig ikke nogen begrænsende virkning på bestanden.

Skeand

Forekomst: Skeand er en fåtallig ynglefugl i Danmark. De danske ynglefugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand, der har overvintringsområde i Vesteuropa. Fugle fra ynglepladser i Skandinavien, Finland, Baltikum og Nordvestrusland forekommer almindeligt på træk i marts-maj og juli-oktober, mens kun få skeænder overvintrer i Danmark i milde vintre.

Bestandsudvikling: Der findes ikke en klart defineret opdeling af den europæiske bestand. Det antal skeænder, som har overvintret i Vesteuropa, har varieret meget igennem perioden 1974-1996, og det blev opgjort til 40.000 fugle i 1996. Yderligere 400.000 overvintrer i Sortehavet, Middelhavet og det vestlige Nordafrika. Den overvintrende bestand i Vesteuropa er stabil, mens bestanden i Sydeuropa og Nordafrika er i tilbagegang. Den danske ynglebestand på 800-1.000 par i midten af 1990'erne har været i fremgang de seneste årtier.

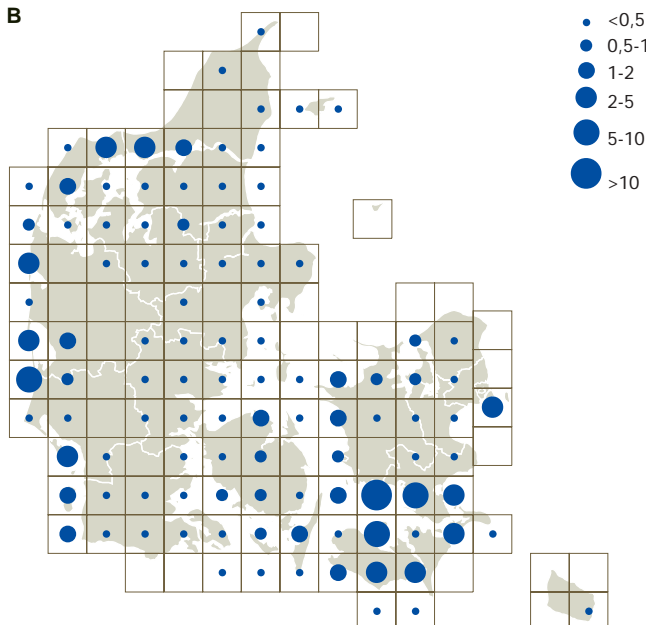
Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Skeand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke i Tyskland, Holland, Belgien, Luxembourg, Norge og Sverige.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte var på 8.000-10.000 fugle i sæsonerne 1969/70-1971/72. Siden da er det faldet til 2.000-3.000 (figur 8-9A). Årsagen til det faldende udbytte

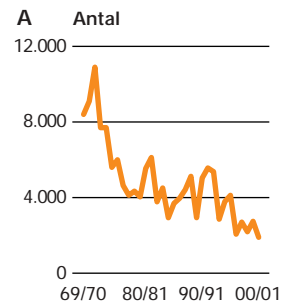

Skeand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 8-9
(A) Det årlige jagtudbytte af skeand, 1969/70-2000/01.
(B) Geografisk fordeling af skeand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

kendes ikke, men udsættelse af jagttidens begyndelse til 1. september i 1982/83 har sandsynligvis været medvirkende.

Skeænderne nedlægges især i det sydøstlige Danmark, de vestjyske fjorde og langs nordsiden af Limfjordens centrale dele (figur 8-9B).

Over 40 % af skeænderne nedlægges i første halvdel af september, mens der efter udgangen af oktober kun nedlægges få skeænder. Ungfugle udgør mere end 80 % af udbyttet.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Nordvesteuropa er ikke kendt, men i Frankrig og England nedlægges årligt sammenlagt 75.000 skeænder.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestanden er ukendt. På grund af udveksling af fugle mellem Nordvesteuropa og Middelhavsområdet er det svært at vurdere jagtens indflydelse.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stigende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

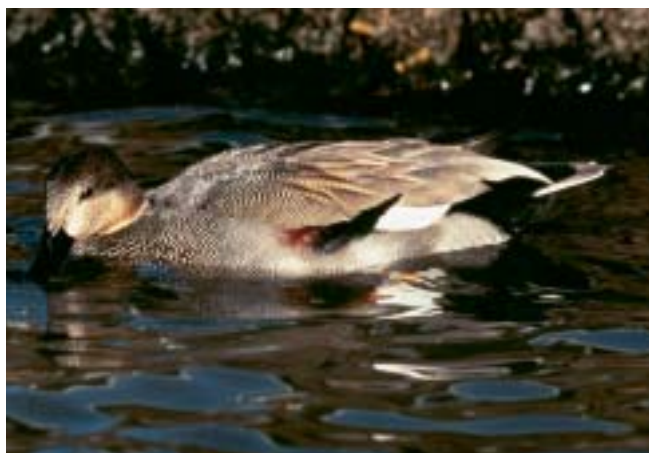
Knarand

Forekomst: Knarand er en fåtallig ynglefugl i Danmark og en fåtallig trækfugl fra Sydsverige og Nordtyskland i marts-april og august-november. De danske ynglefugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand af knarand har i perioden 1974-1996 været i fremgang med en årlig tilvækst på 9%, og den blev anslået til 30.000 individer i 1996. I Danmark er antallet af ynglepar steget fra 10-20 par i midten af 1970'erne til 100-150 par i slutningen af 1980'erne og ca. 300 par i slutningen af 1990'erne. Knaranden er hyppigst forekommende i landets sydlige dele.

Knarand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Jagttid: I Danmark har knarand siden 1994 haft jagttid 1. september – 31. december; på fiskeriterritoriet dog indtil 15. januar. Knarand må jages i de fleste europæiske lande, men ikke i Norge, Sverige, Tyskland, Holland, Belgien og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet har i jagtsæsonerne 1994/95-2000/01 været 300-1.100 fugle. Disse tal er dog behæftet med en vis statistisk usikkerhed, fordi der årligt kun modtages få vinger af denne art.

Jagtudbytte i andre lande: Udbyttet i Frankrig blev midt i 1980'erne opgjort til 25.000 fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Ukendt. Udbyttet i Danmark synes stort i forhold til landets ynglebestand, men i jagtsæsonen er der et gennemtræk af fugle fra nabolandene. Den opgjorte bestandsstørrelse er næsten identisk med jagtudbyttet i Frankrig, formentlig fordi en stor del af det franske udbytte består af fugle fra den østligere bestand, der overvintrer i bl.a. Sydfrankrig. Trods jagtlig udnyttelse er ynglebestanden i Danmark gået kraftigt frem.

Dykænder

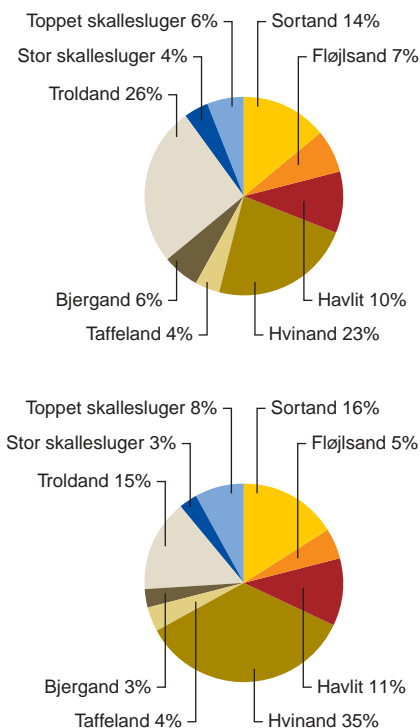
De danske farvande er et eldorado for dykænder, men udbyttet af både ederfugle og andre dykænder er alligevel faldet de senere år. For ederfuglen ved man, at også bestandene er faldet, men det samme er ikke tilfældet for de andre arter.

Foto: Ole Krogh.

Dykænder og dykandejagt i Danmark

Danmark ligger centralt på dykændernes trækveje. I meget store antal passerer de de danske farvande forår og efterår på vej til og fra ynglepladserne længere mod nord og øst. For mange arter er de danske farvande endestationen på deres træk, og de bliver her vinteren igennem. Meget store antal af bl.a. ikke-ynglende sortænder og ederfugle tilbringer også sommeren i de danske farvande for at fælde svingfjerene. De danske farvande er attraktive for dykænderne, fordi de er lavvandede, rummer meget store føderessourcer og kun sjældent fryser til.

Når jægerne årligt giver oplysninger om deres udbytte, skelner de mellem ederfugl og "Andre dykænder". Udbyttet af ederfugl lå på omkring 150.000 i 1970'erne, 1980'erne og første halvdel af 1990'erne, hvorefter det faldt til ca. 85.000 fugle i slutningen af 1990'erne. Udbyttet af "Andre dykænder" lå på 100.000-140.000 fugle indtil omkring 1970, hvorefter det gradvist begyndte at falde, og i slutningen af 1990'erne var udbyttet på under 40.000 fugle. Tilbagegangen i udbyttet

Figur 9-1
Artssammensætning af jagtudbyttet af "Andre dykænder" i Danmark, udtrykt som et gennemsnit for jagtsæsonerne 1966/67-1975/76 (øverst) og 1991/92-2000/01 (nederst).

af "Andre dykænder" har omfattet alle arter, men for nogle arter har nedgangen været betydeligt større end for andre. Troldandens andel af udbyttet er eksempelvis faldet fra 26 % i perioden 1966/67-1975/76 til 15 % i perioden 1991/92-2000/01, og bjergands andel er halveret fra 6 % til 3 % (se figur 9-1). Omvendt er hvinandens andel af udbyttet vokset fra 23 % i første periode til 35 % i sidste periode.

Som det er nærmere beskrevet på side 97 er der formodentlig en lang række samvirkende årsager til ederfugleudbyttets tilbagegang. Udbyttenedgangen blandt "Andre dykænder" skyldes ikke tilbagegange i bestandene, idet de internationale bestandsopgørelser viser stabilitet eller fremgang for alle arter. Det betyder, at der må være andre årsager til, at der nedlægges færre og færre dykænder. Blandt andet har en række lovændringer, som afkortning af jagttid og begrænsninger i mulighederne for motorbådsjagt i visse farvande haft betydning for en art som troldand.

Ederfugl

Forekomst: Ederfugl er en almindelig dansk ynglefugl. De fleste danske fugle overvintrer lokalt, mens resten trækker til Vadehavet. Fra oktober til december ankommer hundredetusinder af ederfugle fra Estland, Finland, Sverige og Norge til de danske farvande, hvor en stor del overvintrer. Ederfugle, der har overvintret i Vadehavet og Kielerbugten, flyver videre til Lillebælt, Det sydfynske Øhav og Storebælt fra midten af januar. Bestandene er således i bevægelse gennem næsten hele efterårs-, vinter- og forårsperioden. Mange ederfugle, især hanner, fælder årligt svingfjer i de danske farvande. Fældningen sker i perioden juli – begyndelsen af oktober; hannerne først og derefter hunnerne.

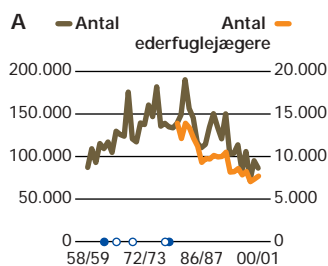
Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand voksede fra 1.500 par i 1930 til 20.000-25.000 par i begyndelsen af 1990'erne. Optællinger 1999-2002 har vist en bestand på ca. 24.000 par, og væksten ser dermed ud til at være ophørt. I det sydvestlige Kattegat er bestanden gået tilbage efter udbrud af fuglekolera i 1996 og 2001; i 2001 blev også bestande i Isefjorden ramt. Under disse epidemier omkom 3.500-4.000 ynglende hunner, og flere af de berørte kolonier blev reduceret med op til 90%.

Den samlede nordvesteuropæiske bestand blev i begyndelsen af 1990'erne vurderet til 1,5-2,0 millioner fugle. Dette tal er dog muligvis lidt for lavt. Østersø-bestanden bestod på dette tidspunkt skønsmæssigt af ca. 400.000 ynglepar. Siden begyn-

Figur 9-2

(A) Det årlige jagtudbytte af ederfugl, 1958/59-2000/01 og antallet af jægere der har nedlagt ederfugle i jagtsæsonerne 1980/81-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af ederfugl nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

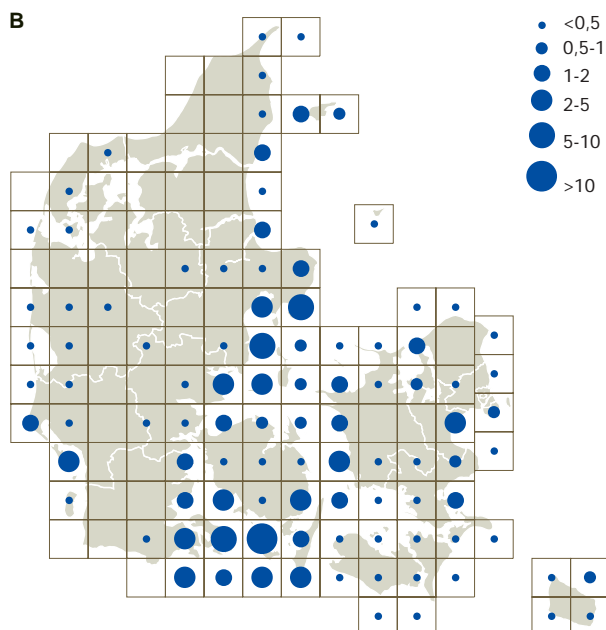

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Faldende
Ynglebestand	Stabilit-faldende
Bevaringsstatus	Ugunstig-aftagende
Jagtudbytte	Faldende
Jagstens indflydelse	Uvis

delsen af 1990'erne er der sket et markant fald i Østersøbestandens størrelse. Der findes ingen præcise oplysninger, men formodentlig er den faldet med mindst 33 %, måske hele 50 %, siden 1995. Som følge af denne markante tilbagegang er antallet af overvintrende ederfugle i de danske farvande tilsvarende faldet siden begyndelsen af 1990'erne. I årene 1988-1991 optaltes årligt ca. 800.000 ederfugle i de danske farvande (mod 550.000 i årene omkring 1970). Ved den eneste nyere optælling (januar-februar 2000) optaltes under 400.000.

Der er tilsyneladende flere årsager til tilbagegangen. Der har været udbrud af fuglekolera i Sverige, og i flere finske kolonier har man konstateret, at ællingeoverlevelsen har været lav pga. virusinfektioner. I sæsonen 1999/00 blev der i den hollandske og tyske del af Vadehavet registreret hhv. 21.000 og 4.000 døde ederfugle; der var også høj dødelighed i vinteren 2001/02. Fuglene døde afkræftede og magre, formodentlig pga. fødemangel forårsaget af dårlige år for muslingerne kombineret med et betydeligt muslingefiskeri.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 29. februar, men i februar må ederfugl kun jages uden for EF-fuglebeskyttelsesområderne. Arten må endvidere jages i Norge, Sverige og Finland. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden for

hunner 1. oktober – 15. januar, og for hanner er den 1. oktober – 15. februar.

Jagtudbytte i Danmark: Efter en relativ stabil periode gennem 1970'erne og 1980'erne er det årlige udbytte faldet til ca. 85.000 fugle i de senere år (figur 9-2A). Faldet i det danske udbytte skyldes en faldende interesse for havjagt, men formentlig også at bestanden er gået tilbage. Omkring 1980 var der således ca. 13.000 jægere, som årligt nedlagde ederfugle mod ca. 7.500 jægere sidst i af 1990'erne. Det største udbytte tages i det sydvestlige Kattegat, bælteerne, Sydfynske Øhav og den vestlige del af Østersøen (figur 9-2B). Selv om man i 1994 indførte forbud mod jagt i EF-fuglebeskyttelsesområder i februar, har den andel af det samlede udbytte, der bliver nedlagt i januar-februar, været uændret og udgør ca. 46% af det samlede årlige udbytte.

Der er en overvægt af ungfugle blandt de ederfugle, som nedlægges i oktober og november, hvorimod der nedlægges flest gamle fugle i januar og februar.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland og Sverige tilsammen nedlægges man årligt 30.000-35.000 ederfugle (1998-2000). På Ålandsøerne er forårsjagt på hanner tilladt, og her nedlagdes 8.600 i foråret 2002.

Jagtens indflydelse på bestanden: Jagtens indflydelse på bestandenes udvikling i perioden 1960-1990 er formodentlig begrænset. Med den seneste udvikling i bestanden må jagtens betydning dog tages op til fornyet vurdering. I en situation, hvor bestandens størrelse falder, vil en jagtlig udnyttelse øge tilbagegangens hastighed. Det kan ikke for indeværende vurderes, om bestanden vil stabilisere sig på et nyt og lavere niveau, eller om tilbagegangen enten vil fortsætte eller vil vende til en ny vækst. Man må regne med, at en for stor jagtlig udnyttelse vil modvirke en bestandsfremgang.

Taffeland

Forekomst: Taffeland er en spredt forekommende dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Europa og Middelhavsområdet. Fugle fra Sverige, Finland, Baltikum og Rusland optræder talrigt i træktiden forår og efterår samt om vinteren. Endvidere oversommerer og fælder nogle få tusinde fugle her i landet.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand var i tilbagegang fra midten af 1970'erne til midten af 1980'erne, hvorefter der skete en stigning til det nuværende niveau, der er opgjort til omkring 350.000 individer. Den danske yngle-

Ederfugl, hun.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Taffeland.

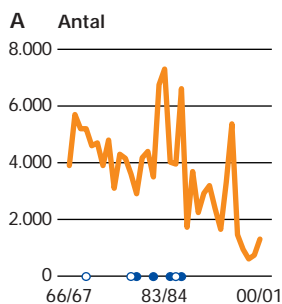
Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 9-3

(A) Det årlige jagtudbytte af taffeland, 1966/67-2000/01.

Jagtsæsoner med længe-revarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af taffeland nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil
Ynglebestand	Stabil
Bevaringsstatus	Günstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagstens indflydelse	Bæredygtig

bestand har de sidste 30 år været i størrelsesordenen 500-600 par. Der kan overvintre helt op til ca. 20.000 fugle i Danmark.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 31. januar. Taffeland må jages i de fleste europæiske lande, dog ikke i Norge, Sverige og Holland.

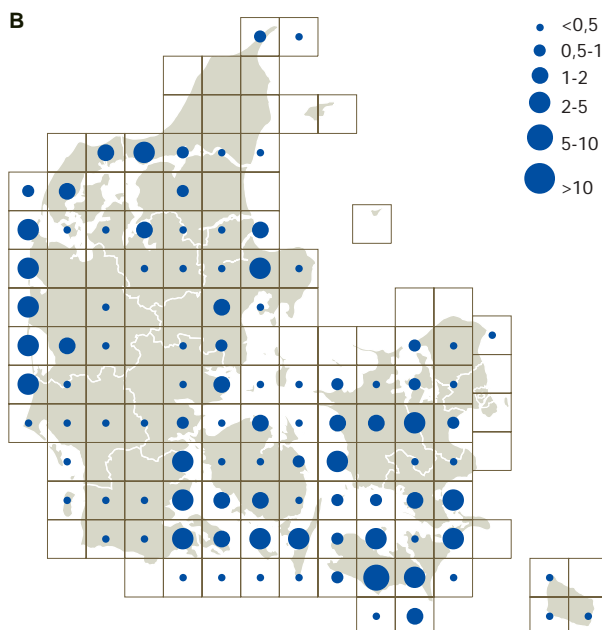
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har været svagt faldende fra 5.000-6.000 fugle sidst i 1960'erne til ca. 1.000 i slutningen af 1990'erne, men med forholdsvis store udbytter i midten af 1980'erne (figur 9-3A).

De fleste taffelænder nedlægges i de syd- og sydøstdanske farvande, de vestjyske fjorde samt i Limfjordens centrale og vestlige dele (figur 9-3B).

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet i sæsonerne 1994/95-2001/02 viser, at 30% af fuglene er blevet nedlagt i første halvdel af oktober, hvorefter den halvmånedlige udbytteandel har været nogenlunde konstant. De gamle hanner udgør i gennemsnit for hele jagtsæsonen 31% af udbyttet, gamle hunner 14% og ungfugle 55%. Hovedparten af taffelænderne nedlægges på træk, især morgentræk.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede europæiske udbytte kendes ikke. I Frankrig blev der i jagtsæsonen 1998/99 nedlagt 44.000 taffelænder.

Jagstens indflydelse på bestanden: Bæredygtig.

Troldand

Forekomst: Troldand yngler spredt i Danmark. De danske fugle er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Nordvesteuropa. Troldænder fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer talrigt i Danmark i træktiden og om vinteren.

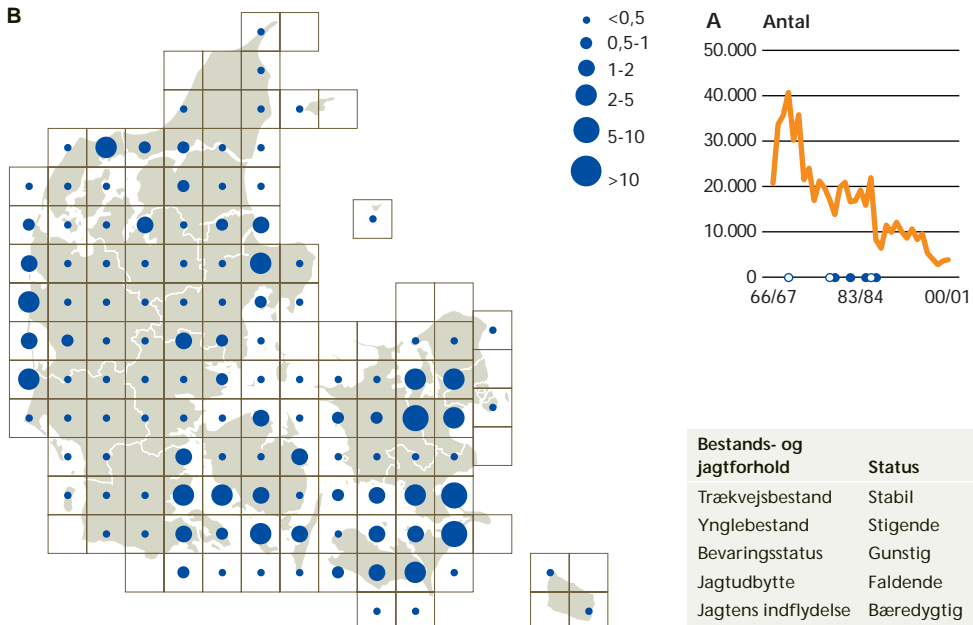
Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er vokset fra 300-500 par midt i 1970'erne til ca. 1.000 par i slutningen af 1990'erne. Den samlede nordvesteuropæiske vinterbestand er opgjort til 1,2 millioner fugle og har været stigende de seneste 15 år. I Danmark overvintrer op til 150.000 troldænder.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 31. januar. Troldand må jages i de fleste europæiske lande.

Jagtudbytte i Danmark: Siden 1971/72 er udbyttet faldet, først til et niveau på ca. 20.000 og siden til ca. 10.000 i 1985/86 (figur 9-4A). I sidste halvdel af 1990'erne er udbyttet yderligere faldet til et niveau på ca. 4.000 fugle. I nogle år kan vinteren medføre særfredning, hvilket betyder et mindre udbytte. Det var bl.a. tilfældet i jagtsæsonerne 1978/79 og 1986/87.

De fleste troldænder nedlægges i de syd- og sydøstdanske farvande samt i Isefjord/Roskilde Fjord-området og de vestjyske fjorde (figur 9-4B). Omkring 1970 blev tre fjerdedele af

Figur 9-4
(A) Det årlige jagtudbytte af troldand, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længe-revarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.
(B) Geografisk fordeling af troldand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Troldand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

troldænderne nedlagt på Øerne, mens det i sidste halvdel af 1990'erne kun har været to tredjedele.

Udbyttet er nogenlunde jævnt fordelt hen over sæsonen, dog er det forøget lidt i jagtsæsonens sidste halvanden måned. Gamle hanner udgør 26% af det samlede udbytte, mens gamle hunner udgør 20% og ungfugle 54%. Hovedparten af troldænderne nedlægges på morgentræk og i mindre grad på dagtræk.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Europa er i størrelsesordenen 100.000 fugle.

Jagten indflydelse på bestanden: Den overvejende del af de overvintrende troldænder raster om dagen i områder, hvor der ikke er jagt, og om natten trækker de ud og søger føde i omgivende områder. Derfor påvirkes arten ikke i særlig grad af jagtlige forstyrrelser, især hvis søer og fjorde er isfri. Trods den jagtlige udnyttelse er den totale vinterbestand vokset, så bestanden har samlet kunnet tåle afskydningen.

Bjergand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bjergand

Forekomst: Bjergand forekommer talrigt som træk- og vintergæst fra Skandinavien og Nordrusland. De danske farvande udgør det nordligste overvintringsområde for den vesteuropæiske overvintrende bestand. Bjergand har ynglet enkelte gange i Danmark.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske vinterbestand blev i midten af 1990'erne opgjort til 310.000 individer. Man regner med, at bestanden er stabil, men der er de seneste par årtier sket væsentlige ændringer i fuglenes vinteropholdssteder. Således overvintrer op mod halvdelen af bestanden nu i Holland og en fjerdedel i den tyske del af Østersøen. Tilsvarende er den danske

vinterbestand reduceret fra 100.000 individer omkring 1970 til 10.000-20.000 individer i slutningen af 1990'erne.

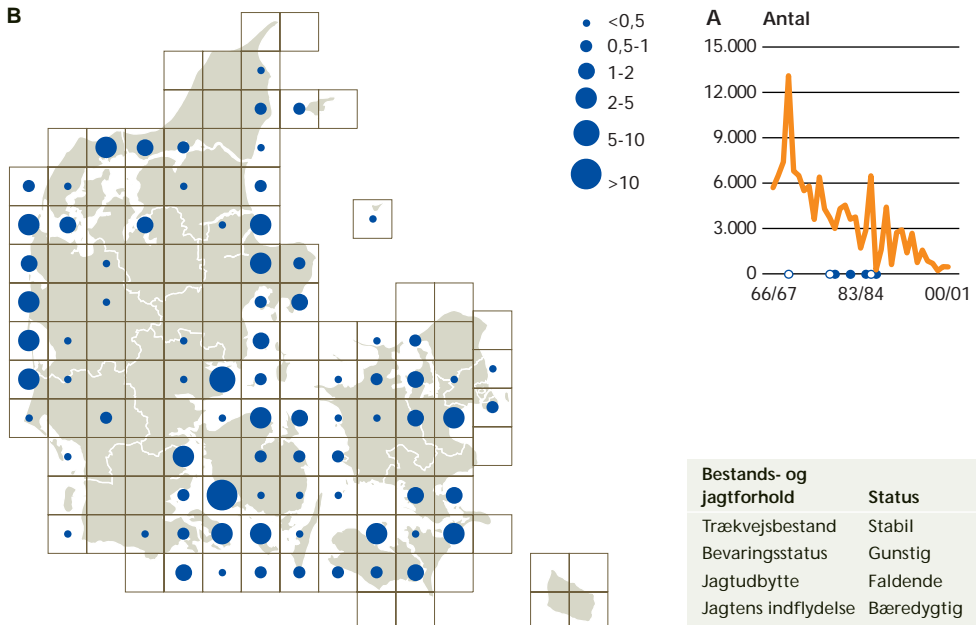
Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 31. januar. I Europa må bjerggand endvidere jages i Tyskland, Frankrig og Irland.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte har været faldende fra ca. 7.000 fugle sidst i 1960'erne til mindre end 1.000 individer i sidste halvdel af 1990'erne (figur 9-5A). Det meget lave udbytte i sæsonen 1986/87 skyldtes særfredning på grund af isvinter.

Bjergænderne nedlægges især i farvandene omkring Fyns og Storstrøms amter og i de vestjyske fjorde (figur 9-5B). De nedlægges nogenlunde ligeligt gennem hele jagtsæsonen. Gamle hanner udgør 27% af udbyttet, gamle hunner 13% og ungfuglene 60%. Mange bjergænder nedlægges på træk, og en del skydes fra motorpram.

Jagtudbytte i andre lande: Jagtudbyttets størrelse i hvert af de øvrige europæiske lande, hvor bjergganden må jages, er få hundrede fugle. Det vides ikke, i hvilket omfang arten jages i Rusland.

Jagts indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning, der udgør nogle få tusinde fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have negativ virkning på bestanden.

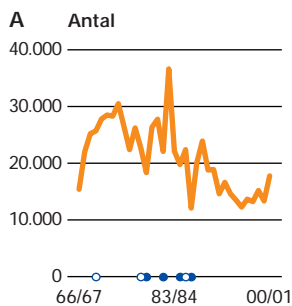
Figur 9-5
(A) Det årlige jagtudbytte af bjerggand, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.
(B) Geografisk fordeling af bjerggand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 9-6

(A) Det årlige jagtudbytte af hvinand, 1966/67-2000/01.

Jagtsæsoner med længe-revarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af hvinand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

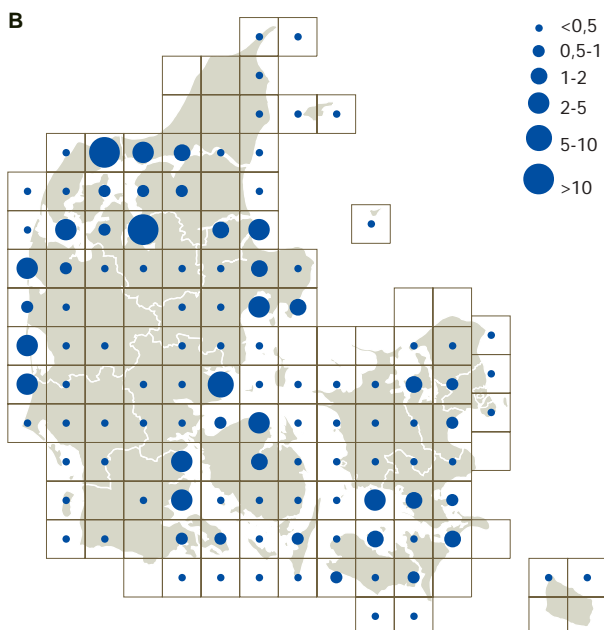
Hvinand

Forekomst: Hvinand begyndte at yngle i Danmark i 1970'erne, og bestanden er gradvist vokset til omkring 70 par i 2000. De danske hvinænder er en del af den nordeuropæiske bestand, som overvintrer i Nordvesteuropa. Hvinænder fra Skandinavien, Baltikum og Rusland optræder talrigt i danske farvande i træktiden og om vinteren. I 1960'erne og 1970'erne blev der optalt op til 14.000 fældende hvinænder (især i Hjarbæk Fjord), men sidst i 1980'erne var antallet faldet til nogle få tusinde. Det er uvist, om der fortsat er fugle, som oversommer og fælder i Danmark.

Bestandsudvikling: Den nordvest- og centraleuropæiske vinterbestand blev i midten af 1990'erne vurderet til 400.000 individer og er i fremgang. Bestanden skønnes at være vokset med 50% de seneste 10-15 år. Set i relation til den samlede afskydning (ca. 130.000 fugle) må bestandsstørrelsen være en del undervurderet. I de danske farvande overvintrer omkring 60.000 fugle.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 31. januar. I Europa må hvinand i øvrigt jages i Finland, Sverige, Norge, Storbritannien, Tyskland, Frankrig og Grækenland.

Jagtudbytte i Danmark: Fra midten af 1960'erne til begyndelsen af 1970'erne steg udbyttet af hvinand fra 15.000 til

Hvinand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

25.000-30.000 fugle. Siden har udbyttet været faldende til ca. 15.000, hvor det har ligget gennem 1990'erne (figur 9-6A). I nogle vintre, f.eks. 1978/79 og 1986/87, har der været indført særfredning på grund af isforhold, og det har medført et mindre udbytte.

De fleste hvinænder nedlægges i Viborg og Ringkøbing amter efterfulgt af Århus, Vejle, Fyn og Storstrøms amter. Der nedlægges færrest hvinænder på Bornholm og i Københavns og Frederiksborg amter (figur 9-6B).

Udbyttet er stigende fra første halvdel af oktober (knap 2%) til første halvdel af november (ca. 15%), hvorefter det er nogenlunde konstant resten af jagtsæsonen. Gamle hanner udgør 28% af det samlede udbytte, voksende fra 20% i oktober til knapt 40% ved jagtsæsonens afslutning i januar. De gamle hunners andel er omkring 25%. Ungfuglenes andel er størst i oktober, hvor de udgør 55%, hvorefter deres andel falder til 40% i januar. Op mod 90% af hvinænderne nedlægges på morgentræk og næsten alle ved brug af lokkefugle.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland udgør udbyttet af hvinand 100.000 fugle årligt, i Sverige 10.000-15.000 fugle og i England ca. 3.000 fugle. Jagtudbyttets størrelse i de øvrige europæiske lande kendes ikke, men menes at ligge på få tusinde fugle. Det er uvist, i hvilke antal arten nedlægges i Rusland.

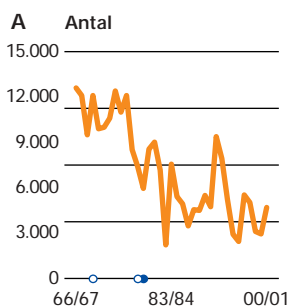
Jagtens indflydelse på bestanden: Trods den samlede afskydning på ca. 130.000 fugle er bestanden gået ganske betragteligt frem, og man kan konkludere, at den nuværende jagtlige udnyttelse ikke har påvirket bestanden negativt.

Figur 9-7

(A) Det årlige jagtudbytte af havlit, 1966/67-2000/01.

Jagtsæsoner med længe-revarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af havlit nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil?
Bevaringsstatus	Günstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Havlit

Forekomst: Havlitter fra yngleområder i Skandinavien, Nordrusland og Sibirien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i danske farvande. Her opholder de sig især i Østersøen og de tilstødende bælder og sunde.

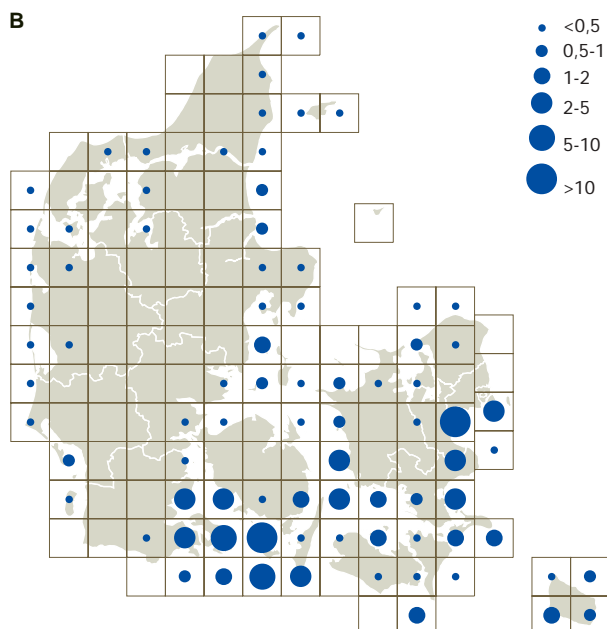
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til 4,6 millioner fugle og er formodentlig stabil. Antallet af havlitter, der overvintrer i de danske farvande, er helt afhængig af vinterens streghed. I milde vintre forekommer der under 100.000 individer, mens der i hårde vintre kan være op mod en halv million.

Jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober – 31. januar. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. oktober – 15. februar. Havlit har tillige jagttid i Finland, Sverige, Norge og Frankrig.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte er faldet fra 11.000 fugle i 1966-1975 til knapt 4.000 fugle i sidste halvdel af 1990'erne (figur 9-7A).

Havlitterne nedlægges især i den danske del af Østersøen og de tilstødende bælder og sunde (figur 9-7B).

Der nedlægges flest havlitter sidst i jagtsæsonen, idet fuglene kommer meget sent til de danske farvande. Således udgjorde januar-udbyttet i perioden 1994-2000 62% af det samlede udbytte og oktober-udbyttet knapt 1%. De gamle

hanner udgør 66% af udbyttet, de gamle hunner 22% og ungfuglene 12%. Hovedparten af havlitterne nedlægges fra mellemstore motorpramme.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland var udbyttet i sidste halvdel af 1990'erne 25.000 fugle årligt, mens det i Sverige var mindre end 3.000 fugle; i Frankrig nedlægges mindre end 100 havlitter om året.

Sortand

Forekomst: Sortænder fra yngleområder i det nordlige Skandinavien, Rusland og Sibirien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i de danske farvande. Et stort antal ikke-ynglende fugle forekommer i de danske farvande i sensommeren, bl.a. for at fælde svingfjer.

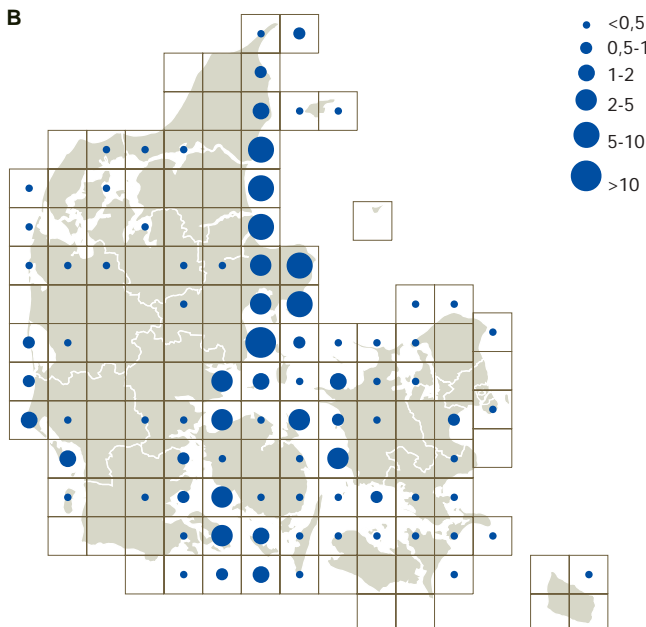
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er vurderet til 1,6 millioner fugle og er formodentlig stabil. For de danske farvande har vinteroptællinger varieret mellem 360.000 og 950.000 fugle. Mere end 100.000 fugle oversommer i de danske farvande for at fælde.

Jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober – 31. januar. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. oktober – 15. februar. Sortand må også jages i Norge, Sverige, Tyskland, Frankrig og Spanien.

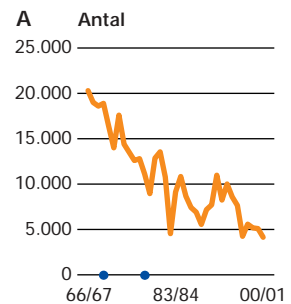

Havlit.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 9-8
(A) Det årlige jagtudbytte af sortand, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen.
(B) Geografisk fordeling af sortand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indfyldelse	Bæredygtig

Sortand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Fløjsand.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet faldt fra ca. 20.000 fugle midt i 1960'erne til ca. 10.000 i begyndelsen af 1990'erne, og faldet fortsatte til ca. 5.000 i slutningen af 1990'erne (figur 9-8A).

Hovedparten af sortænderne nedlægges ud for Jyllands østkyst fra Frederikshavn i nord til Vejle Fjord i syd. Endvidere nedlægges sortænder i Storebæltområdet og i farvandet mellem Fyn og Als samt ud for Vadehavet (figur 9-8B).

Udbyttet af sortænder er størst i begyndelsen og slutningen af jagtsæsonen. De gamle hanner udgør i gennemsnit 67% af sortandudbyttet, gamle hunner 20% og ungfugle 13%, og de gamle hanner dominerer udbyttet gennem hele jagtsæsonen. Hovedparten af sortænderne nedlægges fra mellemstore motorpramme og 1-mands-motorpramme.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt mindre end 1.000 sortænder, og det samme er tilfældet i Tyskland og Frankrig.

Jagtens indfyldelse på bestanden: Den samlede afskydning, der er mindre end 10.000 fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have negativ virkning på bestanden.

Fløjsand

Forekomst: Fløjsænder fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og det nordlige Rusland forekommer talrigt som træk- og vintergæster i de danske farvande. Et stort antal ikke-ynglende fugle forekommer tillige om sommeren, hvor de fælder svingfjer.

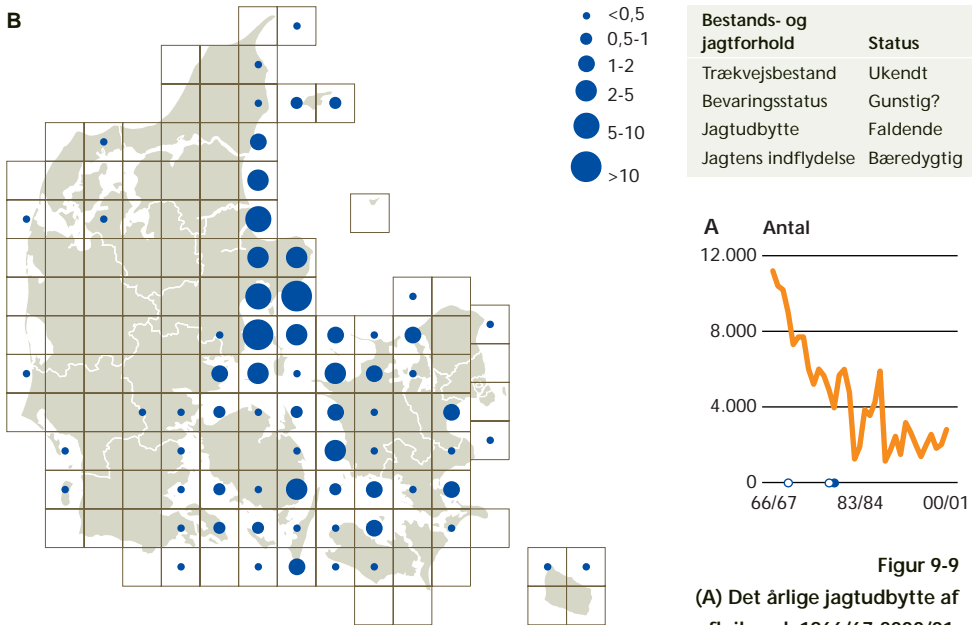
Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er anslået til 1 million fugle og er formodentlig stabil. Dette bygger dog på 10 år gamle optællinger, og den øjeblikkelige udvikling kendes ikke.

I de danske farvande kan der overvintre op til 125.000 fugle, men antallene er stærkt svingende. Ved den landsdækkende optælling af vandfugle i 2000 blev der kun registreret 1.700 fløjsænder i Danmark.

Jagttid: I Danmark må arten jages 1. oktober – 31. januar. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. oktober – 15. februar. Arten må også jages i Sverige, Tyskland og Frankrig.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet er faldet fra ca. 10.000 fugle midt i 1960'erne til et niveau på 2.000-3.000 i 1990'erne, hvor det har stabiliseret sig (figur 9-9A).

De fleste fløjsænder nedlægges ud for Jyllands østkyst fra Frederikshavn i nord til Horsens Fjord i syd. Derudover nedlægges en del i Storebæltområdet og i Sejerø Bugt (figur 9-9B).

Figur 9-9
(A) Det årlige jagtudbytte af fløjsand, 1966/67-2000/01.

Jagtsæsoner med længe-revarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af fløjsand nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Hovedparten af fløjsænderne nedlægges efter midten af november. De gamle hanner udgør i gennemsnit 58% af jagtudbyttet, de gamle hunner 18% og ungfuglene 24%. Næsten alle fløjsænder nedlægges fra mellemstore og 1-mandsmotorpramme.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt få hundrede fløjsænder og i Tyskland og Frankrig endnu færre.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning, der omfatter få tusinde fugle, er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have negativ virkning på bestanden.

Stor skallesluger

Forekomst: Stor skallesluger forekommer som en fåtallig ynglefugl i den sydlige del af Danmark. De danske ynglefugle tilhører den nordvesteuropæiske bestand. Fugle fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer på træk og som vintergæster.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand er på 250.000 fugle; den har været stabil til svagt stigende siden midten af 1980'erne. Op til 25.000 fugle overvintrer i Danmark. Den danske ynglebestand er vokset fra ca. 20 par

Stor skallesluger.

Foto: Ole Krogh.

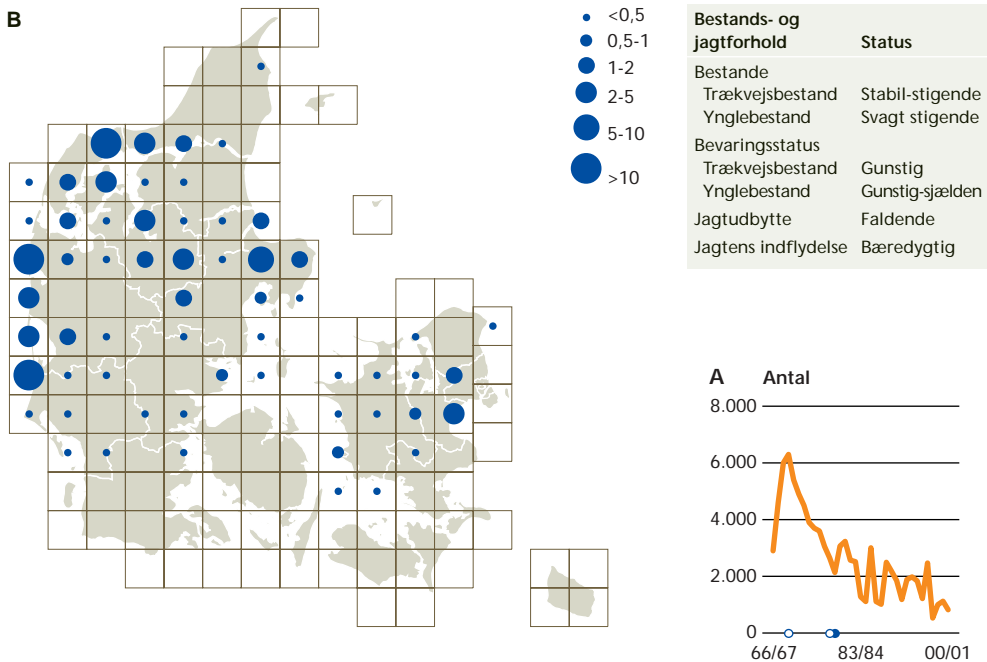
midt i 1970'erne til ca. 30 par i 2000, hvilket primært skyldes opsætning af redekasser.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. oktober – 31. januar. For at tilgodese den lille danske ynglebestand har arten siden 1986 været særfredet i landets sydlige amter samt de dele af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40' N. Stor skallesluger må jages i Norge, Sverige og Finland.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte er faldet fra ca. 6.000 individer i slutningen af 1960'erne til ca. 2.000 i begyndelsen af 1980'erne. Helt frem til midten af 1990'erne lå det stabilt omkring de 2.000, men derefter skete der et yderligere fald til omkring 1.000 fugle (figur 9-10A).

Udbyttets geografiske fordeling er påvirket af særfredningen i 1986. Før denne blev indført, blev der nedlagt en del i Storstrøms Amt. Efter særfredningens indførelse nedlægges hovedparten af de store skalleslugere i Jylland og her især i Vestjylland og Limfjorden (figur 9-10B).

Den tidsmæssige fordeling af udbyttet viser en stigende andel gennem jagtsæsonen fra 0,5% i oktober til 38% i sidste halvdel af december for så at falde til godt 20% i januar. De gamle hanner udgør i gennemsnit 51% af det samlede udbytte, stigende fra 0% i oktober til 60% i sidste halvdel

af januar. Andelen af gamle hunner og ungfugle ligger ret konstant omkring henholdsvis 20% og 30%. De fleste store skalleslugere nedlægges på morgen- og dagtræk.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt op mod 4.000 store skalleslugere. Udbyttet i Finland og Norge kendes ikke præcist, men menes at være af samme størrelsesorden som det svenske.

Jagtens indflydelse på bestanden: Der foreligger ingen undersøgelse af særfredningens virkning, men intet tyder på, at den har haft nogen påviselig positiv virkning på den danske ynglebestand. Fremgangen i den danske ynglebestand skyldes nok mere, at der er kommet flere egnede redesteder end særfredningen.

Den totale afskydning (10.000-15.000 fugle) er lille i forhold til den samlede bestandsstørrelse, og jagten menes ikke at have negativ virkning på den nordvesteuropæiske bestand.

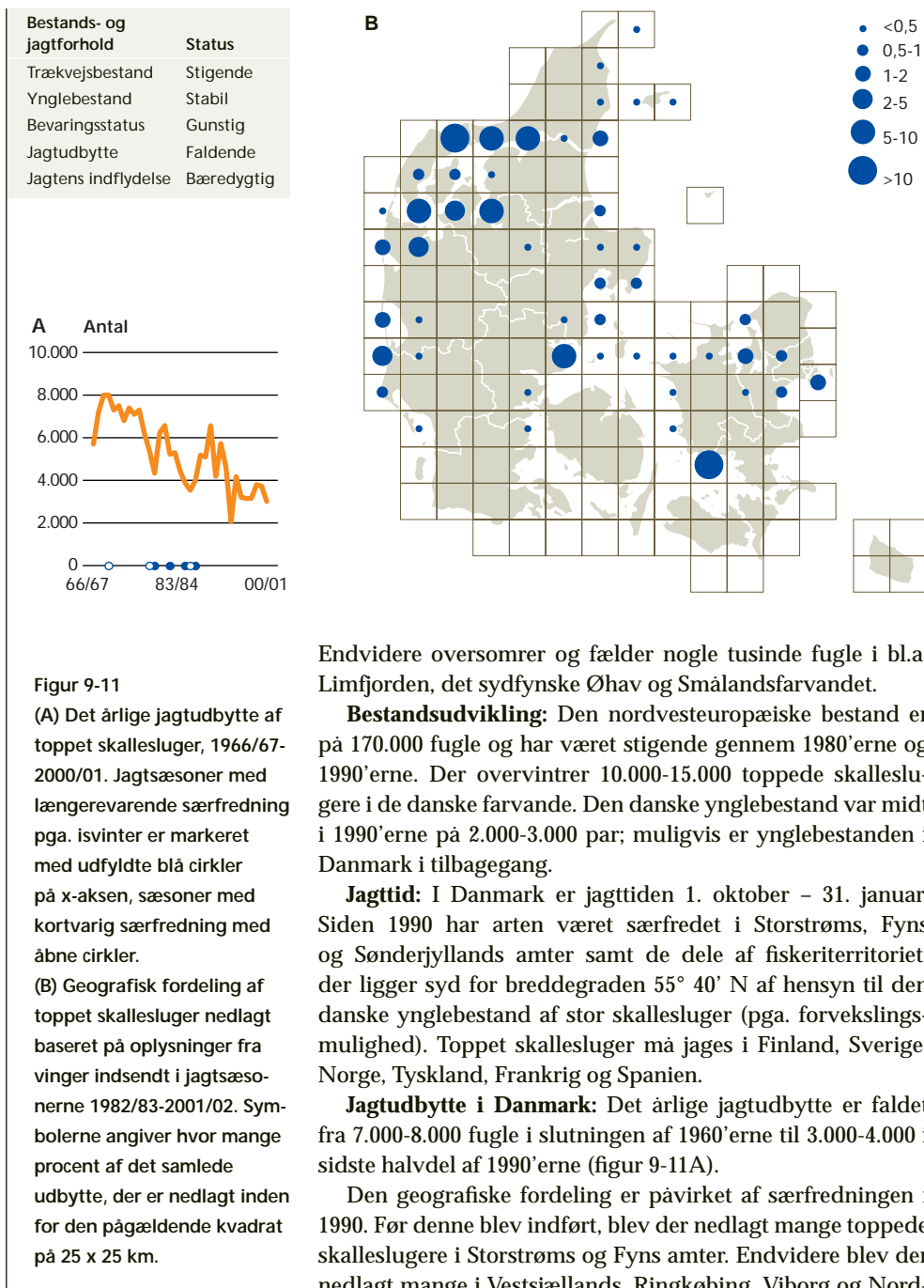
Toppet Skallesluger

Forekomst: Toppet skallesluger er en almindelig dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand. Fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer på træk og som overvintrende i de danske farvande.

Figur 9-10

(A) Det årlige jagtudbytte af stor skallesluger, 1966/67-2000/01. Jagtsæsoner med længerevarende særfredning pga. isvinter er markeret med udfyldte blå cirkler på x-aksen, sæsoner med kortvarig særfredning med åbne cirkler.

(B) Geografisk fordeling af stor skallesluger nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

De fleste toppede skalleslugere nedlægges i oktober (48%). Efter midten af november er de halvmånedlige udbyttet nogenlunde konstant. Andelen af gamle hanner i udbyttet stiger fra 30% i oktober til 55% i januar. Andelen af gamle hunner falder fra 20% i oktober til 10% i januar. Ungfuglenes andel falder fra 50% i oktober til godt 35% i januar. Hovedparten af de toppede skalleslugere nedlægges på morgentræk.

Jagtudbytte i andre lande: I Finland nedlægges årligt 15.000 toppede skalleslugere, mens der i Sverige nedlægges mindre end 1.000 fugle. I de øvrige lande, hvor arten har en jagttid, kendes udbyttets størrelse ikke, men formodentlig er det på nogle tusinde fugle.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning (i størrelsesordenen 25.000 fugle) menes ikke at have nogen væsentlig, negativ virkning på den samlede nordvest-europæiske bestand.

Toppet skallesluger.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

10

Hønsfugle, duer og kragefugle

Mens udbyttet af agerhøns er styrtdykket i den sidste halvdel af 1900-tallet, er antallet af nedlagte fasaner gået vældigt frem i samme periode. I begge tilfælde er årsagen menneskets indgriben. Blandt duerne er ringduen den mest populære som jagtbytte; men udbyttet af både den og tyrkerduen har været stabilt igennem de sidste mange år. Anderledes har det været med kragefuglene, hvor udbyttet på grund af skiftende lovbestemmelser har været meget svingende.

Foto: Mark Desholm.

Jagt på agerhøns og fasaner har "altid" været vidt udbredt i hele landet. Mens agerhønsjagten især er knyttet til det åbne land, så foregår fasanjagt i langt højere grad i og omkring skove, hegn og remiser. Indtil først i 1960'erne blev der årligt nedlagt 300.000-400.000 agerhøns og et lignende antal fasaner. Herefter skete der en markant ændring.

Udbyttet af agerhøns blev i løbet af et par år halveret, hvorimod fasanudbyttet begyndte at vokse og var omkring 1970 nået over 700.000 fugle. Tilbagegangen i agerhønsudbyttet skyldtes ændringer i landbrugsdriften med mekanisering og større marker, men især at man begyndte at anvende pesticider for at komme de skadelige insekter og ukrudt til livs. Det var netop de ting, de små kyllinger levede af. Fasanen var ikke i samme grad påvirket af disse ændringer, da den i højere grad holdt til andre steder end på markerne. Da der samtidigt skete en kraftig vækst i opdræt og udsætning af fasaner til jagt, steg udbyttet af fasaner.

For at ophjælpe agerhønsbestanden begyndte man udsætning af voksne fugle om foråret, men uden held. Senere begyndte man at opdrætte agerhøns med henblik på udsætning af skydefugle, dog slet ikke i det omfang, det sker for fasanens vedkommende. I 1980'erne stammede en femtedel af agerhønsudbyttet fra udsatte fugle, og det er ikke blevet større siden. Omkring år 2000 var agerhønsudbyttet faldet til 50.000 fugle om året, mens fasanudbyttet nåede 900.000 omkring 1990 for så at falde til tre kvart million i dag. Mellem en tredjedel og halvdelen af fasanudbyttet stammer fra udsatte fugle.

Duejagten omfatter ringdue (skovdue) og tyrkerdue. Mens der altid har været jagttid på ringduen, blev jagt på tyrkerduen først indført i 1972. Udbyttet af ringdue steg fra 150.000 i 1940'erne til en halv million i 1967. Derefter faldt det i løbet af få år til et gennemsnitsniveau på 300.000 fugle, hvor det har holdt sig siden. Udbyttet af tyrkerdue nåede de første år op på næsten 20.000 fugle om året, hvorefter det faldt til ca. 10.000 omkring 1980. De seneste år har udbyttet været omkring 8.000 duer.

Krage- og husskadejagten har i årenes løb været genstand for markante ændringer. Indtil 1967 måtte begge arter jages hele året, men fra 1967 blev de fredet i maj og juni. Fra 1975 skete der en udvidelse af jagttiden, så de nu kun var fredet i maj og første halvdel af juni. Med EF-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1982 var jagt ikke længere tilladt på krager og skader, men de måtte dog fortsat reguleres. Fra især kragerside var der megen utilfredshed med jagtforbudet, og

fra 1995 fik de to arter igen en jagttid, nu fra 1. september til 31. januar. Desuden må de reguleres i februar. Fra 1994 var fældefangst ikke længere tilladt.

Jagtudbyttet af krager toppede omkring 1970 med over 300.000 fugle, hvorefter der skete en stadig nedgang til omkring 80.000 i dag. Udbyttet af husskader har haft en lignende udvikling og nåede i 1967 næsten en kvart million fugle. Herefter er det gradvist faldet, og de seneste syv år har udbyttet ligget omkring på 40.000 fugle.

Agerhøne

Forekomst: Agerhøne er en almindelig dansk ynglestandfugl.

Bestandsudvikling: Agerhøne er gået markant tilbage som ynglefugl i Danmark siden ca. 1960. Tilbagegangen skyldes især ændringer i landbrugsdriften. Den danske ynglebestand blev vurderet til 20.000-30.000 par i slutningen af 1980'erne. Før 1960 var den langt over 100.000 par. En særlig markant tilbagegang fandt tilsyneladende sted i slutningen af 1970'erne. Men over de sidste 20 år har bestanden udvist både frem- og tilbagegange, og derfor er artens bevaringsstatus bedømt "usikker".

Jagttid: I Danmark må agerhøne jages 16. september – 30. november. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er jagttiden 16. september – 31. oktober.

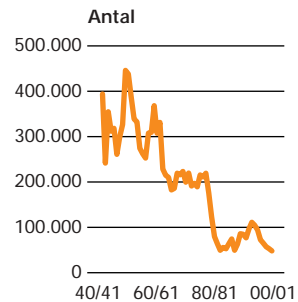
Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte var indtil begyndelsen af 1960'erne 300.000-400.000 fugle, hvorefter det i løbet af få år faldt til 200.000 (figur 10-1). Udbyttet lå på dette niveau til slutningen af 1970'erne, hvorefter det igen i løbet af ganske få år faldt yderligere til 50.000 i 1982.

Efter udbruddet af ræveskab i Jylland og på Bornholm midt i 1980'erne blev der registreret en fordobling af det samlede udbytte frem til 1993, men i perioden 1994-2000 er udbyttet igen faldet til omkring 50.000. Udbyttets udvikling i Jylland og på Øerne har været meget ensartet, bortset fra perioden med ræveskab. Det er størst i Roskilde, Vestsjælland, Storstrøms og Fyns amter og mindst i Frederiksborg og Københavns amter.

I 1983 udsatte udsatte agerhøns 18% af det samlede udbytte. Det formodes, at andelen af udsatte fugle har været stigende eller ligget på nogenlunde samme niveau siden, men der mangler oplysninger om antal, geografisk fordeling og jagtlig udnyttelse af disse fugle, ligesom der mangler viden om udsætningsfuglenes eventuelle virkning på den vilde bestand.

Agerhøne.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 10-1

Det årlige jagtudbytte af agerhøne, 1941/42-2000/01.

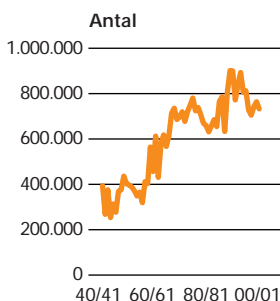
Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand	Faldende
Bevaringsstatus	Usikker
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Jagten indflydelse på bestanden: Med den anslæde bestandsstørrelse og den forholdsvis begrænsede udsætning formodes det, at det årlige udbytte udgør en væsentlig andel af efterårsbestanden. Det er sandsynligt, at bestandene ville vokse sig større i nogle områder, hvis afskydningen blev reduceret i en årrække. Der er imidlertid ingen tvivl om, at også andre faktorer har afgørende betydning for bestandsniveauet, især arealanvendelse, landbrugsdrift og rovdyr.

Fasan.

Foto: N. J. Pedersen.

Figur 10-2

Det årlige jagtudbytte af fasan, 1941/42-2000/01.

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand	Stabil
Jagtudbytte	Stabilt
Jagten indflydelse	Uvis

Fasan

Forekomst: Fasan er en almindelig ynglestandfugl i Danmark. På mange godser og mindre ejendomme opdrættes og udsættes fasaner til jagt. Fasan er oprindeligt indført i Danmark og første vellykkede udsætning fandt sted i 1840. Siden har den gennem udsætninger bredt sig til hele landet.

Bestandsudvikling: I midten af 1980'erne vurderede man, at ynglebestanden lå på 280.000 par. Mange steder holder man bestanden ved lige – eller forsøger at gøre den større – ved hvert år at udsætte opdrættede fugle. Det er uvist, om udsætningen i væsentlig grad bidrager til opretholdelse af den vilde bestand; undersøgelser tyder nemlig på lavere overlevelse blandt udsatte end blandt vilde fasaner.

Jagttid: I Danmark må fasanhane jages 1. oktober – 15. januar, og fasanhøne 16. oktober – 31. december.

Jagtudbytte: Udbyttet af fasan lå indtil 1958 på et niveau omkring 300.000-400.000 fugle. Derefter steg det i løbet af de følgende 10 år til ca. 700.000, hvor det lå indtil midten af 1980'erne. Frem til 1990 steg udbyttet yderligere til omkring 900.000, men i de seneste 5 år har det ligget på godt 700.000 (figur 10-2). Udbyttet stigningen gennem perioden skyldes dels en voksende vildtlevende bestand, dels udsætning af opdrættede fasaner. Man regner med, at mellem en tredjedel og halvdelen af udbyttet stammer fra udsatte fugle.

Rævebekæmpelse i forbindelse med udbrud af rabies (hundegalskab) i Sønderjylland og dele af Ribe Amt i perioden 1964-1974 medførte en betydelig stigning i fasanudbyttet i samme periode. Ræveskabens indtog i Jylland midt i 1980'erne medførte ligeledes et kraftigt fald i rævebestanden og en mærkbar stigning i fasanudbyttet.

Det gennemsnitlige udbytte pr. ha er ca. ni gange så højt på Øerne som i Jylland. Udbyttet er størst i Vestsjællands, Storstrøms og Roskilde amter, mindst i Ringkøbing, Ribe og Sønderjyllands amter.

Jagtens indflydelse på bestanden: Da fasan er en indført art, og jagten i stort omfang baseres på udsatte fugle, er jagtens bæredygtighed ikke vurderet i forhold til bestandens udvikling.

Ringdue

Forekomst: Ringdue er en almindelig ynglefugl i Danmark. Omkring halvdelen af de danske ringduer er trækfugle, der overvintrer i Vest- og Sydeuropa. Ringduer fra Skandinavien forekommer talrigt som træk- og vintergæster i Danmark.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand menes at være steget med ca. 75% fra 1976 til 1995. I 1993/94 blev ynglebestanden vurderet til 291.000 par, men den er muligvis noget større. Den samlede europæiske bestand er stabil eller svagt stigende.

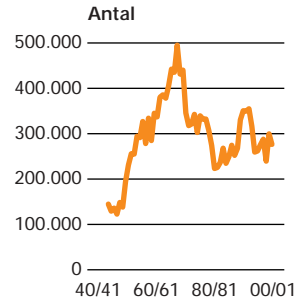
Jagttid: I Danmark må ringdue jages 1. september – 31. januar. Ringduen må jages i alle europæiske lande. I Storbritannien betragtes ringduen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige jagtudbytte lå på ca. 150.000 fugle i 1940'erne, hvorefter det steg til 500.000 i slutningen af 1960'erne (figur 10-3). Herefter faldt udbyttet, og siden da har det varieret mellem ca. 200.000 og 350.000 om året. Fra og med 1994, hvor jagtens begyndelse blev udsat til 1. september, har udbyttet ligget på knapt 300.000. Udbyttet varierer betydeligt fra amt til amt, men er generelt højere på Øerne end i Jylland.

Jagtens indflydelse på bestanden: Det er uvist, om jagten påvirker bestandens størrelse.

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand i Skandinavien	Stabil-stigende
Ynglebestand i Danmark	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte i Danmark	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

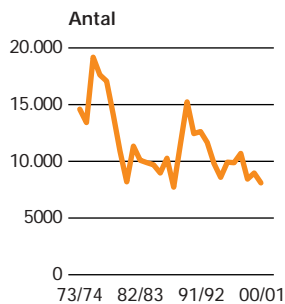

Figur 10-3
Det årlige jagtudbytte af ringdue, 1943/44-2000/01.

Ringdue.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand	Stabil-faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabil-faldende
Jagtens indflydelse	Uvis

Figur 10-4
Det årlige jagtudbytte af tyrkerdue, 1973/74-2000/01.

Tyrkerdue

Forekomst: Tyrkerdue er en almindelig ynglefugl i Danmark, og arten forekommer tillige som fåtallig trækgæst fra Sverige og Mellemeuropa. Tyrkerdue er oprindeligt en asiatiske art, der indvandrede til Europa i begyndelsen af 1900-tallet.

Bestandsudvikling: Første gang, man konstaterede ynglende tyrkerduer i Danmark, var i 1950. Den bredte sig hurtigt til hele landet, og den samlede ynglebestand blev i 1993/94 opgjort til 48.000 par. Tællinger gennem de seneste 15-20 år tyder på, at der er sket en tilbagegang i efterårs- og vinterbestanden. Årsagen hertil kendes ikke.

Jagttid: I Danmark må tyrkerdue jages 1. oktober- 31. december.

Jagtudbytte i Danmark: Tyrkerduen blev jagtbar i 1973. I 1975 var udbyttet næsten 20.000, men det faldt til under 8.000 i 1987 for så at stige kraftigt de næste par sæsoner til 15.000 i 1989. Siden har udbyttet vist en faldende tendens, og i 2000 blev der nedlagt 8.100 fugle (figur 10-4). Tendensen i udbyttet kan ligesom tællingerne tages som et tegn på et fald i efterårsbestanden gennem de seneste par årtier. Det gennemsnitlige udbytte pr. ha er 4-5 gange højere på Øerne end i Jylland, størst i Roskilde og Københavns amter.

Jagtens indflydelse på bestanden: Ukendt, men sandsynligvis ikke af væsentlig betydning.

Tyrkerdue.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Krage

Forekomst: Der findes to underarter af krage i Danmark. Gråkrage forekommer almindeligt i hele landet, mens sortkrage overvejende forekommer i landets sydlige dele. De danske ynglefugle er standfugle. Et betydeligt antal skandinaviske og russiske gråkrager trækker gennem landet, men der er også en del, der overvintrer.

Bestandsudvikling: Den danske bestand af gråkrage blev sidst i 1980'erne skønnet til 100.000-220.000 par og af sortkrage til 3.000-4.000 par. I perioden 1982-1994 har krage ikke haft en jagttid, men man måtte gerne regulere bestandene. Denne indskrænkning i forhold til tidligere er sandsynligvis årsagen til, at bestanden har været i en langsom, men stabil vækst siden begyndelsen af 1980'erne.

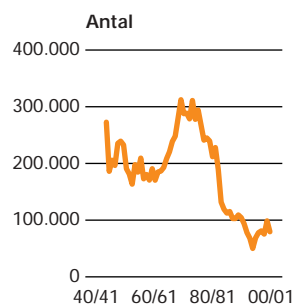
Jagttid: I Danmark må krage jages 1. september – 31. januar. Fra 1. april 1994 indførtes forbud mod at fange krager i fælder.

Jagtudbytte i Danmark: Det årlige udbytte steg fra knapt 200.000 fugle i 1950'erne til 312.000 i 1969. Indtil 1976 lå udbyttet på ca. 300.000, hvorefter det begyndte at falde (figur 10-5). Fra 1981 til 1983 faldt det fra 228.000 til 132.000, og frem til 1994 skete der yderligere et fald til 50.000. Efter jagttidsændringen i 1995 er udbyttet steget til et niveau omkring 80.000 (figur 10-5). Udbyttetigningen i 1960'erne skyldtes formentlig en gradvis overgang fra brug af giftæg (forbudt i 1967) til regulær jagt og fældefangst. Derved blev et større antal krager registreret i vildtudbyttestatistikken. Nedgangen i udbyttet fra midt i 1970'erne til 1982 kan ikke umiddelbart forklares. Halveringen af udbyttet i perioden 1982-1994 skyldes formentlig reducerede muligheder for kragejagt efter EF-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1982. I jagtsæsonen 1990/91 blev 40% af krageudbyttet nedlagt i marts-maj. Den tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet efter jagtlovsændringen i 1994 kendes ikke, men ændringen medførte et stop for jagt og regulering i forårsperioden.

Udbyttet pr. ha er næsten dobbelt så stort på Øerne som i Jylland. De største udbytter tages i Frederiksborg, Roskilde og Vestsjællands amter samt på Bornholm, mens de mindste tages i Sønderjyllands og Ribe amter.

Jagtens indflydelse på bestanden: En kraftig jagtlig efterstræbelse har utvivlsomt betydet, at lokale ynglebestande tidligere var begrænset af jagten. Indskrænkning i jagttiden har vist, at kragebestanden hurtigt kan genetableres. Det er sandsynligt, at forbudet mod fældefangst og den kortere jagt- og reguleringsperiode har medført en yderligere stigning i bestanden.

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Figur 10-5
Det årlige jagtudbytte af krage, 1943/44-2000/01.

Krage.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Husskade

Forekomst: Husskade er en almindelig ynglestandfugl i Danmark.

Bestandsudvikling: Husskade forekommer i det meste af landet, men den er fåtallig i visse områder såsom Møn, Vestlolland og Ærø. Den danske ynglebestand blev i 1993-94 vurderet til 249.000 par. I perioden 1982-1994 har husskaden ikke haft en jagttid, men man har haft lov til at regulere bestandene. Denne indskrænkning i forhold til tidligere er sandsynligvis årsagen til, at bestanden har været i en langsom, men vedvarende vækst siden begyndelsen af 1980'erne.

Jagttid: I Danmark må husskade jages 1. september – 31. januar. Fra 1. april 1994 blev det forbudt at fange husskader i fælder.

Jagtudbytte: Det årlige udbytte steg fra ca. 160.000 fugle i 1950'erne til godt 200.000 først i 1960'erne, hvor det har holdt sig indtil 1971/72. Derefter begyndte et vedvarende fald indtil 1983/1984, hvor der blev nedlagt 65.000 husskader. Frem til 1994/95 faldt udbyttet yderligere til 29.000, men i de seneste år har det ligget på knapt 40.000 (figur 10-6). Udbyttetigningen i 1960'erne skyldtes formodentlig en gradvis overgang fra brug af giftæg, der blev forbudt i 1967, til regulær jagt og fældefangst. Derved blev et større antal husskader registre-

Bestands- og jagtforhold	Status
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Husskade.

Foto: Ole Krogh.

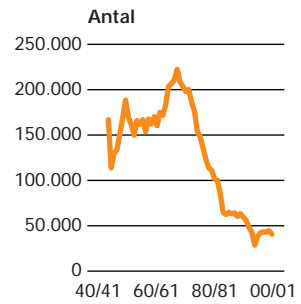

ret i vildtudbyttestatistikken. Tilbagegangen i udbyttet op gennem 1970'erne skyldes formentlig, at fældefangst sammen med beskydning af ynglende fugle blev drevet så effektivt, at bestandsniveauet blev påvirket i nedadgående retning. Udbyttefaldet i perioden 1982-1994 skyldes formentlig reducerede muligheder for husskadejagt efter EF-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1982.

Det gennemsnitlige udbytte pr. ha er omkring tre gange så højt på Øerne som i Jylland. De største udbytter tages i Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter, mens de mindste tages i Sønderjyllands, Ribe og Ringkøbing amter.

I sæsonen 1990/91 blev 49% af husskadeudbyttet nedlagt i marts-maj. Den tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet efter jagtlovsændringen i 1994 kendes ikke, men den medførte et stop for jagt og regulering i forårsperioden.

Jagtens indflydelse på bestanden: En kraftig jagtlig efterstræbelse har utvivlsomt betydet, at lokale ynglebestande tidligere var begrænset af jagten. Men det kan endnu ikke vurderes, om forbudet mod fældefangst og den kortere jagt- og reguleringsperiode har medført en yderligere stigning i bestanden.

Figur 10-6
Det årlige jagtudbytte af
husskade, 1943/44-2000/01.

Vadefugle, måger og blishøne

11

Efter jagtlovsrevisionen i 1967 måtte femten vadefuglearter jages; i dag er vi nede på kun tre. Det har bl.a. givet sig udslag i det årlige udbytte, som er faldet fra 200.000 til 50.000. Også udbyttet af måger og blishøne er faldet betydeligt, men her er hovedårsagen formodentlig, at der ikke længere er så mange jægere, der er interesserede i disse arter som jagtvildt.

Foto: John Frikke.

Vadefuglejagten er de sidste par årtier blevet reduceret meget, og i dag er der alene jagttid for dobbeltbekkasin, enkeltbekkasin og skovsneppe. Indtil revisionen af jagtloven i 1967 måtte næsten alle arter jages, hvorefter en del blev totalfredet. Men 15 arter havde fortsat jagttid, og det fortsatte frem til 1982, hvor yderligere 10 arter blev totalfredet. Kun regnsponer (stor og lille) og de tre allerede nævnte kunne stadig jages, men fra 1993 blev regnsponerne så også totalfredet.

Omkring 1970 var det samlede udbytte af alle vadefuglearter over 200.000 fugle om året. I takt med totalfredningerne er der sket en nedgang i jagtudbyttet. I dag nedlægges der årligt omkring 20.000-25.000 bekkasiner og 25.000 skovsnepper.

Jagt på måger har altid været vidt udbredt i Danmark, men langt de fleste er formodentlig nedlagt i forbindelse med andejagt eller jagt på havet. Decideret mågejagt er der kun få jægere, der har dyrket. Alligevel har udbyttet været stort, og fra slutningen af 1960'erne til slutningen af 1970'erne blev der alle år nedlagt over 200.000 måger. Herefter er det gået konstant tilbage, og i dag ligger udbyttet på omkring 30.000 fugle. Tilbagegangen skyldes dels en faldende interesse for at skyde måger, og dels at hætte- og stormmåge blev totalfredet i 1994.

Jagt på blishøns har tidligere været ganske udbredt – især i de sydøstlige egne af landet. Det foregik som regel i vintermånederne, hvor blishønsene optræder i store flokke i fjorde, vige, nor m.m. Det var ofte fællesjagter, hvor adskillige jægere i både indkredsede blishønsene, som for at slippe derfra måtte flyve forbi bådene på tæt hold med risiko for at blive skudt. Denne jagtform er ikke nær så udbredt i dag, da der i mange farvande ikke længere er tilladt at jage fra motorbåd. En stor del af blishønsene nedlægges i dag mere tilfældigt i forbindelse med andejagt. Udbyttet kulminerede i midten af 1970'erne med over 100.000 fugle. Siden er det gået gradvist tilbage og i dag nedlægges der 15.000-20.000 om året.

Dobbeltbekkasin.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Dobbeltbekkasin

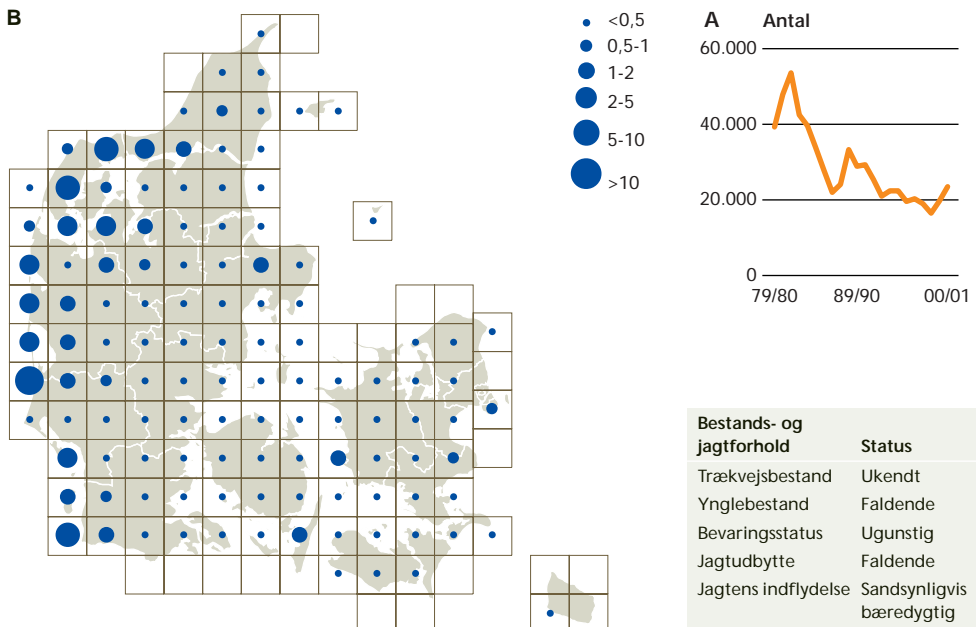
Forekomst: Dobbeltbekkasin er en almindelig ynglefugl i Danmark. Desuden passerer fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland i store antal landet på træk i marts-maj og juli-oktober. Et lille antal bliver her vinteren over.

Bestandsudvikling: Den europæiske bestand har været i tilbagegang i det sidste århundrede på grund af afvanding og opdyrkning eller skovtilplantning af egnede yngle-, raste- og overvintringslokaliteter. Der foreligger ingen præcis opgø-

relse af den samlede europæiske bestand, men det skønnes, at trækvejsbestanden tæller 2,4-3,9 millioner fugle. Det er imidlertid vanskeligt at opgøre størrelsen af bestanden og følge ændringerne i den. I Danmark er ynglebestanden gennem 1900-tallet gået kraftigt tilbage. Omkring 1980 blev antallet af ynglepar vurderet til 3.000-4.000 og midt i 1990'erne til 2.500-3.000 par. Tilbagegangen er især sket på indlandslokaliteter som våde enge, småmoser og vandløb.

Jagttid: I Danmark er jagttiden 1. september – 31. december. Dobbeltbekkasinen må jages i de fleste europæiske lande, dog ikke i Finland, Sverige, Tyskland, Holland og Luxembourg.

Jagtudbytte i Danmark: Udbyttet af bekkasiner var i midten af 1940'erne 40.000-50.000 fugle og steg til 70.000-80.000 sidst i 1960'erne og første halvdel af 1970'erne. Derefter begyndte det at falde til et niveau på 20.000-30.000 fugle i anden halvdel af 1980'erne, og her har det ligget siden (figur 11-1A). Udbyttenedgangen skyldes sandsynligvis en kombination af den generelle tilbagegang i bestanden, og at jagttidens start fra 1983 blev udskudt til 1. september. Størst har tilbagegangen været på Øerne, hvor der i Vestsjællands og Storstrøms amter har været et fald på 82%. I de jyske amter har tilbagegangen været 60-65%.

Figur 11-1

(A) Det årlige jagtudbytte af dobbeltbekkasin, 1979/80-2000/01.

(B) Geografisk fordeling af dobbeltbekkasin nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Dobbeltbekkasinerne bliver især nedlagt omkring de centrale og vestlige dele af Limfjorden, ved de vestjyske fjorde og i Vadehavet (figur 11-1B).

Den tidsmæssige fordeling af jagtudbyttet viser, at efterårstrækket er i gang ved jagtens begyndelse, og at 60% af udbyttet nedlægges i september. Efter midten af november nedlægges kun få dobbeltbekkasiner. Halvdelen af bekkasinerne nedlægges ved, at jæger og hund finder og letter fuglene; den anden halvdel nedlægges på trækjagt, hovedsageligt om morgenen.

Jagtudbytte i andre lande: Det samlede udbytte i Europa er ukendt, men har været faldende de seneste årtier. Således er udbyttet i Frankrig faldet fra 650.000 fugle først i 1980'erne til mindre end 300.000 sidst i 1990'erne. Endvidere er arten inden for de seneste år blevet fredet i bl.a. Holland og Sverige.

Jagtens indfyldelse på bestanden: Den samlede afskydning i Europa andrager muligvis op mod en halv million fugle. Jagtens virkning på ynglebestanden vurderes til at være forholdsvis beskeden, idet tilbagegangen sandsynligvis i højere grad skyldes en forringelse af ynglestederne. Udbyttet i Danmark udgør under 10% af det samlede udbytte i Europa. Der er behov for en nærmere undersøgelse af jagtens mulige virkninger på bestanden.

Enkeltbekkasin

Forekomst: Enkeltbekkasiner fra yngleområder i Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer ret almindeligt på træk i marts-april og september-december; et mindre antal forekommer som overvintrende.

Bestandsudvikling: Størrelsen af den totale bestand er anslået til 500.000 par, men der hersker stor usikkerhed om dette tal. I Skandinavien yngler mere end 30.000 par. Den totale bestand vurderes til at være stabil i nogle opgørelser og i andre til at være i tilbagegang.

Jagttid: I Danmark må arten jages 1. september – 31. december. Fra og med jagtsæsonen 2004/05 er arten fredet i Danmark. Arten må endvidere jages i Frankrig, Irland, Nordirland, Spanien og Portugal.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af enkeltbekkasin er i vildtudbyttestatistikken slået sammen med udbyttet af dobbeltbekkasin. Vingeundersøgelser (se side 47) har vist, at udbyttet af enkeltbekkasin udgør i gennemsnit knapt 9% af det samlede bekkasinudbytte, svarende til 2.500 fugle – varierende fra 1.000 til 4.000 (figur 11-2A).

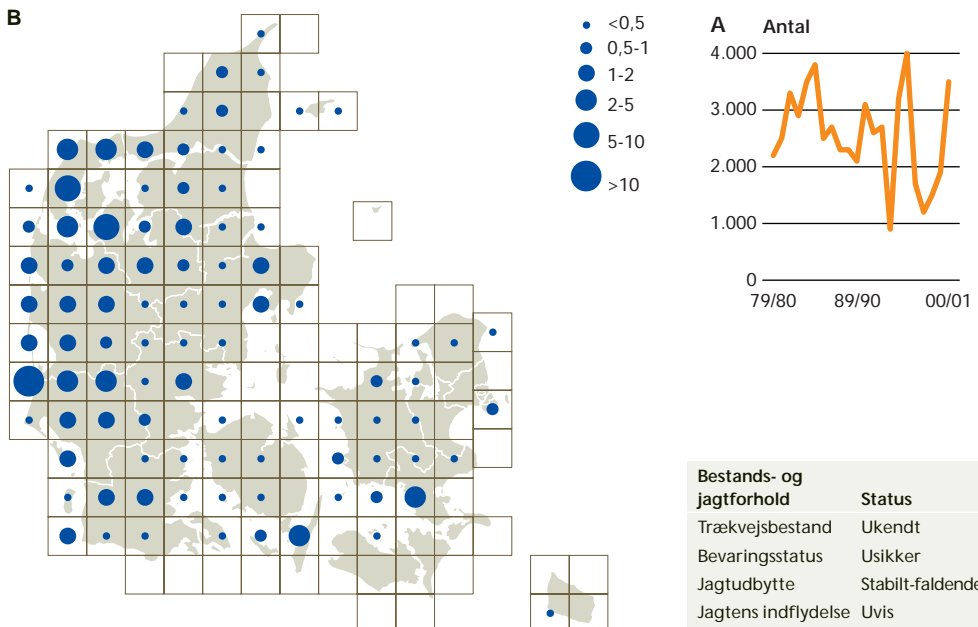
Enkeltbekkasin.

Foto: Brynjúlfur Brynjólfsson.

Figur 11-2

(A) Det årlige jagtudbytte af enkeltbekkasin, 1979/80-2000/01.

(B) Geografisk fordeling af enkeltbekkasin nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Enkeltbekkasiner nedlægges i højere grad end dobbeltbekkasiner inde i landet, men hovedområderne er som for dobbeltbekkasinen de centrale og vestlige dele af Limfjorden og de vestjyske fjordområder (figur 11-2B).

Enkeltbekkasinens hovedtræk om efteråret finder sted i oktober, hvorfra 60% af udbyttet stammer. Efter udgangen af november nedlægges kun få enkeltbekkasiner.

Jagtudbytte i andre lande: I Frankrig nedlægges der årligt 50.000 enkeltbekkasiner. Udbyttets størrelse i de øvrige lande kendes ikke.

Jagten indflydelse på bestanden: På grund af ufuldstændig viden om bestanden er det ikke muligt at vurdere jagtens indflydelse på bestanden.

Skovsnepe

Forekomst: Skovsnepe er en almindelig dansk ynglefugl. De danske fugle er en del af den europæiske bestand, som yngler fra de Britiske Øer i vest gennem Nord- og Mellemeuropa til langt ind i Rusland i øst. Store antal fra de skandinaviske, baltiske og nordvestrussiske yngleområder passerer Danmark på forårs- (marts-april) og efterårstræk (oktober-december) på vej mellem ynglepladserne og vinterkvartererne i Vest- og Sydvesteuropa. Skovsneppen overvintrer i vekslende antal i Danmark, afhængig af vinterens strenghed.

Bestandsudvikling: Der foreligger ikke eksakte opgørelser over den europæiske bestands størrelse og udvikling, men den vurderes til at være på mere end 2 millioner par og til at være stabil. Den danske ynglebestand har været tiltagende i det meste af 1900-tallet. I 1940'erne blev den opgjort til 100-200 par. Sidst i 1980'erne var der 1.500-2.000 par og i begyndelsen af 2000-tallet mindst 2.000 par.

Jagttid: I Danmark må skovsneppen jages 1. oktober – 31. december. Fra og med jagsæsonen 2004/05 er jagttiden 1. oktober – 15. januar. Skovsneppen må jages i hele sit europæiske udbredelsesområde undtagen Holland.

Jagtudbytte i Danmark: I perioden 1973-2000 var det gennemsnitlige årlige udbytte godt 24.000 skovsnepper. Der har været en stigende tendens i de seneste 15-20 år (figur 11-3A).

Skovsnepperne nedlægges over hele landet, men især i Jylland. Flest nedlægges i Ringkøbing, Ribe og Nordjyllands amter. En mere detaljeret opdeling af udbyttet viser, at skovsnepperne især nedlægges i de mere kystnære egne af Vestjylland (figur 11-3B), idet det er her, de store sneppefald forekommer.

Skovsnepe.

Foto: J. Skriver, Scanpix.

Jagtudbyttets tidsmæssige fordeling og størrelse afhænger især af vejrforholdene, idet disse har afgørende betydning for såvel træktidspunktet som snepperes opholdstid i Danmark. Trækket og jagtudbyttet kulminerer normalt mellem 20. oktober og 10. november. I milde efterår og vintre kan der være mange fugle frem til nytår. Omkring en fjerdedel af skovsnepperne nedlægges for "stående hund", mens de øvrige tre fjerdedele nedlægges mere tilfældigt på klapjagter samt i forbindelse med skov- og fasanjagt.

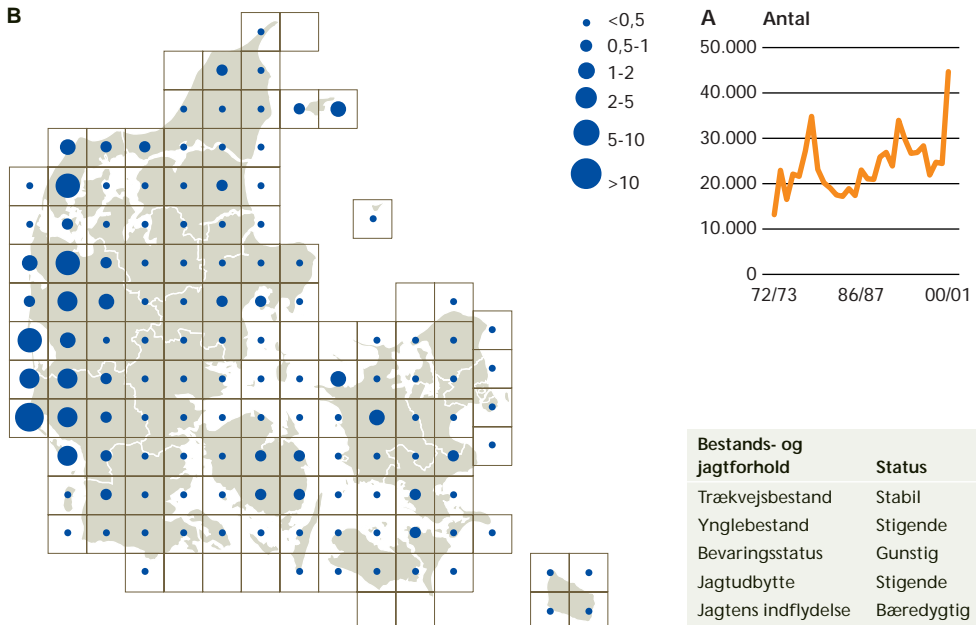
Jagtudbytte i andre lande: Det samlede europæiske udbytte blev sidst i 1970'erne anslået til 3,7 millioner fugle. Der foreligger ikke oplysninger, der tyder på, at udbyttet har ændret sig nævneværdigt.

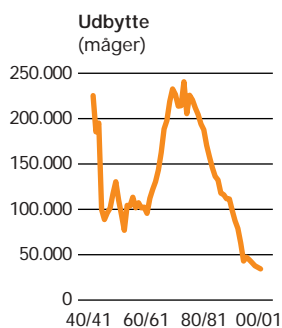
Jagtens indflydelse på bestanden: Til trods for et stort udbytte i Europa synes jagten ikke at have haft en begrænsende virkning på den samlede europæiske bestand.

Figur 11-3

(A) Det årlige jagtudbytte af skovsneppe, 1972/73-2000/01.

(B) Geografisk fordeling af skovsneppe nedlagt baseret på oplysninger fra vinger indsendt i jagtsæsonerne 1982/83-2001/02. Symbolerne angiver hvor mange procent af det samlede udbytte, der er nedlagt inden for den pågældende kvadrat på 25 x 25 km.

Figur 11-4
Det årlige jagtudbytte af måger, 1941/42-2000/01.

Jagtudbyttet af måger

I den danske vildtudbyttestatistik er måger slået sammen i én gruppe. Før Danmarks Miljøundersøgelser begyndte indsamling af mågevinger i 1985 var kendskabet til udbyttets størrelse af de enkelte arter ukendt. Det samlede mågeudbytte var indtil først i 1960'erne ca. 100.000 fugle om året, hvorefter det i løbet af få år steg til over 200.000 (figur 11-4). Her lå det indtil midt i 1970'erne, hvorefter det gradvist faldt og nåede ned på ca. 35.000 fugle i slutningen af 1990'erne. Udviklingen i udbyttet hænger bl.a. sammen med anlæggelse og senere lukning af åbne lossepladser, indskrænkninger i jagttiden samt fra og med 1994/95 totalfredning af hættemåge og stormmåge.

Vingeundersøgelser (se side 47) har vist, at indtil 1994 udgjorde sølvmåge omkring 40% af udbyttet, storm- og hættemåge hver ca. 25%, svartbag 10% og sildemåge under 1%. Efter fredningen af hættemåge og stormmåge har sølvmåge i gennemsnit udgjort knapt 80% af mågeudbyttet, svartbag 20% og sildemåge fortsat under 1%.

Hovedparten af mågerne nedlægges i forbindelse med jagt på andre arter. Op mod halvdelen nedlægges på træk, især morgentræk, en tredjedel fra motorbåd og resten på anden vis, f.eks. ved minkfarme og lossepladser. Tidligere blev en betragtelig del nedlagt ved lossepladser.

Sildemåge.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Sildemåge

Forekomst: Sildemåge er en ret almindelig kolonirugende ynglefugl i Danmark, hvor der forekommer tre underarter. Den "baltiske sildemåge" yngler med omkring 10 par på Bornholm/Erholmene og 5 par på Saltholm. "Nordsø-sildemåge" yngler med mere end 4.000 par, især i Kattegatområdet. Endelig yngler et mindre antal af den "britiske sildemåge" i Vestjylland. Fugle fra Østersøegnene, Vestsverige og Sydnorge forekommer på træk og som sommergæster i de danske farvande. Sildemågen trækker i august-september til Afrika, og kun ganske få fugle optræder i de danske farvande om vinteren. Baltisk sildemåge trækker overvejende til Østafrika, mens de to andre underarter trækker til Sydvesteuropa og Vestafrika.

Bestandsudvikling: Den "baltiske sildemåge" har været i kraftig tilbagegang i hele sit udbredelsesområde, og bestanden var sidst i 1990'erne nået ned under 15.000 par. Bestanden af "Nordsø-sildemåge" og "britisk sildemåge" talte tilsammen ca. en halv million fugle sidst i 1990'erne, og disse underarters bestande er i fremgang.

Bestands- og jagtforhold	Status
Bestande	
Nordsø-sildemåge	Stigende
Baltisk sildemåge	Faldende
Britisk sildemåge	Stigende
Bevaringsstatus	
Nordsø-sildemåge	Gunstig
Baltisk sildemåge	Ugunstig-aftagende
Britisk sildemåge	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	
Nordsø-sildemåge	Bæredygtig
Baltisk sildemåge	Ikke bæredygtig
Britisk sildemåge	Bæredygtig

Jagttid: I Danmark må sildemågen jages 1. september – 31. januar. Sildemåge må endvidere jages i Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes sildemågen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af sildemåge har siden 1994 været mindre end 500 om året (figur 11-5). Næsten alle fugle nedlægges i september og næsten alle er ungfugle. Det meget lille udbytte skyldes dels artens fåtallighed, dels at den trækker tidligt ud af landet om efteråret.

Jagtens indflydelse på bestanden: Afskydningen af underarten "Nordsø-sildemåge" er beskeden i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have virkning på denne bestand. Men det er muligt, at nedlæggelse af "baltisk sildemåge" bidrager til den hastige tilbagegang i denne underarts bestand.

Sølvmåge

Forekomst: Sølvmåge er en almindelig kolonirugende ynglefugl i Danmark og almindelig som træk- og vintergæst fra Skandinavien, Nordrusland og Baltikum. Store antal af yngre, ikke-ynglende sølvmåger forekommer langs de danske kyster om sommeren.

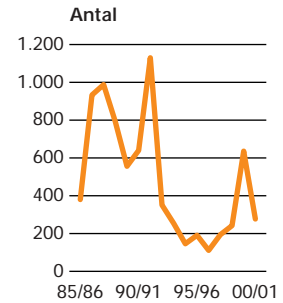
Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er opgjort til ca. 55.000-58.000 par midt i 1990'erne. Bestanden voksede fra 17.000 par i 1920'erne til over 62.000 par i perioden 1960-1970 primært forårsaget af anlæg af store, åbne lossepladser. Efter lukning af disse og flere bekæmpelseskampanjer på Saltholm og Ertholmene ved Christiansø er bestanden gået lidt tilbage. Den nordvesteuropæiske bestand er i fremgang og vurderet til 2-2,5 millioner fugle.

Jagttid: I Danmark må sølvmåge jages 1. september – 31. januar. Sølvmåge må endvidere jages i Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes sølvmågen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af sølvmåge er i perioden 1985-2000 faldet fra 54.000 til 23.000 (figur 11-6). Sølvmågen nedlægges især langs kysterne i de indre danske farvande. De fleste (35%) bliver nedlagt i oktober. Næsten halvdelen nedlægges på træk, især om morgenen, en tredjedel fra motorbåd og 10% ved lossepladser, minkfarme og lignende.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt 15.000-20.000 sølvmåger og et tilsvarende antal i Norge. Jagtudbyttet i andre lande er ukendt.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er lille i forhold til bestandsstørrelsen. Man mener, at den danske ynglebestands størrelse i højere grad er begrænset af fødeudbudet end af afskydningen.

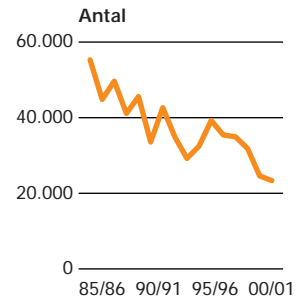
Figur 11-5

Det årlige jagtudbytte af sildemåge 1985/86-2000/01.

Sølvmåge.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 11-6

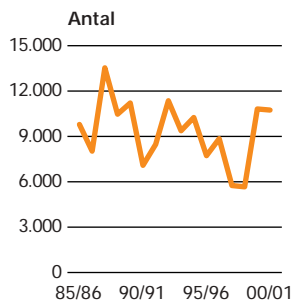
Det årlige jagtudbytte af sølvmåge, 1985/86-2000/01.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Ynglebestand	Stabil-faldende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Svartbag.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Figur 11-7

Det årlige jagtudbytte af svartbag, 1985/86-2000/01.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stabil
Ynglebestand	Stigende
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Stabilt
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Svartbag

Forekomst: I Danmark er svartbag er en fåtallig kolonirugende ynglefugl; den tilhører den østatlantiske bestand. Desuden forekommer fugle fra Skandinavien og Nordrusland almindeligt som træk- og vintergæster i de danske farvande.

Bestandsudvikling: Den danske ynglebestand er afholdsvis ny dato, idet det første ynglefund er fra 1930. Siden er antallet vokset til 1.500-1.600 par midt i 1990'erne. Hovedparten af ynglebestanden forekommer på øer og småholme i de indre danske farvande. Den østatlantiske bestand, der er vurderet til op mod en halv million fugle, er stabil.

Jagttid: I Danmark må svartbag jages 1. september – 31. januar. Svartbag må endvidere jages i Norge, Sverige, Tyskland, Storbritannien og Irland. I Storbritannien betragtes svartbagen som en skadevoldende art og må jages hele året.

Jagtudbytte i Danmark: Det danske jagtudbytte af svartbag har siden 1985 ligget stabilt på omkring 10.000 fugle (figur 11-7). Svartbagene nedlægges spredt over hele landet, og de fleste nedlægges i oktober.

Jagtudbytte i andre lande: I Sverige nedlægges årligt op til 4.000 svartbage, og det samme er formodentlig tilfældet i Norge. Der er ingen tegn på, at jagten har en begrænsende virkning på bestanden.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er lille i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have en begrænsende virkning på bestanden.

Blishøne

Forekomst: Blishøne er en almindelig ynglefugl i Danmark. De danske fugle er en del af den nordvesteuropæiske bestand. Et stort antal fugle fra Skandinavien, Baltikum og Rusland forekommer som træk- og vintergæster.

Bestandsudvikling: Den nordvesteuropæiske bestand, der er vurderet til 1,75 millioner fugle har været stabil eller svagt stigende de sidste 25 år. I milde vintre er der registreret op til 200.000 blishøns i danske farvande og i hårde vintre mindre end 100.000. Den danske ynglebestand var midt i 1990'erne på omkring 20.000 par.

Jagttid: I Danmark må blishøne jages 1. september – 31. januar. Den må endvidere jages i de fleste øvrige europæiske lande, dog ikke i Norge, Sverige, Holland, Luxembourg og Irland.

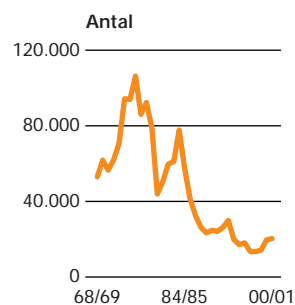
Jagtudbytte i Danmark: Jagtudbyttet af blishøne, der har været opgjort siden 1968, steg fra 60.000 til 90.000-100.000 fugle i midten af 1970'erne (figur 11-8). Stigningen afspejler ikke afskydningen, men skyldes overvejende nyoprettelse af en blishøne-rubrik i vildtudbytteskemaet i 1968, hvilket ikke alle jægere var opmærksomme på med det samme.

Blishønen er udsat for en stor dødelighed i isvintre, hvorfor bestanden og dermed også udbyttet efter sådanne vintre er mindre end i de foregående år. Det var bl.a. tilfældet efter isvinteren 1978/79. Nedgangen efter midten af 1980'erne kan formentlig delvis tilskrives forbud mod motorbådsjagt i en række fjorde og vige fra december 1987.

Over 60% af blishønsene nedlægges i Storstrøms, Vestsjællands og Fyns amter. Blishønsene nedlægges nogenlunde jævnt gennem jagtsæsonen. En fjerdedel af blishønsene nedlægges på morgentræk, en fjerdedel fra motorbåd/pram, en fjerdedel ved fælles drivjagter og en fjerdedel på anden vis.

Jagtudbytte i andre lande: I Vesteuropa nedlægges årligt mindst 200.000 blishøns.

Jagtens indflydelse på bestanden: Den samlede afskydning er forholdsvis begrænset i forhold til bestandsstørrelsen, og jagten menes ikke at have negativ virkning på bestanden.

Figur 11-8
Det årlige jagtudbytte af
blishøne, 1968/69-2000/01.

Bestands- og jagtforhold	Status
Trækvejsbestand	Stigende
Ynglebestand	Stabil
Bevaringsstatus	Gunstig
Jagtudbytte	Faldende
Jagtens indflydelse	Bæredygtig

Blishøne.

Foto: Leif Ahlmann Olesen.

Litteratur

Referencer

- Asferg, T. 1996.
Fejlkilder i den danske vildtudbyttestatistik. Omfang og effekt af manglende indberetninger. Danmarks Miljøundersøgelser. 25 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 167.
- Asferg, T. 2002.
Vildtudbyttet i Danmark i jagtsæsonen 2000/2001. Danmarks Miljøundersøgelser. 34 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 393.
- Asferg, T. & Jeppesen, J.L. 1996.
Rådyrjagten i Danmark 1993/94. Danmarks Miljøundersøgelser. 39 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 152.
- Bregnballe, T., Asferg, T., Clausager, I., Noer, H., Clausen, P. & Christensen, T.K. 2003.
Vildtbestande, jagt og jagttider i Danmark 2002. En biologisk vurdering af jagtens bæredygtighed som grundlag for jagttidsrevisionen 2003. Danmarks Miljøundersøgelser. 227 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 428 (elektronisk). www.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR428.pdf.
- Clausen, P., Bøgebjerg, E., Jørgensen, H.E., Hounisen, J.P. & Petersen, I.K. 2001.
Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle: Status 1999. Danmarks Miljøundersøgelser. 84 s. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 146.
- Eis, S., Kanstrup, N. & Kramer, J. (red.) 2000.
Lovsamling for naturområdet. Relevante love og bekendtgørelser for jagt/fiskeri/landbrug/skovbrug/fritidsaktiviteter/natur. 187 s. – Kbh.: Hornslet Bogtrykkeri.
- Fox, A.D. & Madsen, J. 1997.
Behavioural and distributional effects of hunting disturbance on waterbirds in Europe: implications for refuge design. – *Journal of Applied Ecology* 34(1): 1-13.
- Madsen, J. 1998.
Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. – *Journal of Applied Ecology* 35: 398-417.

Madsen, J., Cracknell, G. & Fox, A.D. (eds.) 1999.
Goose Populations of the Western Palearctic. A Review of Status and Distribution. National Environmental Research Institute, Denmark and Wetlands International, Wageningen, The Netherlands. 344 pp. – Wetlands International Publication No. 48.

Newton, I. 1998.
Population limitation in birds. London: Academic Press. X, 597 pp.

Noer, H., Hartmann, P., Madsen, J., Christensen, T.K., Kanstrup, N. & Simonsen, N.H. 2001.
Anskydning af vildt. Status for undersøgelser 2001. Danmarks Miljøundersøgelser. 45 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 367.

Anbefalet videre læsning

Bregnballe, T., Asferg, T., Clausager, I., Noer, H., Clausen, P. & Christensen, T.K. 2003.
Vildtbestande, jagt og jagttider i Danmark 2002. En biologisk vurdering af jagtens bæredygtighed som grundlag for jagttidsrevisionen 2003. Danmarks Miljøundersøgelser. 227 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 428 (elektronisk). www.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR428.pdf.

Clausen, P., Madsen, J., Uhd Jepsen, P. & Søgaard, B. 1997.
Reservatnetværk for vandfugle. Danmarks Miljøundersøgelser. 49 s. – TEMA-rapport fra DMU nr. 12.

Madsen, J., Asferg, T., Clausager, I. & Noer, H. 1996.
Status og jagttider for danske vildtarter. Danmarks Miljøundersøgelser. 112 s. – TEMA-rapport fra DMU nr. 6.

Noer, H., Madsen, J., Strandgaard, H. & Hartmann, P. 1996.
Anskydning af vildt. Danmarks Miljøundersøgelser. 52 s. – TEMA-rapport fra DMU nr. 8.

Olesen, C.R., Asferg, T. & Forchhammer, M.C. 2002.
Rådyret – fra fåtallig til almindelig. Danmarks Miljøundersøgelser. 59 s. – TEMA-rapport fra DMU nr. 39.

Ordlister

Ansvarsarter: Et land kan have en bestemt fugleart som ansvarsart, hvis 20% eller mere af den samlede bestand (den såkaldte "trækvejsbestand") på bestemte tidspunkter af året befinder sig i landet.

Bestand: De dyr af en bestemt art, der lever og yngler indbyrdes inden for et givet område. Områdets størrelse kan variere meget, f.eks. kan man tale om verdensbestanden af en art, den danske bestand eller bestanden på et bestemt gods. Dyrene i en bestand skal i princippet kunne parre sig med hinanden. En bestand kaldes også en population.

Bestandstæthed: Det antal individer af en bestemt art, der lever inden for et bestemt område. Kan også udtrykkes som en given bestands størrelse divideret med det areal, den har at leve på; enheden er antal pr. arealenhed.

Bæredygtig: Det, at menneskers brug af naturen ikke forringer naturen. Oprindeligt betød "ikke forringe" blot, at udbyttet af naturressourcer ikke måtte aftage fra år til år; efterhånden kom det til at betyde, at den biologiske mangfoldighed ikke måtte aftage; med Brundtlands-kommissionens rapport fra 1987 blev der yderligere tilføjet kravet om, at adgangen til natur og naturressourcer skulle være ligeligt fordelt mellem rige og fattige og mellem nuværende og kommende generationer.

Bæreevne: Det antal dyr af en bestemt art, et givet område kan huse. Grænsen sættes f.eks. af den mængde føde, der er til rådighed inden for området, eller af antallet af steder, arten kan søge beskyttelse. Det antal dyr, der er ressourcer til, er områdets bæreevne for den pågældende art.

EF-fuglebeskyttelsesdirektivet: I 1979 vedtog det Europæiske Råd "Rådets Direktiv 79/402 af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle". I daglig tale kaldes det bare "Fuglebeskyttelsesdirektivet". Direktivet skal bidrage til sikring af de vilde fugle inden for EU-fællesskabets grænser, bl.a. gennem beskyttelse af deres levesteder.

Revir: Et jagtrevir vil typisk være et afgrænset område på land, hvor én eller flere jægere står for jagten og pleje af vildtet.

Standvildt: Standvildt er vildtarter, som forbliver i det samme område året rundt. Standvildt omfatter dermed arter som rådyr, ræv, hare, agerhøne og fasan.

Stående hund: Jagtudtryk; bruges om jagt på især agerhøne, fasan og skovsneppe, der bliver liggende i vegetationen (trykker) i stedet for at flyve op, når jagthunden har fundet dem og bliver stående stille ved dem.

Trækvejsbestand: En trækvejsbestand kan f.eks. udgøres af alle de ederfugle, der yngler i det baltiske område samt i Danmark, Tyskland og Holland, idet fuglene i denne region blandes uden for yngletiden, men er geografisk adskilt fra andre bestande i Europa, også uden for ynglesæsonen.

Vildtforvaltningsrådet: Vildtforvaltningsrådet er et råd, der rådgiver miljøministeren i spørgsmål af betydning for forvaltningen af vildt og jagt i Danmark. I rådet sidder repræsentanter fra de relevante erhverv (landbrug, skovbrug og fiskeri) og grønne organisationer (Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Foreningen til Dyrenes Beskyttelse og Dansk Ornitologisk Forening).

Stikordsregister

A

Aftagende bestand, jagt på · 17
Agerhøne · 7, 113
Ammunition, betydning for
 anskydning · 43
Andre dykænder · 7, 47, 92
Andre svømmeænder · 7, 47, 78
Anskydning · 40, 41
Ansvarsarter · 134
Artsgrupper · 47
Atlas-undersøgelser · 47
Atlingand · 86

B

Baltisk sildemåge · 128
Bekkasiner · 7, 47
Bestand · 134
 jagtens indflydelse på · 18
 regulering af størrelse · 17
 udvikling af størrelse · 17
 udvikling over året · 21
 regulering af størrelse · 22
Bestandsstørrelse · 17
Bestandstæthed · 134
Bestandsudvikling · 47, 48,
 se også de enkelte arter
Bevaringsstatus · 48,
 se også de enkelte arter
Bjergand · 98
Blisgås · 70
Blisshøne · 7, 130
Britisk sildemåge · 128
Bæredygtig jagt · 36
 definition · 16
 og forstyrrelse · 24, 25
 på aftagende bestand · 17
 på stabil og voksende
 bestand · 17
Bæredygtig udnyttelse,
 maksimal · 16

Bæredygtighed · 13, 134,
 se også bæredygtig jagt
 definitioner · 16
Bæreevne · 21-23, 134

C

Canadagås · 74

D

Dobbeltbekkasin · 122
Duer · 111
Dykænder · 91
Dådyr · 7, 56

E

Ederfugl · 7, 93
EF-fuglebeskyttelsesdirektivet · 134
Efterårstræk · 38
Enkeltbekkasin · 124

F

Fasan · 7, 114
Fiskeriterritorium, jagt på · 36
Fløjsand · 104
Forstyrrelse · 36
 og vildtbestande · 24
Forårstræk · 32
 begyndelsestidspunkt · 33
Fuglebeskyttelsesdirektivet,
 EU's · 134
Fødesøgningsområde,
 forstyrrelse på · 24
Følsomme perioder · 28

G

Gråand · 7, 79
Grågås · 69
Gråkrage · 117
Gunstig bevaringsstatus · 49

Gæs · 7, 47, 67
 jagtstartens betydning · 29

H

Hare · 7, 62
Havjagt · 36
Havlit · 102
Husmår · 7, 62
Husskade · 7, 118
Hvileområde, forstyrrelse på · 24
Hvinand · 100
Hønsfugle · 111
Høstprincip · 18, 20

J

Jagt
 indflydelse på bestande · 18
 på stand- og trækvildt · 23
Jagtform, betydning for
 anskydning · 43
Jagtloven · 16
Jagtstart, betydning af · 29
Jagttid · 28,
 se også de enkelte arter
 brug af · 29
 de enkelte arter · 30
Jagtudbytte
 oplysninger om · 46
 for 1941-2001 · 11
 for 2001/02 · 7
 se også de enkelte arter
Jægere
 andel af befolkningen · 12
 antal · 10

K

Knarand · 88
Konkurrence · 23
Kortnæbbet Gås · 74

Krage · 117, se også gråkrage og
sortkrage
jagtudbytte 2001/02 · 7
Kragefugle · 111
Krikand · 84
Kronstyr · 7, 54
Kystjagt · 36

L

Landbrug og vildt · 11

M

Muflon · 59
Måger · 7, 47, 121, 128

N

Naturreservat · 37
Nordsø-sildemåge · 128

O

Overlevelseschance · 25
Overvintringsområder i
Danmark · 36

P

Pattedyr · 53
Pibeand · 83
Population · 134
Punkttællinger · 47

R

Rastende fugle · 38, 39
Ringdue · 7, 115
Ræv · 7, 60
Rådyr · 7, 57

S

Sika · 7, 57
Sildemåge · 128
Skallesluger
stor · 105
toppet · 108
Skeand · 87
Skovsneppe · 7, 126

Skudafstand, betydning for
anskydning · 42
Sortand · 103
Spidsand · 82
Sortkrage · 117
Stabil bestand, jagt på · 17
Standvildt · 23, 134
jagt på · 20
som fornybar ressource · 20
Stor skallesluger · 105
Strandjagt · 36
Stående hund · 134
Svartbag · 130
Svingfjersfældning · 31
Svømmeænder · 77
Sædgås · 71
Sølvmåge · 129

T

Taffeland · 95
Toppet skallesluger · 108
Troidand · 97
Træfsikkerhed · 42
Trækkende vildt · 23
Trækruter · 37
Trækvejsbestand · 36, 135
Tyrkerdue · 7, 116

U

Udbytte · se jagtudbytte
Udgangshastighed, haglenes · 43
Ugunstig bevaringsstatus · 49
Usikker bevaringsstatus · 49

V

Vadefugle · 121
Vadehavet · 38
Vandfugletællinger · 48
Vildkanin · 7, 64
Vildsvin · 59
Vildt
stand · 23
trækkende · 23

Vildtarter

popularitet · 10
status · 45
Vildtbestand · se bestand
Vildtforvaltningsrådet · 135
Vildtreservat · 36
og jagtmuligheder · 39
virkning af · 38
Vildtudbytteskema · 46
indsendelse af · 46
Vildtudbyttestatistik · 46
Vingeundersøgelse · 47
Vinterperiode · 31
Voksende bestand, jagt på · 17
Våben, betydning for
anskydning · 43

W

Wetlands International · 48

Y

Ynglebestand · 22
Ynglebestandsstørrelse · 21
Yngleperiode · 29
Ynglesucces · 25

Æ

Ænder, jagtstartens
betydning · 29

Vildtarter og jagttider

Red. Thomas Bregnballe

Denne bog beskriver vildtbestandenes udvikling og den jagtlige udnyttelse af dem. Jagtloven siger, at jagt skal drives på en bæredygtig måde, og en stor del af bogen beskriver, hvordan det kan lade sig gøre. Desuden indeholder bogen en detaljeret gennemgang af vore 45 jagtbare vildtarter med oplysninger om forekomst, bestandsudvikling, bevaringsstatus og meget andet.

Nogle af de spørgsmål, som bogen tager op, er

- Hvad er bæredygtig jagt?
- Høster jægeren et overskud, som ellers ville være gået tabt?
- Hvilken rolle spiller jagttiden for jagtens indflydelse på vildtbestandene?
- Hvad betyder forstyrrelser af vildtet?
- Hjælper reservater vildtet? og jægerne?
- Hvad betyder anskydninger? og hvordan kan man begrænse dem?

Bogen er blevet til i forlængelse af Danmarks Miljøundersøgelses arbejde med at revidere jagttiderne. Den indeholder derfor de nyeste oplysninger om jagtudbyttet, vildtarternes status og de kommende jagttidsændringer.

